…ԱՐԵԱՆ

3611

491.542-8
Գ-36

ՄԵՂՐԱԳԵՏ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ
Բ. ՏԱՐԻ

ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ
Հրատարակչական Ընկերութիւն
Թիւ 2

Տպարան «Արաքս»

1912

491.99-8
Գ-36

2002

491.542-8
Զ-36

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

«ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ»
ՀՐԱՏԱՐԱԿՉ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
ՕՆՆԻԿ - ԺԻՐԱՅՐ
Կ. Պոլիս
SOCIETE D'EDITEURS
"LOUSAGHPUR"
ONNIK - JIRAYR
CONSTANTINOPLE

ՄԵՂՐԱԳԵՏ

ՏԱՐՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՑՔ. — Բ. ՏԱՐԻ

1002
9040
7/XI—1922

ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ
Հրատարակչական Ընկերութիւն
Թիւ 2

Կ. ՊՈԼԻՍ Տպարան «Արաքս» 1912

13756

11801

ՊԵՏԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм ССР
им. А. Мясникяна
Ա. ՄՅԱՍՆԻԿՅԱՆԻ ԱՆՎԱՆ

41019-68

(11)

ՄԵՂՐԱԳԵՏի *տարրական ընթացքի Ա. Տարին* արդէն հրատարակուած, լոյս կ'ընծայենք ահա անոր *Բ. Տարին*, ալ՝ առաջնորդուած միեւնոյն նպատակէն, այն է՝ — ուժ տալ դպրոցական լաւագոյն դասագրքերու հրատարակութեան, իբր գրագէտ-մանկավարժ ծանօթ եւ կարող անձերու հեղինակութեանց լոյս ընծայումովը, եւ այսպէսով համեստ աշխատութիւն մը բերել մեր մատաղ սերունդի դաստիարակութեան գործին, ինչպէս նաեւ նպաստել դպրոցական մանկավարժական դասագրքերու որակին բարձրացմանը :

Մեր այս երկրորդ հրատարակութեան առթիւ ուզեցինք անգամ մըն ալ յիշեցնել *Լուսաղբիւր Հրատարակչականը* հիմնելու ձեռնարկին մէջ մեզ ոգեւորող այս գլխաւոր նպատակը :

Կ. Պոլիս, 1912 *ՀՐԱՏԱՐԱԿԻՉՆԵՐ*

Եկո՛ւր, իմ աղուոր գառնուկ

Ո՛Չ, ԴԺՈՒԱՐ ԲԱՆ ՉԷ ԱՇԽԱՏԻԼԸ

Հրանդ արթնցաւ, նայեցաւ չորս կողմը, բայց չելաւ անկողնէն։

— Ա՜խ, ի՜նչ դժուար բան է երկուշաբթի առտուն անկողնէն ելլելը։

Աքաղաղը թափահարեց թեւերը և բարձր ձայնով կանչեց՝ կու-կու-լի՜կ-կո՜ւ, կու-կու-լի՜կ-կո՜ւ։

Հրանդ անկողնին մէջ դարձաւ աջ կողմէն ձախ կողմին վրայ, և ուզեց նորէն աչքերը գոցել։

Բայց ահա լսեց ծիծառներուն ձայնը տանիքին քիւին տակ. մայրիկը կեր կը բերէր իր կտուցով և ձագուկները կը ճչայի՜ն, կը ճչայի՜ն։

— Ա՜խ, ի՜նչ դժուար է դպրոց երթալը, ըսաւ Հրանդ նորէն։

Ականջին եկաւ այս անգամ կովերուն բառաչիւնը և գառնուկներուն մայիւնը. նախիրն էր որ հաւաքուեր, արածելու կերթար։

Պատուհանէն կարմիր արևն ալ ներս սողաց, ինկաւ Հրանդին աչքին վրայ և ըսաւ անոր.

— Ելի՛ր, խելո՛ք տղայ. ծոյլերը միայն կըսեն թէ դժուար է ոտքի կենալը և դպրոց երթալը։ Աշխարհքին մէջ դժուար բան չի կայ։ Հագի՛ր լաթերդ, լուա՛ երեսդ, ա՛ռ գրքերդ և վազէ՛ դպրոց։

Հօփ, ըսաւ Հրանդ, ու ոտքի ելաւ։ Լուաց երեսները, սանտրեց մազերը և երբ գրքերն առած՝ դպրոց կերթար, տեսաւ թէ իրաւ ծուլութիւնն է եղեր դժուար բանը։

ԲԱՂԵՂԸ ԵՒ ՈՒՌԵՆԻՆ

Բաղեղի հունտ մը ինկած էր ուռենիի մը արմատին քով։ Եկաւ ամառ. բաղեղը ծիլեր արձակեց, աճեցաւ ու տեսաւ ուռենին։

— Բարի ուռենի, ըսաւ բաղեղը. կուզեմ ես ալ բարձրանալ, կուզեմ ես ալ արևին լոյսը վայելել այդ բարձր տեղէն. Թոյլ կու տաս որ փաթթուիմ բունիդ ու գամ վերը, հանգչիմ քու դալար ճիւղերուդ մէջ։

Ուռենին գլուխն երերցուց խոնարհութեամբ և «այո, այո» ըսաւ՝ տերևները շարժելով մեղմիկ։

Բաղեղը փաթթուեցաւ անոր բունին, մագլցեցաւ կամաց կամաց, ելաւ, ելաւ մինչև դալար ճիւղերը։

Ծծեց արևուն ճառագայթները և շատ չանցած՝ բացաւ կապոյտ, ճերմակ, կարմիր ու դեղին ծաղիկներ։

Ծառը որ ծաղիկ չունէր, զարդարուեցաւ նոր հարսի պէս։

Ուռենին իր օգնութիւնը տուաւ, բաղեղն ալ իր գեղեցկութիւնը։

ԲԱՂԵՂ — Բոյս մը որ փաթթուելով վեր կը բարձրանայ (սարմաշըգ)

ԺԱՄԿՈՉԸ ԵՒ ՈՒԽՏԱՒՈՐԸ

1

Օրուան մէկը կեռ պոչ
շունը
Իր տիրոջմէն նեղացած՝
Միտքը դըրաւ ձըգել
տունը,
Փախիլ, երթա՜լ, ա՜լ չգալ։
Բայց եկուր տես, գըտաւ ընկեր
Մեր շատախօս աքլորը։
Զափեցին վար, չափեցին վեր,
Ինկան ճամբայ միասին։

2

Քըրտինք մըտած աքլոր ու շուն՝
Ոտք քաշեցին լեռ ու ձոր.
Ցորեկն անցաւ, եղաւ
իրկուն,
Վանքի մը մօտ կանգ
առին։

— Ա՛լ հերիք է, եղբա՛յր
աքլոր,
Ըսաւ շունը խիստ
յոգնած.
Եկուր պառկինք, քը-
նանք որ

Առտուն կանուխ արթննանք ։
Աքլորն ելաւ ու թառեցաւ
Վանքին վերի տանիքը ·
Շունն ալ փռեց իր չորս թաթը,
Դրան առջև երկընցաւ ։

3

Մեր ճամբորդներն այսպէս վատ լաւ,
Մութն անցուցին կիսաքուն ։
Լուսածագին աքլորն ելաւ
Կանչեց իրեն կուկլիկուն։
Որտեղէն որ, այդ չար ժամուն
Ձայնը լսեց աղուէսը ·
Վազեց եկաւ, տեսաւ արթուն
Մեր աքլորին երեսը ։

— Բարի՛ լոյս քեզ, աքլո՛ր եղբայր,
Աղուէսն ըսաւ քիթը վեր ·
Խնդրեմ, եկուր, շուտ դուռը բաց,
Վանքն աղօթել եմ եկեր ։
— Բարով եկար, քա՛ւոր աղուէս,
Աչքիս վրայ տեղ ունիս ·
Գալըդ բարի, աղէկ կըսես,
Ինծի կու տաս աւետիս ·
Բայց տես, վանքին դըռանը քով
Մեր ժամկոչը պառկեր է,
Արթընցուր որ բանայ դուռը,
Ըսաւ փարպետ աքլորը ։

4

Աղուէսը մեր սուտ ուխտաւոր՝
Վանքին դըռան մօտեցաւ ·
Բայց որ տեսաւ գամբռը խոշոր,
Ոտքը տակը ծալուեցաւ ։
Շունն է յանկարծ հաչեց հա՛ւ, հա՛ւ,
Ցատկեց տեղէն մէկ կանգուն,
Վրան հասաւ այն աղուէսին,
Սև ուխտ բերաւ իր գլխուն ։
Լեղապատառ ու կաղնիկաղ,
Աղուէսն հազիւ հոգին փրկեց ·
Երբ որջն հասաւ արիւնթաթախ,
Շունչ մը առաւ ու ըսաւ ·
— Զէ, քանի այս վանքն այսպէս դեռ
Ժամկոչ ունի իր դուռը,
Աստուած վըկայ, իր կեանքին մէջ
Ա՛լ ուխտաւոր չի տեսներ · · ·

ԿԵՌ — Կէս մը ծուռ, ճիշդ այնպէս երբ ցուցամատերնիդ կէս մը ծռէք
ԱՔԼՈՐ — Աքաղաղ
ՔԱՒՈՐ — Կնքահայր

1. Աղուէսը ինչո՞ւ սուտ ուխտաւոր եղաւ և ի՞նչ ըսաւ աքլորին։
2. Աքլո՞րը ի՞նչ պատասխանեց։
3. Ո՞վ էր ժամկոչը և ի՞նչ ըրաւ։
4. Հապա եթէ աքլորը ինք բանար վանքին դուռը։

ԵՐԵՔ ԹԻԹԵՌՆԻԿՆԵՐԸ

1

Երեք թիթեռնիկներ եղբայր եղան իրարու։ Մէկը ճերմակ էր, մէկը կարմիր, միւսը ոսկեգոյն։

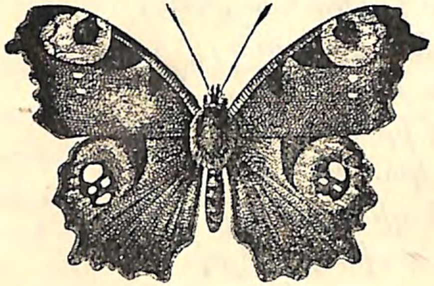

Երեք անհոգ եղբայրները կը պարէին մինչև իրիկուն արևուն տակ. կը կենային մէկ թուփէն միւսին վրայ և իրենց մազի պէս բարակ կնճիթը թաթխելով ծաղիկներու բաժակին մէջ, կը ծծէին շաքարի պէս քաղցր հիւթը։

— Ա՜խ, ի՜նչ գեղեցիկ է այս կեանքը, կըսէին երբեմն անոնք. ծաղիկները մեզի մեղր կու տան, արեգակը մեզ կը տաքցնէ, մենք ալ կը պարենք ու կը թռչինք։ Ի՜նչ լաւ բան է թիթեռնիկ ըլլալը։

Բայց ահա օր մըն ալ երկինքը ամպեց և անձրևը սկսաւ իջնել հեղեղի պէս։

— Ամա՜ն, ըսաւ անոնցմէ մէկը. աշխարհքի վերջն է, արեգակը մեռաւ. ի՜նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը...

Վազեցին ապաստանեցան ծղօտի մը տակ. ուզեցին թռչիլ, բայց իրենց թևերը թրջեր էին և չէին կրնար շարժել։

2

Յանկարծ տեսան թէ քիչ մը անդին կակաչ մը կայ, կարմիր ու դեղին գոյներով կակաչ մը, որ գոցեր է թերթիկները և կը կենայ արևին տակ։

— Ազնուա՜ր կակաչ, դուն բարի ես, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. քիչ մը բա՛ց թերթիկներդ, որ գանք քանի մը վայրկեան նստինք անոնց մէջ, չորցնենք մեր թևերը ու թըռի՛նք երթանք։

— Ես կը բանամ թերթիկներս, ըսաւ կակաչը, բայց կը բանամ դեղին ու կարմիր թիթեռնիկներուն համար միայն. անոնք ինծի կը նմանին, ես ալ անոնց։ Ներս կառնեմ երկուքը, բայց ո՛չ ճերմակը, որովհետև սովորութիւն չունիմ օտար հիւր ընդունելու։

-- Քանի որ այսպէս է, ըսին տրտմութեամբ կարմիր ու դեղին թիթեռնիկները, մենք ալ չենք գար։ Մենք չենք ուզեր որ դուրս թողունք մեր եղբայրը։

3

Սակայն անձրևը կու գար. թիթեռնիկները փորձեցին ուժ տալ իրենց թևին. հազար նեղութիւնով կրցան թռիլ ու հասնիլ գեղեցիկ շուշանի մը քով, որ կը ծաղկէր քիչ մը հեռուն։

— Ա՜յ շուշան, դուն մեծ ես, դուն ազնիւ ես․ քիչ մը տեղ տուր մեզի քու պսակիդ մէջ, մինչև որ անձրևը դադրի, թևերնիս չորցնենք ու թռինք երթանք․ մե՜ղք ենք, գթա՛ մեզի։

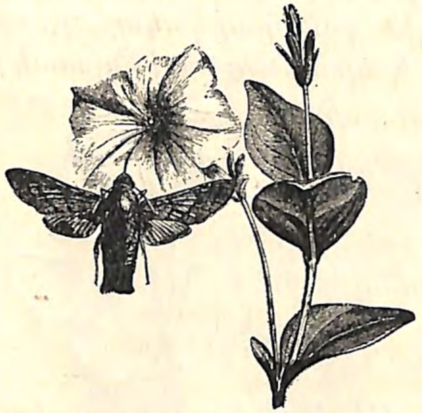

Շուշանը հըպարտ հպարտ նայեցաւ անոնց և արհամարհանքով ըսաւ․

— Ներս կառնեմ ճերմակը, որովհետև ան ալ իմ գոյնս ունի, բայց ո՛չ միւսները․ ես չեմ ճանչնար զանոնք։

Այն ատեն ճերմակ թիթեռնիկը ըսաւ բարկութեամբ․

— Եթէ մեր երեքին համար տեղ չես տար, ես ալ չեմ գար պսակիդ մէջ։ Ի՛նչպէս կրնամ երեսի վրայ թողուլ իմ եղբայրներս։ Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ։ Լաւ է որ միասին թրջինք, միասին նեղուինք՝ քան թէ իրարմէ բաժնուինք։

4

Թիթեռնիկները ուզեցին անգամ մըն ալ թռչիլ և ուրիշ տեղ մը փնտռել․ շարժեցին իրենց թրջած թևերը, բայց չի կրցան։

Այս միջոցին էր որ արևը օգնութեան հա-

սաւ․ ելաւ ամպին ետևէն և իր ճաճանչները ձգեց թիթեռներուն փափուկ թևերուն վրայ։

— Բարի եղբայրներ են ասոնք, իրար շատ կը սիրեն, ըսաւ արևը, վարձատրեմ զիրենք։

Եւ թիթեռները ուրախացան, չորցուցին իրենց թևերը և սկսան դարձեալ պարել օդին մէջ՝ զուարթ ու անհոգ։

ԲԱԺԱԿ — Ծաղիկներուն թերթերով ձեւացած կլոր մասը
ՀԻՒԹ — Բոյսերուն մէջի քաղցր ջուրը
ՀԵՂԵՂ — Ջուրին յանկարծ շատնալով վազելը
ԱՊԱՍՏԱՆԻԼ — Ապահով տեղ մը ծածկուիլ կենալ
ԱՐՀԱՄԱՐՀԱՆՔՈՎ — Բանի տեղ չդնելով, կարեւորութիւն չտալով

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք ձեր քարետախտակին վրայ՝ դէմ դէմի — **ճերմակ-սպիտակ**։ **Ճերմակ** *և* **սպիտակ** *գրեթէ նոյն նշանակութիւնն ունին, այս պատճառով անոնց կ'ըսենք* **հոմանիշ** *բառեր։*

Գրենք ուրիշ հոմանիշ բառեր ալ․

1. Զգեստ — Հանդերձ
2. Ակռայ — Ատամ
3. Տուն — Բնակարան
4. Ճամբայ — Ուղի
5. Ճամբորդ — Անցորդ

ՕԴԸ

1

— Գիտէ՞ք, տղա՛ք, բան մը կայ որ չենք տեսներ, բայց միշտ մեզի հետ է. մեզի հետ է՝ տանը մէջ, տունէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ամէն ամէն տեղ ուր որ երթանք։ Գըտէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ բան է, հարցուց ուսուցիչը աշակերտներուն։

Տղաքը սկսան իրարու երես նայիլ ու մտմըտալ։ Մտմտացին, բայց չգտան։

— Ա՛ռ սա գիրքը, Աւետիս, ու շարժէ, արագ արագ, երեսիդ դիմաց։

Աւետիս առաւ ու շարժեց։

— Ի՞նչ կզգաս երեսիդ վրայ, հարցուց ուսուցիչը։

— Հո՛վ, պատասխանեց Աւետիս։

— Հիմա դո՛ւն ըսէ, Կարապե՛տ, ըսաւ ուսուցիչը. երբ որ ուժով վազես փողոցին մէջ, ի՞նչ բան կը զգաս դէմքիդ դէմ։

— Հո՛վ, հո՛վ, պատասխանեց Կարապետ։

— Լա՛ւ, բայց ի՞նչ բան է հովը։

Տղաքը նորէն լռեցին, որովհետև չէին գիտեր։

2

— Է՛, հիմա մտիկ ըրէք որ ըսեմ ձեզի թէ ինչ է հովը։

«Հովը օդ է. օդ ըսուածն ալ առարկայ մըն է, բայց թեթև է, թափանցիկ է և չտեսնուիր. ո՛չ համ, ո՛չ ալ ձև ունի։ Երկրիս վրայ չի կայ տեղ մը որ օդ չըլլայ. մեր սենեակին մէջ, սենեակէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ուր որ երթանք՝ միշտ օդ կը գտնենք։

«Օդն է որ մեր քիթէն ու բերնէն ներս կը քաշենք. մօտեցուցէք ձեռքերնիդ ձեր բերնին և հօ ըրէք. տեսէ՛ք, ձեր ներս քաշած օդն է որ դուրս կու տաք։ Եթէ օդ չըլլար՝ բոլոր մարդիկ, բոլոր կենդանիները և բոլոր թռչունները անմիջապէս պիտի մեռնէին. բոյսերը պիտի չորնային և աշխարհիս վրայ ողջ կենդանի չէր մնար»։

3

— Ուրի՛շ բաներ, ուրի՛շ բաներ ալ ըսէք օդին վրայ, կը պոռային տղաքը իրենց ուսուցչին։

— Այո՛, այո՛, պիտի խօսիմ, պատասխանեց ուսուցիչը։

«Ըսի ձեզի որ առանց օդի չենք կրնար ապրիլ. բայց, պէտք է գիտնաք որ մաքուր օդն է օգտակարը։ Օդը երբ որ փակ սենեակի և փակ տեղերու մէջ մնայ՝ անմաքուր կը դառնայ։ Շատ վնասակար է այն օդը, որ լեցուած է մեր արտաշնչութիւնով. օրինակի համար, դասարաններուն օդը, դպրոցին օդը, մեր ննջասենեակներուն օդը։ Ասոր համար է որ շուտ շուտ պէտք է բա-

նանք լուսամուտները և մաքուր օդ մտցնենք ներս։

«Ով որ անմաքուր օդի մէջ բնակի, անպատճառ կը հիւանդանայ։ Մաքուր օդը հացէն ու ջուրէն աւելի անհրաժեշտ է մեզի համար»։

Մանուկները ուրախ էին որ իրենց ուսուցիչը շատ կարևոր բան մըն ալ սորվեցուց իրենց։

ԹԱՓԱՆՑԻԿ — Բան մը որուն մէջէն լոյսը կրնայ անցնիլ
ԱՐՏԱՇՆՉՈՒԹԻՒՆ — Մեր բերնէն ու քթէն դուրս ելած օդը
ԼՈՒՍԱՄՈՒՏ — Լոյս մտնելու տեղ, պատուհան

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն դէմ իրենց հոմանիշները.

1. Ուսուցիչ	**4. Մտիկ ըրէ՛ք**
2. Տղայ	**5. Կենդանի**
3. Երես	**6. Լուսամուտ**

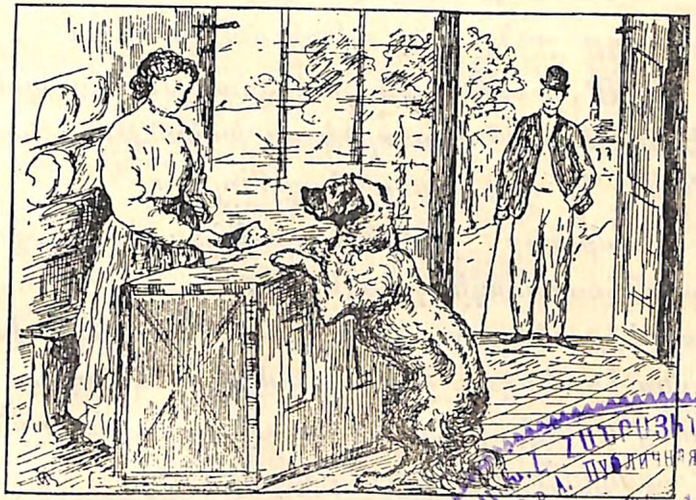

7/XI—1922

ԲԵՐՆԻՆ ՀԱՄԸ ԳԻՏՑՈՂ ՇՈՒՆԸ

Մեծ քաղաքի մը մէջ, օր մը, ճամբորդին մէկը հացագործի մը խանութէն հաց մը կը գնէր։ Տեսաւ որ խոշոր շուն մը եկաւ, կեցաւ իր առջև և կարծես հասկցնել կուզէր թէ՝ քիչ մըն ալ այդ հացէն ինծի տուր։

Ճամբորդը փրցուց կտոր մը և նետեց անոր։

— Այս շունը ձե՞րն է, հարցուց ճամբորդը հացագործին։

— Ո՛չ, պատասխանեց հացագործը. բայց մեր խանութին առջևէն անդին չերթար և անցնող դարձողէն դրամ կը մուրայ։

— Դրա՛մ կը մուրայ, զարմացած հարցուց ճամբորդը. շունը ի՞նչ պիտի ընէ դրամը ։

— Օ՛, պարո՛ն, շա՛տ լաւ գիտէ թէ ինչ պիտի ընէ. կը մտնէ հացագործի մը խանութը և կարկանդակ կը գնէ, ըսաւ հացագործը։

Ճամբորդը վերջին աստիճան զարմացած այս անհաւատալի խօսքերէն, ուզեց ստուգել լածները։ Ուստի սկսաւ քալել փողոցն ի վար։ Շունը հետևեցաւ իրեն. ճամբորդը կանգ առաւ փողոցին մէջ. շունն ալ կանգ առաւ և աչքովը կը հասկցնէր թէ բան մը կուզէ ։

Այն ատեն ճամբորդը տասնոց մը նետեց գետինը. շունը խածաւ զայն և սկսաւ քալել. հասաւ փուռի մը առջև, կանգ առաւ հացագործին դէմ և առջևի երկու թաթերը դնելով հաշուեսեղանին վրայ, դրամը երկնցուց անոր ։

Հացագործը հասկցաւ և հաց մը տուաւ անոր։ Բայց շունը ուժով կը սեղմէր դրամը իր ակռաներուն տակ և չէր ձգեր։

Հացագործը ըմբռնեց թէ ինչ ըսել կուզէր շունը. ուստի, ձեռքը երկնցուց փոքր կարկանդակի մը. շունը անմիջապէս ուրախութեամբ վար ձգեց դրամը, առաւ կարկանդակը և պոչը երերցնելով սկսաւ ուտել ։

Ճամբորդը ապշած էր և չէր կրնար հաւատալ իր աչքերուն ։

ԿԱՐԿԱՆԴԱԿ — Շաքարով եւ իւղով եփուած հաց
ՀԵՏԵՒԵՑԱՒ — Ետեւէն գնաց
ՀԱՇՈՒԵՍԵՂԱՆ — Խանութպանին այն սեղանը, որուն վրայ դրամ կը համրէ

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն հոմանիշները.

1. Կեցաւ	4. Անմիջապէս
2. Հասկցնել	5. Առեւ
3. Դրամ	6. Ճառագայթ

ՏՂԱՆ ՈՒ ԹՌՉՆԻԿԸ

— Նաշխո՛ւն թռչնիկ, ո՞ւր կերթաս դուն
Այսպէս ձըգած բոյն, տեղ ու տուն.
Կեցիր իմ մօտ, երգէ երգեր,
Ապրիր քովս ամբողջ ձըմեռ ։

— «Ձեր աշխարհն է աշուն, անձրև,
«Ծառ ու ճիւղեր չունին տերև.
«Չի կայ արև, տաքուկ օրեր,
«Ի՞նչպէս երգեմ անուշ երգեր ։

«Նաշխո՛ւն տըղայ, սիրուն տըղայ,
«Երբ որ կըրկին գարունը գայ՝
«Ես չեմ մոռնար իմ տունս ու բոյն,
«Կու գամ, կերգեմ քեզ օրն ի բուն» ։

ՔԱՋԱՍԻՐՏ ՔՈՅՐԸ

1

Անահիտ իր փոքրիկ եղբայրը գրկած կը քալէր փողոցէն։ Փողոցը նեղ էր ու ամայի։

Յանկարծ մեծ աղմուկ մը լսեց ետևէն։ Ետին դարձաւ և ի՜նչ տեսնէ աղէկ։

Կառք մը կու գայ սաստիկ արագութեամբ։ Կատղած ձիերը կը վազեն քառասմբակ և յայտնի է որ անկարելի պիտի ըլլայ զիրենք կեցնել։

Անահիտ սարսափեցաւ. ո՞ւր երթայ, ի՞նչպէս ազատէ ինքզինք ու իր գրկին մանկիկը։ Կը նայի չորս կողմը, ո՛չ բաց դուռ կայ, ո՛չ ալ փախելու ճար։

Կառքը կը մօտենայ սակայն։

Մտածեց մէկ վայրկեանի մէջ և որոշեց ընելիքը։ Մէկ ճար մը միայն կայ իր փոքրիկ եղբայրն ազատելու համար։

Անահիտ ինքզինք չի խորհիր, միայն կը մտածէ թէ ինչպէս փրկէ իր փոքր եղբօրը կեանքը։

Արագ ոստումով մը՝ ցատկեց դռան մը առջև. գրկին մէջ պինդ սեղմեց մանկիկը, իր երեսը դարձուց դէպի պատը և կեցաւ անվախ։

Գիտէ որ կառքը պիտի գայ, պիտի տրորէ զինք, բայց պիտի ազատի իր եղբայրը։

Իր ուզածն ալ ատ է արդէն։

2

Կառքին մէջ նստած անցորդները կը տեսնեն փոքր աղջիկն ու անոր գրկին մանուկը. սարսափի ճիչ մը կը հանեն. փողոցը նեղ է և կառքը լայն. երկու մանուկներուն ալ կեանքը վտանգի տակ է։

Հնար չի կայ ձիերը կեցնելու։

Անահիտ կանգնած է՝ երեսը դէպ դեղին, բայց հանդարտ, անշարժ և քաջասիրտ։ Կառքը կը հասնի, կանցնի, ահա անցաւ...։ Քոյր ու եղբայր տապալեցան գետին, բայց, փա՜ռք Աստծու, բոլորովին ջախջախուած չեն։ Քոյրը ոտքի կելլէ անմիջապէս և առանց ինքզինք հոգալու՝ կը վազէ եղբօրը վրայ ու վեր կը վերցնէ։

Եղբայրը վնասուած չէ. բայց ճզմուած է Անահիտին մէկ թևը։

Անահիտ կը գրկէ մանկիկը. կը գրկէ և կը սկսի քալել. իր թևը սաստիկ կը ցաւի, սակայն ինք մոռցած իր ցաւը, կը ժպտի փոքրիկ

եղբօրը երեսին ։ Կը ժպտի՝ հպարտ ու քաղցր ժպիտով, որովհետև գիտէ թէ փրկած է անոր կեանքը ։

ԲԱՋԱՍԻՐՏ — Կտրիճ, սրտոտ
ԱՄԱՅԻ — Մարդ չգտնուած տեղ
ՎԱԶԵԼ ԲԱՌԱՍՄԲԱԿ — Ձիուն չափազանց արագ վազելը
ՈՍՏԻԻՆ — Տեղէ մը ուրիշ տեղ ցատկելը
ՏԱՊԱԼԵՑԱՆ — Գետին ինկան
ՋԱԽՋԱԽՈՒԱԾ — Կտոր կտոր եղած, փշրուած

1. *Եթէ դուք ըլլայիք Անահիտին տեղ՝ ի՞նչ պիտի ընէիք։*
2. *Անահիտ միայն քաջասի՞րտ աղջիկ մըն էր։*
3. *Ինչո՞ւ հպարտ ու քաղցր ժպիտով կը ժպտէր Անահիտ։*

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գտէք սա բառերուն հոմանիշները։

1. Փոքրիկ
2. Չորս կողմը
3. Չի խորհիր
4. Փրկած է
5. Հանդարտ
6. Քաջասիրտ
7. Կը ժպտի

ԿՈՅՐԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

1

Մի՛ զարմանաք, տղա՛ք, որ կոյրերն ալ գիրք ունին և կոյրերն ալ կրնան կարդալ ձեզի պէս ։ Դուք աչքով կը կարդաք, անոնք ալ մատներով ։

Կոյրերուն գիրքը ձեր գրքին պէս շինուած չէ. անոնց գրքին մէջի գրերը դուրս ցցուած են, այնպէս որ կոյրերը իրենց մատները քսելով այդ գրերուն վրայ, կը հեգեն և կը սկսին կարդալ՝ ինչպէս որ դուք կը կարդաք ։

Բայց մտիկ ըրէք որ իմանաք թէ առաջին անգամ ո՛վ հնարեց և ի՛նչպէս հնարեց կոյրերուն գիրքը ։

2

Օր մը գիտունին մէկը եկեղեցիի մը դրան առջևէն կանցնէր. տեսաւ որ հոն կոյր աղքատ մը նստած է և ողորմութիւն կուզէ ։ Գիտունը ուզեց 5 դուրուշնոց մը տալ անոր. ձեռքը գրպանը տարաւ, հանեց դրամը և դրաւ աղքատին ափը ։

Կոյրը շօշափեց դրամը և զարմացաւ. դարձեալ շօշափեց և հասկցաւ որ ոսկի մըն է ձեռքին մէջի դրամը ։ Ինք թէև աղքատ էր, բայց պարկեշտ մարդ էր, ուստի անմիջապէս վազեց անցորդին ետևէն .

— Պարո՛ն, պարո՛ն, անշուշտ սխալած ըլլալու էք. ինծի տուած ձեր դրամը ոսկի մըն է ։

Գիտունը ետ դարձաւ և տեսաւ որ՝ իրա՛ւ, սխալումով 5 ղուրուշի տեղ ոսկի մը տուած է ։

— Բայց, ի՞նչպէս գիտցար որ տուածս ոսկի է, հարցուց գիտունը զարմացած ։

— Ի՛նչպէս գիտցա՛յ, ըսաւ կոյրը. շօշափեցի մատներովս և հասկցայ ։

3

Գիտունը շարունակեց իր ճամբան, բայց իր մտքին մէջ լոյս մը ծագեցաւ.

— Եթէ կոյր մը կրնայ մատներով ճանչնալ դրամ մը, ինչո՞ւ ուրեմն պէտք չի կրնայ ճանչնալ գրեր և թուանշաններ, եթէ անոնք շինուին ցցուած ձեւով . . .

Մտածեց, մտածեց և սկսաւ շինել այդ ձեւով գրեր, այդ գրերով ալ գիրք մը ։

Եկեղեցիի մը դրան առջև կոյր պատանի մը գտաւ, տարաւ իր տունը և սկսաւ անոր մատները գրերուն վրայ քսել տալով՝ կարդալ սորվեցնել ։

Քիչ ատենէն կոյրը ճանչցաւ բոլոր գրերը և սկսաւ ինքնիրեն կարդալ ամէն բան ։

Անկէ ետք գիտունը բոլոր աշխարհին յայտնեց իր գիւտը ։

Առաջին անգամ ինք բացաւ կոյրերուն համար դպրոց մը. իրեն նայելով՝ ուրիշներ ալ բացին և այսօր աշխարհի շատ քաղաքներուն մէջ կան կոյրերու վարժարաններ ։

ՀՆԱՐԵՑ — Շինեց, շինելու կերպը գիտցաւ
ՇՈՇԱՓԵԼ — Ձեռքը, մատները բանի մը վրայ քսել
ՊԱՐԿԵՇՏ — Անարդար եւ գէշ բան չըրող
ՊԱՏԱՆԻ — Ամեն տղայ որ տասը տարեկանէն վեր է եւ քսան տարեկանէն պակաս
ԳԻՒՏ — Առաջին անգամ գտնուած, հնարուած բան

ՀՈՎԸ, ՋՈՒՐԸ ԵՒ ԹՌՉՈՒՆՆԵՐԸ

1

Երբ որ դաշտը պտոյտի էին գացեր, ուսուցիչը իր քով հաւաքեց աշակերտները և սա հարցումը ըրաւ անոնց.

— Ըսէք տեսնեմ. դուք գիտէք որ արտին մէջ երկրագործը կը ցանէ ցորենն ու գարին, ոսպն ու կորեկը. ո՞վ կը ցանէ հապա անտառին ծառերը, դաշտին խոտերն ու լեռան ծաղիկները . . .

Աշակերտները մտմտացին, մտմտացին, բայց չկրցան պատասխան տալ ։

2

— Վազէ՛, Վահա՛ն, բռնէ՛ տա հովանոցի նման մեծ չոր բոյսը և հոս բեր, ըսաւ ուսուցիչը.

Վահան բռնեց և բերաւ։

Ուսուցիչը առաւ և ըսաւ.

— Տղա՛ք, եթէ այս բոյսը նետեմ օդին մէջ, ո՞վ կը քշէ կը տանէ զայն։

— Հո՛վը, հո՛վը պոռացին ամէնքը։

— Հիմա նայեցէք և ըսէք թէ ի՞նչ կայ ասոր ծայրը։

— Սերմեր, սերմե՛ր, ըսին անոնք։

— Երբ հովը այս չոր բոյսը գլորելով տանէ, ի՞նչ կըլլան անոր վրայի սերմերը։

— Կը թափին, կը թափի՛ն, պատասխանեցին աշակերտները։

— Ո՞ւր կը թափին։

— Աստին, անդին։

— Ուրեմն հովը ի՞նչ կընէ սերմերը։

— Հովը սերմերը կը ցանէ։

— Հիմա ըսէք. երբ խոտերուն ու ծաղիկներուն սերմերը հասուննան՝ հովը ի՞նչ կընէ զանոնք։

— Հովը կը քշէ կը տանէ, կը ցրուէ ամէն կողմ։

— Ըսել է, երկրագործէն զատ ա՛լ ո՞վ կը ցանէ։

— Հո՛վը, հո՛վը, պոռացին աշակերտները։

3

Տղաքը մտան ծառերուն մէջ։

— Աստղի՛կ, տե՛ս, ի՞նչ կընէ տա թռչունը։

— Խնձորը կը կտցէ, խնձորը կուտէ։

— Թռչունները մինակ խնձո՞ր կուտեն։

— Ո՛չ, տանձ ալ կուտեն, սերկեւիլ ալ կուտեն, բոլոր պտուղներն ալ կուտեն։

— Ըսէ, Արա՛մ, ի՞նչ կան պտուղներուն մէջ։

— Կուտեր, կուտե՛ր, ըսաւ Արամը։

— Ճիշտ է։ Թռչունները կուտեն ամէն տեսակ պտուղներ և կը տանեն ամէն կողմ. այդ պտուղներուն կուտերը կը թափին հոս ու հոն և անոնցմէ կը բուսնին ծառեր ու թուփեր։

— Հիմա հասկցայ, ըսաւ Բաբկէն. մեր գեղին բլուրին վրայ մէս մինակ սև-թութի ծառ մը բուսեր է. ըսել է, կա՛մ հովը, կա՛մ թռչուններն են ցաներ անոր սերմը. ճի՞շտ է, պարո՛ն։

— Ճի՛շտ է, պատասխանեց ուսուցիչը։

— Հիմա ըսէք, տղա՛ք, ա՛լ ո՞վ կը ցանէ ուրեմն։

— Թռչո՛ւններն ալ, թռչո՛ւններն ալ, ըսին աշակերտները։

4

Տղաքը շարունակեցին իրենց ճամբան։

— Տղա՛ք, նայեցէք սա առուին. ի՞նչ կը բերէ ջուրը ։

— Պտուղի կուտեր են, պտուղի կուտեր են, կանչեցին մէկ քանիները ։

— Կը նշանակէ թէ ջուրն ալ կը ցանէ, ըսին շատերը ։

Տղաքը անցան խոտերուն մէջէն ։

— Մկրտի՛չ, ատ ի՞նչ է փակեր լաթերուդ ։

Ընկերները նայեցան և ըսին .

— Խոտի սերմեր են ։

— Ուրեմն մենք ալ կը ցանենք, ըսաւ Տիգրանուհին ։

— Ճիշտ է, կրկնեց ուսուցիչը ։ Շատ լաւ, հիմա գացէք խաղալու, բայց, երթալէ առաջ՝ անգամ մըն ալ ըսէք թէ մենք ինչ սորվեցանք այսօր ։

ՄԱՐՕՅԻՆ ԽՈՐՈՎԱԾԸ

1

Մայրիկը միսերը շարեց շամփուրին վրայ, կրակը փռեց անոր տակ և ըսաւ Մարօյին.

— Մա՛րօ, աղջիկս, կեցիր հոս և նայիր խորովածին, ես մառանը գործ ունիմ ։ Նայիր որ խորովածները չայրին . շուտ շուտ դարձուր զանոնք... յետոյ, աչքդ անոնց վրայ ըրէ, չըլլայ թէ ձգես ուրիշ տեղ երթաս, կատուները կու գան կուտեն ։

Մայրիկը գնաց մառան և Մարօն կեցաւ խորովածին քով ։

Բայց ահա յանկարծ դուռը կը զարնեն ։

— Ո՞վ է, կը հարցնէ Մարօ ։

— Ե՛ս եմ, բա՛ց...

Մարօ կը ճանչնայ ձայնը. իր ընկերուհին Գոհարն է ։ Կը վազէ սանդուխներէն վար և ա-

ճապարանքին մէջ կը մոռնայ խոհանոցին դուռը գոցել իր ետեւէն։

2

Ցինօն, Մարօեց փոքր շունը՝ պոչը երերցընելով, հանդարտ հանդարտ ներս կը մտնէ խոհանոցէն։ Քիթը լայն լայն կը բանայ. խորովածին անուշ հոտն է առեր։

— Օ՜խ, ի՜նչ պատուական խորոված, կըսէ ներս մտնելով...

Թաթերը կերկնցնէ, անոնց վրայ կը դնէ գլուխը ու փայլուն աչքերով անթարթ կը նայի կրակին վրայ եփող մսի կտորներուն։

— Ը՜, ի՜նչ կըլլայ, կըսէ Ցինօն մտքէն. թաթ մը զարնեմ ու սա կտորներէն մէկ քանի հատը վե՞րցնեմ...

Կը մտածէ, բայց չի համարձակիր։ Գիտէ որ աղէկ բան չէ մտքէն անցածը։

Մարօն վարը խօսքի բռնուած է Գոհարին հետ։ Շատախօսութիւնը աղէկ բան չէ, բայց Մարօն ունի այդ պակասութիւնը։ Բոլորովին մտքէն ելած է թէ կրակին վրայ խորոված ունի. կը խօսի՜, կը խօսի՜ ընկերուհիին հետ։

3

Ահա ճօրօրալէն ճօրօրալէն՝ խոհանոցէն ներս կը մտնէ փիսիկն ալ։ Անոր ալ քիթն է ինկեր խորովածին անուշ հոտը։ Կը նայի չորս բոլորը,

կը տեսնէ Ցինօն՝ որ վիզը երկնցուցած թաթերուն վրայ, նստեր է ու կը դիտէ խորովածը։

— Ա՜յ, սատանայ, կըսէ կատուն ինքնիրեն. տես անգամ մը, ինչպէս մինակը եկեր տեղաւորուեր է խորովածին առջե՛. առաջ հոտը կը քաշէ, որ ետքէն ալ խորովածը վայելէ... հո՜ւմ, չի գիտեր որ փիսիկն ալ իրեն բաժինը կուզէ... միաո՜ւ...։

Միաուն լսածին պէս, Ցինօն գլուխը վեր կը վերցնէ, կը շարժէ պոչը ու կը նայի փիսիկին։

Փիսիկը յուշիկ յուշիկ կու գայ կրակարանին քով ու կը կենայ Ցինօյին մօտիկը։

4

— Քէֆդ աղէկ տեղն է, աղա՛ Ցինօ, կ'ըսէ կատուն պեխերը շարժելով. բայց չես ըսեր որ փիսիկն ալ այս տանը ծառան է, ան ալ շատ կը սիրէ խորովածի հոտը...

— Քէֆս տեղն է, բայց բերանս բան չերթար, կը պատասխանէ Ցինօն՝ անգամ մըն ալ հոտոտելով ճենճերհոտը։

— Եկուր քրոջ աղբօր պէս բաժնենք խորովածը մեր մէջ, կառաջարկէ փիսիկը։ Մարօն հոս չէ, մինչև գայ՝ մենք մեր գործը կը տեսնենք...

— Չէ՛, աղէկ բան չէ ըսածդ, խանըմ փիսիկ. միսը մարդունն է, ոսկորը՝ մերը. ես իմ մեծերէս այսպէս եմ լսեր. քու խօսքիդ որ ականջ դնեմ, վերջը ողջ գլուխս փորձանքի տակ կը մտնէ...

Կատուին խելքին չպառկեցան շանը խորհուրդները. երբ տեսաւ որ Ֆինօն չընկերանար իրեն, մէկ ոստումով ցատկեց շամփուրին մօտ և զարկաւ բերանը խորովածներուն։

Բայց, բերանը մսի կտորներներուն դպաւ թէ չէ, սաստիկ այրեցաւ ։ Եւ միաու պոռաց՝ սրտին ցաւէն ։

Ֆինօն արդէն ոտքի էր ելեր և կը հաչէր բարկութեամբ, յարձակելով փիսիկին վրայ ։

Այս գզուըտուքին մէջ տապալեր էր շամփուրը, վար էին թափեր խորովածները և թաթխուեր էին մոխիրով ։

5

Մարօն ներս մտաւ և «վա՜յն իմ գլխուս» ըսելով՝ վազեց կրակարանին քով. սկսաւ արտօրանքով մէկիկ մէկիկ վերցնել խորովածները, թօթուել, մաքրել ու նորէն շարել շամփուրին վրայ ։

Ֆինօն խելօքիկ պառկեր էր իր տեղը. գիտէր որ ինք յանցաւոր չէ, անոր համար վախ չունէր։ Բայց փիսիկը փախեր, գացեր պահուըտեր էր հացի դարակին ետև ։

Մարօն երբ կարգի դրաւ խորովածները, առաւ հաստ փայտ մը ու ինկաւ փիսիկին ետև. փիսիկը դուրս ելաւ պահուած տեղէն որ փախի՝ փախչի, փախչի բայց կռնակէն ալ կերաւ խոշոր փայտը ։

Կովերը ջուրի կու գան

Վերջը Մարօն մտածեց. «բայց մեծ յանցանքը իմս չէ՞ր որ խոհանոցին դուռը լաւ մը չըգոցեցի. մտքէս հանեցի մայրիկին պատուէրը. ընկերուհիիս հետ երկա՜ր երկար խօսեցայ՝ մոռնալով որ վերը գործ ունիմ. հապա եթէ քիչ մըն ալ ուշ մնայի: Վա՜յ, իրաւ որ շատախօսութիւնը գէշ բան է եղեր»:

ԽՈՐՈՎԱԾ — Կրակին վրայ եփած միս (*քէպապ*)
ՇԱՄՓՈՒՐ — Այն երկաթը որուն վրայ կը շարեն միսը՝ խորոված ընելու համար
ՄԱՌԱՆ — Տանը այն մասը՝ որուն մէջ կը պահեն պարէնն ու ուտելիքները
ԾՈՐՈՐԱԼԷՆ ԾՈՐՈՐԱԼԷՆ — Երերալէն երերալէն
ՑՈՒՇԻԿ ՑՈՒՇԻԿ — Կամացուկ
ԾԵՆԾԵՐՀՈՏ — Կրակի վրայ ինկած իւղի կամ մսի հոտ

1. *Կատուն ձեր կերակուրն ալ այդպէս կերե՞ր է:*
2. *Աղջիկնե՛ր, ձեզի ալ պատահե՞ր է այն բանը՝ ինչ որ պատահեցաւ Մարօյին:*

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ

Կռո՛ւնկ, ուսկէ կու գաս,
ծառայ եմ ձայնիդ,
Կռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս։
Մի՛ վազեր երամիդ՝ շուտով
կը հասնիս,
Կռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն
խապրիկ մը չունի՞ս։

Թողեր եմ ու եկեր ար-
տերս ու այգիս,
Քանի որ ա՜խ կընեմ, կը քաղուի հոգիս.
Կռո՛ւնկ, պահ մի կեցիր, ձայնիկդ հոգիիս,
Կռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս։

Ո՛չ լուր օր գիտեմ, ոչ ալ կիրակին,
Ճամփուրն է զարկեր գլխ, բռնած կըրակին,
Այրիլս չեմ հոգար, ձեզմէ կարօտ եմ։
Կռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս։

Աշունն է մօտեցեր, կերթաս տարագիր,
Երամ ես ժողվեր հազարներ ու բիւր.
Ինձ պատասխան չտուիր, ելար ու գացիր,

Կռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն գընա՛, հեռացի՛ր։

Պաղտատէն կու գաս, կերթաս անապատ,
Թուղթ մը գըրեր եմ, տամ քեզ ամանաթ.
Աստուած թող վըկայ ըլլայ քու վըրադ՝
Տանես հասցընես զայն զաւկըներուս։

ԵՐԱՄ — Թռչուններու խումբ
ՏԱՐԱԳԻՐ — Պանդուխտ, օտար երկիր գացող
ԱՄԱՆԱԹ (տաճկերէն) — Աւանդ

1. Պանդուխտը ի՞նչ կը հարցնէ կռունկին։
2. Ինչո՞ւ պանդուխտը ախ կը քաշէ։
3. Ի՞նչ տեսակ թռչուն է կռունկը, ձմեռո՞ղ թէ տարագնաց։
4. Կռունկները ինչպէ՞ս կը կատարեն իրենց աշնան ճամբորդութիւնը և ո՞ւր կերթան։

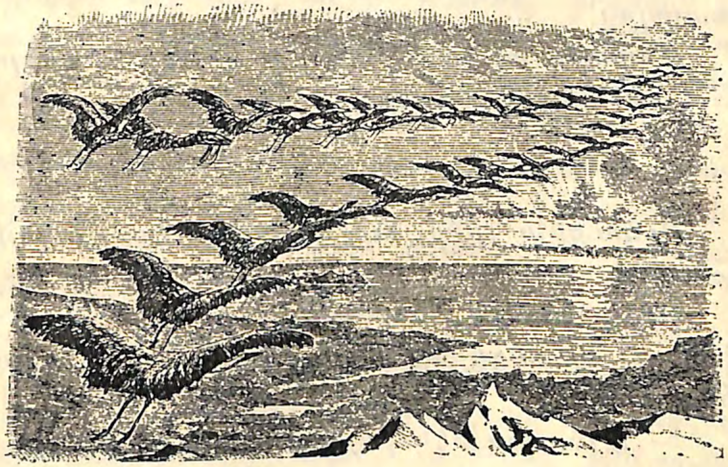

ԿԱՏՂԱԾ ՇՈՒՆԸ

1

— Լսեցի՞ր, Կարապե՛տ, հարցուց Մարտոն. մեր գեղին սև շունը, Զալօն, կատղեր է։ Երէկ յանկարծ յարձակեր է հովիւին վրայ և ուզեր է խածնել. հովիւը իր ցուպով ինքզինք պաշտպաներ է և հազիւ կրցեր է փախիլ, հոգին ազատել։ Այսօր գեղացիները հաւաքուեր են որ սպաննեն Զալօն։

— Մեղք չէ՞ Զալօյին, ինչո՞ւ կը սպաննեն։

— Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես, ըսաւ Մարտոն. եթէ չսպաննեն, կը խածնէ գեղացիները։

Կարապետ չէր գիտեր թէ ինչ ըսել է շան կատղիլը։

Մարտոն ալ շատ բան չէր գիտեր. խօսելով խօսելով՝ գացին դպրոց։

2

Ուսուցիչը ինք ալ իմացեր էր Զալօյին կատղիլը։

Բոլոր տղաքը կատղած շանը վրայ կը խօսէին ու կը մեղքնային որ խեղճ Զալօն պիտի մեռցնեն։

— Այո՛, զաւակներս, ըսաւ ուսուցիչը, բայց գիտէ՞ք թէ ինչ գէշ բան է շուներուն կատղիլը։ Զալօն հիմա հասած մարդը խածնել կուզէ. և

անգամ մը որ մէկը խածաւ, ա՛լ այդ մարդուն կեանքը վտանգի տակ է։

— Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս, հարցուցին տղաքը։

— Ըսեմ թէ ինչպէս. օրինակի համար, եթէ Զալօն խածնէր հովիւ Սահակը, Սահակն ալ քանի մը շաբաթ ետք, եթէ չդարմանուէր, կը սկսէր կատղիլ. ինք ալ կը յարձակէր դէմը ելլողին վրայ, կը խածնէր, կը փարատէր. ա՛լ չէր ազատեր և մեծ տանջանքներով կը մեռնէր։

— Ըսել է դարման կա՛յ, հարցուցին տղաքը։

— Հարկա՛ւ կայ։ Կատաղութիւնն ալ հիւանդութիւն մըն է՝ ամէն հիւանդութեան պէս։ Այդ հիւանդութեան թոյնը կը գտնուի կատղած շան շողինքին մէջ. երբ շունը խածնէ, շողինքը կը խառնուի մարդուն արիւնին հետ և մարդն ալ կը վարակուի։ Ասկէ առաջ դարման չի կար այդ հիւանդութեան։ Բայց յետոյ, Փասթէօռ անունով գիտուն բժիշկ մը գտաւ դեղը։ Անոր գտած դարմանը հեղուկ մըն է՝ որ շիճուկ կը կոչուի։

— Ի՞նչ կընեն այդ շիճուկը, հարցուցին մանուկները։

— Այդ շիճուկը կը ներարկեն վարակուած մարդուն մարմինին մէջ։ Այսպէս, մարդը կաղէկնայ. բայց ատեն կորսնցնելու չի գար. պէտք է որ հիւանդը անմիջապէս բժիշկին քով տարուի։

— Հապա մեր գիւղին մէջ որ շիճուկ չի կա՛յ, ի՞նչ պէտք է ընենք, հարցուց Սարգիս։

— Այն ատեն պէտք է ուրիշ ճար մը խորհինք, ըսաւ ուսուցիչը. կամ անմիջապէս խածուած տեղը տաղելու, կամ շուտով քաղաք տանելու ենք հիւանդը։

— Այդ շիճուկը գտնուելէ առաջ՝ ի՞նչ կընէին մարդիկ հապա, հարցուց Գրիգօն։

— Ի՞նչ պիտի ընէին, զաւակս, բան մըն ալ չէին կրնար ընել. հազարաւոր մարդիկ կը մեռնէին պարապ տեղը։ Գիտուն Փասթէօրը իր դեղը գտաւ և ամբողջ աշխարհի բարիք ըրաւ։ Ասոր համար է որ Փասթէօրը մարդոց մեծ բարերարներէն մէկն է. պահեցէք անոր անունը ձեր միտքը։

ԿԸ ՎԱՐԱԿՈՒԻ — Հիւանդութեան կը բռնուի
ՀԵՂՈՒԿ — Ջուրի պես վազող բան
ԿԸ ՆԵՐԱՐԿԵՆ — Մորթեն ներս կը մտցնեն
ԲԱՐԵՐԱՐ — Բարիք ընող մարդ

1. Ջուրը հեղուկ է. ա՛լ ուրիշ ի՛նչ բաներ հեղուկ են։
2. Ի՞նչու Փասթէօրը բարերար կը կոչուի։

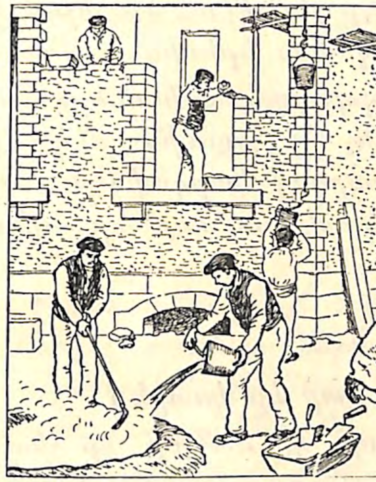

ՏՈՒՆԸ Ո՞Վ ԿԸ ՇԻՆԷ

1

Մշակն եկեր, հող կը մաղէ։

Կը մաղէ սառատով, խոշոր սառատով. խիճը կառնէ մաղէն, մէկ կողմ կը նետէ ու կը դիզէ բարակ հողը։

Կը դիզէ բարակ հողը, որ վարպետը գայ՝ աղիւս կարէ։

Դիզէ, մշա՛կ, դիզէ բարակ հողը։

2

Վարպետն եկաւ աղիւս կը կարէ։

Հողին հետ յարդ է խառներ. յարդ է խառներ, ջուր է լեցուցեր ու ցեխ է շիներ։

Կը դնէ փայտէ կաղպարը և թի թի ցեխ

կը լեցնէ անոր մէջ: Կը լեցնէ ու ծեփիչով կը հաւասարցնէ ցեխը կաղպարին երեսին հետ:

Դուրս կը քաշէ կաղպարը և աղիւսները քառակուսի ու քառանկիւն, կը շարուին մէկ մէկու քով, կը շարուին կարգով կարգով:

Կտրէ, վարպետ, կտրէ աղիւսը՝ որ չորնայ արևուն տակ:

3

Քարակոփը նստեր քար կը կոտրէ:

Կը կոտրէ քլունկով, կը մանրէ, կը շտկէ ու կը բարդէ դէզ դէզ:

Կը զարնէ ծանր քլունկը, և հո՜ւմ, հո՜ւմ, ձայն կը հանէ իր կուրծքէն: Իր կուրծքը ձայն կը հանէ և քլունկն ալ կայծ:

Կոտրէ՛, քարա՛կոփ, կոտրէ խոշոր քարերը, մանրէ՛ և բարդէ՛ դէզ դէզ:

4

Սղոցողներն եկան տախտակ կը սղոցեն:

Խոշոր գերանը դրեր են երկու նեցուկի վրայ. սղոցողին մէկը ելեր է անոր վերև, միւսը կեցեր է տակը: Առեր են երկար սղոցը ու կը քաշեն գերանն ի վար, խըզը՛ր հա խըզը՛ր, խըզը՛ր հա խըզը՛ր:

Կը սղոցեն ու սղոցուկը թեփի պէս վար կը թափի. կը թափի գետինը, կը թափի տակի սղո-

ցողին գլխուն վրայ, որ ծածկուած է կարմիր թաշկինակով:

Խըզը՛ր հա խըզը՛ր, սղոցեցէ՛ք գերանը, սղոցողնե՛ր. սղոցեցէք ու շինեցէք երկա՛ր երկա՛ր տախտակներ:

5

Քարն ու աղիւսը որմնադիրին համար:

Երկար տախտակները հիւսնին համար:

Որմնադիրը իր հետ բերաւ կապարալարը, ծեփիչն ու փոքր մուրճը. հիւսնը իր հետ բերաւ ուրագը, տաշոցը ու քանոնը:

Ի՞նչ ընելու համար:

ՄՇԱԿ — Բանուոր
ՍԱՌԱՏ — Խոշոր խոշոր ծակ ունեցող մաղ
ԽԻՃ — Մանր մանր քար
ԾԵՓԻՉ — Փոքր գործիք, որով պատերուն ցեխ կը քսեն (*մալէ*)
ՆԵՑՈՒԿ — Այն փայտը, որուն վրայ բան մը կը կռթնցնեն
ՔԼՈՒՆԿ — Մուրճ

1. Բանի՞ տեսակ արհեստաւոր կ'աշխատի շինելու համար տուն մը՝ անոր բոլոր մասերով. ըսէք մէկիկ մէկիկ և անոնց ըրածներն ալ:

ԱՐԴԱՐԱՍԷՐ ԴԱՏԱՒՈՐԸ

1

Ես ձեզի ըսեմ, որ դուք ալ ուրիշներուն պատմեք· ուրիշները լսեն և աշխարհն իմանայ թէ ժամանակին արդարասէր դատաւոր մը կար։

Օր մը այրի կին մը գնաց անոր դուռը, ծունգի եկաւ անոր առջև և ըսաւ.

— «Արդա՛ր դատաւոր, լսէ այս աշխարհի զօրաւորներուն գործը, և դատ ու դատաստան կտրէ։

«Ես արտ մը ունէի, որ կը վարէի, կը ցանէի ու քրտինք թափելով անկէ կը հանէի իմ ու իմ զաւակներուս հացը։

«Եղաւ որ արտիս քով գտնուի Թագաւորին պարտէզը։ Ու Թագաւորին սիրտը, օրին մէկը, քէօշք մը ուզեց· մարդ խրկեց որ արտս ծախու առնէ և անոր վրայ շինէ իր քէօշքը։

«Ըսի Թագաւորին մարդոց թէ ծախու չէ հողս. արտս ես ժառանգեր եմ իմ մօրմէս, մայրս ալ ժառանգեր է իր նախնիքներէն. անոր ամէն մէկ հողի հատիկը ոսկիի փոշի է իմ աչքիս։ Չեմ ծախեր, պատասխանեցի, եթէ Թագաւորը արտիս երեսը ադամանդով ծածկէ և այդ ադամանդներն ալ ինծի տայ...

«Զանցաւ շաբաթ մը երկուք, և ահա Թագաւորին վերակացուն, իր տիրոջը անունով

գրաւեց արտս և անոր վրայ շինեց արքայական քէօշկը։ Թագաւորը լուր ունի՞ թէ չէ, չեմ գիտեր. միայն աս գիտեմ որ ես զրկուեցայ իմ նախնիքներուս ժառանգէն, մնացի չքաւոր և աւուր հացի կարօտ։

«Լսեցի որ դուն արդար դատ ու դատաստան կը տեսնես· ճամբայ ելայ, ոտքով օր ու գիշեր քալեցի, եկայ ցաւս քեզի գանգատելու...»

Դատաւորը ձեռքով շփեց իր ճերմակ մօրուքը, մտածեց քիչ մը և ըսաւ.

— Վերադարձի՛ր գեղդ· դատիդ տէրն ու տիրականը ես եմ ասկէ ետք...

2

Թագաւորը ուրախ ուրա՜խ նստեր էր նորակառոյց գեղեցիկ քէօշկին մէջ. Թիկնապահները, ձեռք կապած, կանգներ էին անոր դէմ՝ հրամանի սպասելով. հոն էին արքունական մարդիկը՝ ոսկեթել ուսնոցներով և շողշողուն զգեստներով։

Յանկարծ կը տեսնեն որ ծերունի դատաւորը կու գայ, իշու մը վրայ հեծած և ձեռքը պարապ պարկ մը բռնած։ Կու գայ կը կենայ քէօշկին դիմաց։ Վար կիջնէ էշէն, խոնարհութիւն կընէ Թագաւորին և կը հարցնէ.

— Տէ՛ր Թագաւոր, թոյլ կու տա՞ս որ պարկին մէջ քիչ մը հող լեցնեմ այս գետինէն։

Հող ըսա՞ծդ ինչ։

— Լեցո՛ւր, կը հրամայէ Թագաւորը։

Կը լեցնէ դատաւորը հողը պարկին մէջ բերնէ բերան, և ապա մօտենալով թագաւորին՝ կըսէ.

— Մեծ թագաւոր, կը տեսնես որ ծեր եմ, ուժս հատեր է, առջի կարողութիւնս չէ մնացեր. նեղութիւն կրէ և օգնէ ինծի որ պարկս բառնամ իշուս կռնակը...

Թագաւորը կը ժպտի, չուզեր կոտրել ծերունիին խօսքը։ Ոտքի կելլէ, կերթայ որ բեռը բառնայ ծերունիին հետ։

Բայց թագաւորը ո՞ւր տեսած է բեռ վերցնել. հազիւ թէ պարկը քիչ մը վեր կառնէ, անմիջապէս վար կը ձգէ ըսելով.

— Ուֆ, ի՜նչ ծանր է եղեր անիծածը...

Դատաւորը կը կենայ, կը նայի թագաւորին երեսը և կըսէ անոր.

— Տէր, ծանր է կըսես այս պարկին համար, որուն մէջ քանի մը թի հող հազիւ լեցուցի ամբողջ արտէն մէջէն. իսկ այդ արտը դուն բռնութեամբ յափշտակեցիր խեղճ այրի կնոջ մը ձեռքէն... հապա ինչպէ՞ս ամբողջ արտին ծանրութեան պիտի դիմանաս, երբ վաղը Աստծոյ դատաստանին առջև ելլես՝ խղճիդ վրայ ունենալով այդ անարդարութեան բեռը։

Թագաւորը խելքի ինկաւ, բռնեց արդարասէր դատաւորին ձեռքը, համբուրեց ու գլխուն դրաւ։

Ապա անմիջապէս հրամայեց որ արտը ետ տան այրիին. ետ տան՝ մէջի քէօշկով ու բոլոր հարստութիւններով միասին։

Երկինքէն ինկաւ երկու ոսկի խնձոր. մէկը արդար դատաւորին, մէկն ալ... դուք ըսէք թէ որո՞ւ։

ԱՐԴԱՐԱՍԷՐ — Արդարութիւնը սիրող, արդար գործ տեսնող
ԱԴԱՄԱՆԴ — Թանկագին քար (էլմաս)
ԱՐՔԱՅԱԿԱՆ — Թագաւորական
ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ — Նոր շինուած
ԹԻԿՆԱՊԱՀ — Թագաւորին հետ քալող զօրական
ԱՐՔՈՒՆԱԿԱՆ — Թագաւորին տանը մէջ գտնուող
ՈՒՍՆՈՑ — Զօրականներուն ուսին վրայ ոսկեթել բանուած կլոր զարդը
ՇՈՂՇՈՂՈՒՆ — Փայլուն

1. Ի՞նչ ըսել է «աշխարհի զօրաւորներ». որո՞նք են աշխարհի զօրաւորները, մինակ թագաւորնե՞րը։
2. Կինը ինչո՞ւ չէր ուզեր իր արտը թագաւորին ծախել։

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԱԿՆՈՑԸ

Մեր կապիկը ծերացեր էր,
Աչքերն աղէկ չէին տեսներ.
Ինչպէս եղաւ, լաւ չեմ գիտեր,
Մէկուն մէկը, կարճ խելքի տէր,
Ըսաւ անոր. «կապի՛կ աղ-
բար,
«Ե՛կուր աչքիդ ակնոց մը
առ,
«Դի՛ր անգամ մը, տես թէ
ի՛նչպէս
«Ասեղէն մազն իսկ կան-
չընես» ։

Կապիկն հաւտաց. ելաւ
տեղէն՝
Ցուպը առաւ, տըքտըքալէն
Հոս հոն գընաց, ինչպէս ըրաւ,
Ինչպէս չըրաւ, վերջապէս լաւ
Ակնոց մ'առաւ ու եկաւ տուն ։

Գալը բարի, բայց տես որ դուն
Չգիտեր թէ ինչպէս պէտք է
Ակնոցն հիմա ինք գործածէ ։
Մէյ մը գըլխուն կը դընէ,
Մէյ մը պոչին կանցընէ.
Կը հոտուըտայ, կը լըզէ,

Վեր կը ցատկէ, կը վազէ,
Կը փորձէ հա՛ կը փորձէ,
Խելքին բան մը չի պառկիր ։

«Այդպէս, հա՜, տէ՛ կեցիր»
Կըսէ յանկարծ ու քարին
Պինդ կը զարնէ ապակին
Որ կը կոտրի, կը փըշրի,
Կըլլայ աւազ ու փոշի ։
Բայց տեսէք թէ իր խելքէն վեր
Ի՛նչ վըճիռ ալ կու տայ դեռ.
— «Աշխարհքիս մէջ ով որ գիտուն
«Կըսէ թէ կայ, մուրս գըլխուն...

ՅՈՒՊ — Գաւազան
Վ.ՃԻՌ — Բացարձակ որոշում

1. Ի՞նչ է ակնոցը և որո՞նք կը գործածեն զայն։
2. Կապիկը ինչո՞ւ կոտրեց ակնոցը։
3. Յանցանքը ակնոցի՞նն էր թէ կապիկինը։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ուշադրութիւն տուէք սա երկու բառերուն՝ **մութ-լոյս**։ Մէկը միւսին հակառակ նշանակութիւնն ունի։ Այս տեսակ բառերուն կ՚ըսենք **հականիշ** ։

Հականիշ բառեր.

1. Լաւ — Վատ
2. Բարի — Չար
3. Ճերմակ — Սեւ
4. Կարծր — Կակուղ
5. Հնազանդ — Անհնազանդ
6. Գոհ — Դժգոհ
7. Խենդ — Խելօք

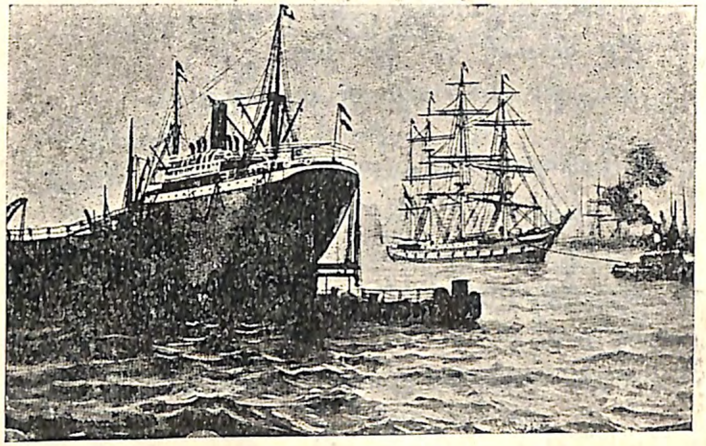

ԿՏՐԻՃ ՍԱԳՕՆ

1

Սագօն տասներկու տարեկան էր, երբ ծառայ եղաւ նաւու մը մէջ։

Նաւը ճամբայ ելաւ. եղաւ իրկուն. Նաւաստիները ընթրիքի նստեցան և սկսան օղի խմել։

Կանչեցին Սագօն և գաւաթ մըն ալ օղի անոր տուին որ խմէ։

— Ներեցէք, ըսաւ պատանին, ես օղի չեմ խմեր։

Նաւաստիները սկսան քահ քահ խնդալ Սագօյին վրայ և պնդեցին որ անպատճառ խմէ։ Բայց տղան մնաց հաստատակամ, անդրդուելի։

Այս միջոցին վրայ հասաւ Նաւապետը և ան ալ հրամայեց որ խմէ։

— Ներեցէք, Նաւապետ, չեմ ուզեր խմել, ըսաւ Սագօն։

Նաւապետը սաստիկ բարկացաւ որ տղան չէր կատարեր իր հրամանը. դարձաւ նաւաստիներէն մէկուն և ըսաւ.

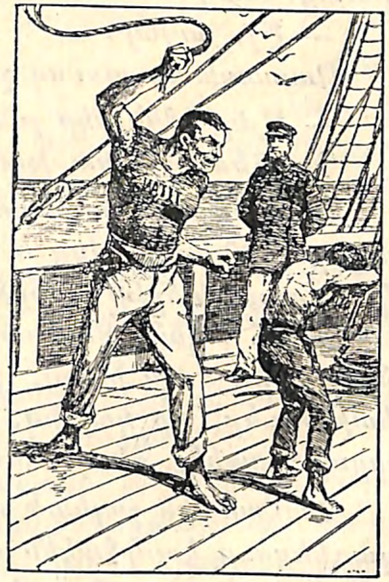

— Ա՛ռ սա հաստ պարանը և լաւ դաս մը տուր թշուառականին. տեսնենք ինչպէս չուզեր իմ խօսքս լսել։

Նաւաստին առաւ պարանը և անգթութեամբ ծեծեց տղան։

— Հիմա պիտի խմե՞ս թէ ոչ, հարցուց Նաւապետը։

— Եթէ կը հաճիք, պիտի չխմեմ, Նաւապե՛տ, ըսաւ Սագօն արցունքներուն մէջէն։

— Այն ատեն, շո՛ւտ, բարձրացիր սա երկայն կայմին գագաթը և կեցիր հոն մինչև լոյս։

Խեղճ տղան վեր վերցուց աչքերը և նայեցաւ մեծ կայմին. սկսաւ դողդղալ, մտածելով որ մինչև առաւօտ այդ վտանգաւոր տեղը ինչպէս պիտի մնայ։

Բայց պէտք էր հնազանդիլ, և հնազանդեցաւ։

2

Միւս առաւօտուն, երբ Նաւապետը կը պտտէր կամրջակին վրայ, յանկարծ միտքը ինկաւ կայմին գլուխը բանտարկուած Սագօն և պոռաց անոր.

— Է՜յ, տղա՛յ ։

Պատասխան տուող չեղաւ ։

— Վա՛ր իջիր, կը լսե՞ս ։

Դարձեալ պատասխան չի կայ ։

Այն ատեն, Նաւաստի մը շուլլուեցաւ երկար չուաններէն վեր և տեսաւ որ Սագօն կէս մը սառած, թմրեր մնացեր է։

Խեղճ տղան, վախնալով թէ կրնայ յանկարծ քնանալ ու ծովն իյնալ, թևերով այնպէս պինդ փաթթուեր էր կայմին, որ Նաւաստին հազիւ կրցաւ քակել անոր ձեռքերը ։

Նաւաստին շալկած վար իջեցուց Սագօն և պառկեցուց կամրջակին վրայ։ Անմիջապէս սկըսան արագ արագ և ուժով շփել անոր մարմինը, որպէսզի սթափի ։ Ցուրտէն ու անօթութենէն բոլորովին թմրեր, սառեր էր. դիւրին բան էր գիշեր մը ամբողջ սառ հովուն դէմ օդին մէջ կենալը ։

3

Երբ տղան աչքերը բացաւ և նստեցաւ, Նաւապետը գաւաթ մը օղի լեցուց և ըսաւ անոր.

— Հիմա խմէ այս մէկ գաւաթը, տղա՛ս ։

— Եթէ կը հաճիք, տէ՛ր, պիտի չխմեմ, ըսաւ նորէն Սագօն։ Մի՛ բարկանաք և թող տուէք որ ըսեմ թէ ինչո՛ւ չեմ խմեր ։

Եւ պատանին այսպէս պատմեց.

«Մենք ատեն մը կար որ շատ երջանիկ էինք բոլոր ընտանիքով. բայց ահա հայրս սկսաւ օղի խմել, գինովնալ ։

«Ալ մեզի դրամ չէր տար որ հաց գնենք և ուտելիք առնենք. եղանք թշուառ, խեղճ։ Օր մըն ալ ծախու հանեցին մեր տունն ու տեղը, և մենք մնացինք չքաւոր ։

«Այս ցաւը մօրս սրտին զարկաւ. հալեցաւ, մաշեցաւ, կաշի ու ոսկոր մնաց և քիչ ժամանակ վերջ մեռաւ ։

«Մեռնելէն քանի մը վայրկեան առաջ, զիս իր անկողնին քով կանչեց և ըսաւ.

— «Իմ պզտիկ զաւակս. տեսար թէ հօրդ գինովութիւնը ինչ վիճակի հասցուց մեզ. խոստացիր ինծի որ կեանքիդ մէջ երբեք բերանդ օղի ու գինի պիտի չառնես»։

«Խօսք տուի մօրս որ պիտի կատարեմ իր պատուէրը. հիմա, կուզէ՞ք, տէ՛ր, որ դրժեմ մեռնող մօրս տուած խօստումիս» ։

Այս խօսքերը դպան Նաւապետին սրտին և անոր աչքերը լեցուեցան արցունքով։

Նաւապետը գրկեց պզտիկ Սագօն իր թևերուն մէջ և ըսաւ.

— Ո՛չ, ո՛չ, հերո՛ս տղայ. պէտք է որ պահես մօրդ պատուէրը. և եթէ, ասկէ ետք մէկը քեզի օղի խմել ստիպէ՝ եկուր, յայտնէ ինծի և ես պիտի ըլլամ քու պաշտպանդ։

ՆԱՒԱՍՏԻ — Նաւի ծառայ
ՀԱՍՏԱՏԱԿԱՄ — Ուժով կամք ունեցող
ԱՆԴՐԴՈՒԵԼԻ — Միտքը, համոզումը չփոխող
ՆԱՒԱՊԵՏ — Այն մարդը՝ որ նաւը կը կառավարէ եւ նաւին մէջ ամենէն մեծ պաշտօնեան է
ԿԱՅՄ — Նաւին վրայի փայտէ երկայն սիւնը
ԿԱՄՐՋԱԿ — Նաւուն վրայի կողմը
ՍԹԱՓԻ — Խելքը գլուխը գայ
ԴՐԺԵՄ — Տուած խօսքս չբռնեմ
ՀԵՐՈՍ — Շատ կտրիճ. քաջ եւ ազնիւ գործեր կատարող մարդ

1. *Նաւապետը ինչո՞ւ հերոս ըսաւ Սադօյին։*
2. *Դուք ալ ո՛և է խոստում ըրա՞ծ էք ձեր մայրիկին։*

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն **հականիշները.**

1. Պատանի — **6. Քնանալ**
2. Ծառայ — **7. Թմրիլ**
3. Իրիկուն — **8. Երջանիկ**
4. Խնդալ — **9. Զօրաւոր**
5. Հնազանդ — **10. Նստիլ**

ԱՆՈՒՇ ԿԵՐԱԿՈՒՐԸ

1

Մարտիկ, Հայկանուշ ու Գուրգէն, առտուն կանուխ, պարտէզ գացին՝ խոտ քաղելու իրենց կովին ու ոչխարին համար։

Աշուն էր, օդը ցուրտ, անոր համար կը մըսէին քիչ մը։ Բայց ահա արևը քիչ քիչ կը բարձրանայ։ Մարտիկ քղանցքները գօտին կը վարնէ, Հայկանուշ իր թևերը կը սոթտէ ու կը սկսին աշխատանքի։

Մարտիկ ու Հայկանուշ խոտը կը քաղեն, Գուրգէն ալ կը հաւաքէ, կը դիզէ իրարու վրայ ու խուրձ կը կազմէ։

Կը մօտենայ կէս օրը։

— Շո՛ւտ ըրէք, երթա՛նք, քուրիկ, կըսէ Գուրգէն, անօթի եմ։

Կը կապեն դէզը և Մարտիկ կը շալկէ։ Գուրգէն կառնէ փոքր մանգաղը, կանցնի առաջ, իսկ Մարտիկ ու Հայկանուշ ալ անոր ետևէն՝ կը քալեն դէպի տուն։

2

Կը մօտենան գիւղին. ահա հեռուէն կերևնայ իրենց տան ծխնելոյզը, որուն մէջէն մուխը կը բարձրանայ քուլայ քուլայ։ Գիտեն որ մայրիկը կերակուր կեփէ իրենց համար։

Հիմա իրենց դուռն առջև են. կը կենան, շունչ կառնեն և Մարտիկ տքալէն կերթայ շիտակ մարագը: Կովը կը բառաչէ, ոչխարը կը մայէ, որովհետև տեսեր են կանաչ խոտը ու առեր են անոր հոտը:

— Է, տղա՛ք, շատ ապրիք, կըսէ մայրիկը. սեղանը պատրաստ է, նստեցէք որ կերակուրը բերեմ:

Ու կը բերէ ոսպով ապուրը:

Գուրգէն որ երբեք ոսպով ապուր չէր սիրեր, կը սկսի ուտել մեծ ախորժով: Սեղանէն ետք կը հարցնէ մայրիկին.

— Բայց, մայրի՛կ, ի՞նչէն է որ այսքան անուշ էր այսօր ոսպով ապուրը. օր մըն ալ այսչափ համով չէր եղեր:

Մայրիկը կը խնդայ և կըսէ անոր.

— Ով որ աշխատի, ոսպով ապուրը համով կը դառնայ անոր բերնին մէջ:

ՔՂԱՆՑՔ — Զգեստին այն մասը՝ որ ոտքին վրայ կ'իջնէ (*փէշ*)
ԽՈՒՐՁ — Խոտի պզտիկ դէզ (*տէմէթ*)
ԴԷԶ — Իրարու վրայ դրուած խուրձեր

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գտէք սա բառերուն **հականիշները**

1. **Կանուխ**
2. **Ցուրտ**
3. **Կը մտնին**
4. **Կը բարձրանայ**
5. **Անօթի**
6. **Հեռուէն**
7. **Կը կենայ**
8. **Անուշ**

ՉՈՐՍ ՔՈՅՐԵՐԸ

— Եկէք, ըսին, մեծ-մայրիկին հարցնենք․ տեսնենք ան ինչ կըսէ ։

Եւ չորս քոյրերը, Սաթենիկ, Աստղինէ, Վարսենիկ ու Գոհարիկ, գացին իրենց մեծ-մայրիկին քով ։

— Ըսէ, մամա՛, ինչ պակասութիւն ունինք ամէն մէկերնիս. մեզմէ ո՞ր մէկին դուն շատ կը հաւնիս . . .

Մեծ-մայրիկը խնդաց բարի ժպիտով և ըսաւ թոռնիկներուն .

— Խօսք կու տա՞ք որ իմ խրատս պիտի լսէք։

— Խօսք կու տանք, մամա՛, խօսք կու տանք, ըսին աղջիկները ։

Այն ատեն, մեծ-մայրիկը հանեց ակնոցը իր աչքէն, գոգնոցին վրայ դրաւ ձեռքին կարը և պատրաստուեցաւ խօսելու։ Թոռնիկները շրջապատեցին զինք ։

1

— Սաթենի՛կ, առաջ քեզմէ սկսիմ։ Դուն շատ աղէկ ես, շատ խաս ես, բայց տե՛ս, թևիդ մէկ կոճակը փրցեր է և երեք օր է որ չես կարեր։ Նայէ՛, նայէ՛, աջ թևիդ տակ ալ շրջազգեստիդ կարը քակուեր է և գնդասեղով բռներ ես քակուած կուլթերը . . . պակասութիւնդ ան է որ

թափթփած ու անհոգ ես. իսկ թափթփածութիւնը աղջկան մը համար մեծ յանցանք է . . . »

Սաթենիկ կարմրցաւ, քիչ մը քիթը կախեց, բայց չբարկացաւ ։

2

— Աստղինէն թափթփածութիւն չունի. ընդհակառակը, շարունակեց մեծ-մայրիկը, շատ կը սիրէ գեղեցիկ, մաքուր և նորաձև լաթեր հագնիլը։ Բայց անգամ մը որ զարդարուի՝ խելքը միտքը լաթերուն վրայ կերթայ. ամա՛ն, չըլլայ որ ծալք ունենան լաթերս, կը խորհի. ատոր համար՝ կը վախնայ շնորհքով նստիլ ելլել և չոփչոր փայտի պէս կը կենայ. կը սկսի օրը հազար անգամ հայելին նայիլ. անկարելի է որ հայելիին առջևէն անցնի և գաղտուկ աչք մը չնետէ անոր մէջ ։ Իր ձայնն անգամ կը փոխէ և կը սկսի շրթունքներուն ծայրովը, կոտրտուքով խօսիլ ։

«Աստղինէն ամէն բան ունի, բայց բնականութիւն չունի . . .»

Աստղինէն կաս-կարմիր կտրած, առջևը կը նայէր. իսկ չարաճճի Սաթենիկ կը խնդա՛ր հա կը խնդար ։

3

— Գանք Վարսենիկին։ Վարսենիկ այդ թերութիւնները չունի. մինակ թէ ան ալ շատ կը

սիրէ ուրիշին պակասութիւնները ծաղրել. խելքը միտքը ան է որ ուրիշին վրայ բան մը գտնէ և եաւէն խնդայ։

«Անցած օր խնամի Մարթան էր եկեր մեր տունը. երթալէն ետք՝ տեսայ որ Վարսենիկ սկսաւ անոր պէս կուզիկ կուզիկ քալել և անոր կուզը ծաղրել. այդ օրէն ասդին, ամէն օր մտքէս կըսեմ.

— «Զէ, աղէկ բաներ չունի մեր Վարսենիկը. պէտք է մոռնայ այդ գէշ բնութիւնը...»

Վարսենիկ այնքան ամչցած էր որ կարծես թէ հիմա պիտի լար։

4

— Կարգը եկաւ Գոհարիկին։ Գոհարիկին վրայ շատ բան չունիմ ըսելիք. գիտեմ որ ձեռքը քիչ մը ջուստ չէ գործի մէջ, բայց իր հեզութիւնն ու քաղցր բնաւորութիւնը կը ծածկեն այդ պակասը։ Տանը մէջ, տունէն դուրս, ամէն տեղ՝ գիտէ ազնիւ շարժիլ, ազնիւ խօսիլ ու յագանքով վարուիլ ամէնուն հետ. ասոր համար է որ սանամայր Նազիկը ամէն անգամ, երբ խօսքը գայ, կըսէ.

— «Իրաւ, ձեր բոլոր աղջիկներն ալ աղէկ են, աղէկ են, բայց Գոհարիկը մէկ հատիկ է անոնց մէջ...»

Մեծ-մայրը կատարեց իր թոռներուն խօսքը։ Կարգը եկաւ իր խրատներուն։

Դուք ըսէք թէ ի՞նչ խրատ տուաւ ամէն մէկուն։

ՇՐՋԱՊԱՏԵՑԻՆ — Չորս բոլոր շարուեցան
ԽԱՍ (*տաճկերէն բառ*) — Լաւ
ԿՈՒԹ — Ասեղին ամեն մէկ կարը
ՆՈՐԱՁԵՒ — Նոր մօտայի
ՃՈՒՍՏ — Արագ շարժող, արագաշարժ

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Եկէք բաժնենք սա ամէն մէկ բառը ու տեսնենք թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրին մէջ քանի՞ բառ կայ.

1. *Քաջասիրտ* — **քաջ** *և* **սիրտ**
2. *Քարետախտակ* — **քար** *և* **տախտակ**
3. *Դասագիրք* — **դաս** *և* **գիրք**
4. *Նաւապետ* — **նաւ** *և* **պետ**
5. *Սեղանատուն* — **սեղան** *և* **տուն**

Երբ որ երկու զատ զատ ու իմաստ ունեցող բառեր իրարու կը միանան և մէկ բառ կը կազմեն, այդ բառին կըսենք **բարդ բառ**: **Քաջասիրտ, քարետախտակ, դասագիրք** *բառերը* **բարդ** *բառեր են։*

ԻՐ ՓՈՒՇԵՐԷՆ ԴԺԳՈՀ ԾԱՌԸ

1

Անտառին մէջ փոքր ծառ մը կար, որ տարուան ամէն եղանակին մէջ ծածկուած էր սուր սուր փուշերով· վրան տերև ըսուած բանը չէր երևնար ։

Փոքր ծառը օր մը ըսաւ ինքնիրեն .

— Իմ բոլոր ընկերներս ալ գեղեցիկ տերևներով զարդարուած են· մինակ ես եմ որ փուշէ զատ ուրիշ բան չունիմ վրաս· անոր համար՝ ո՛չ մարդ կը մօտենայ քովս, ոչ ալ ձեռք մը կը դպնայ ինծի ։ Ա՜խ, ի՜նչ կըլլար որ ձայնս լսուէր և ոսկիէ տերևներ ունենայի . . .

Գիշեր եղաւ ու փոքր ծառը քնացաւ։ Առտուն որ արթնցաւ, տեսաւ թէ իր ճիւղերը վերէն վար ծածկուած են ոսկի տերևներով ։ Ծառը հպարտացաւ ու մրմնջեց .

— Հիմա աշխարհիս երեսը ամէնէն գեղեցիկ ծառը ես եմ. իմ տերևներս ոսկի են . . .

Բայց ահա իրիկուան կողմը, հովիւն եկաւ անտառէն անցաւ. երբ տեսաւ ոսկի տերևները՝ քաղե՜ց, քաղե՜ց ամէնքն ալ, լեցուց իր մախաղը, չոփ-չոր թողուց ծառն ու անցաւ գնաց ։

2

Փոքր ծառը տրտմեցաւ ու ըսաւ .

— Մե՜ղք, մե՜ղք ոսկի տերևներուս· հիմա մերկ մնացի· ինչպէս նայիմ իմ ընկերներուս երեսը ։ Անոնք ամէնքն ալ գեղեցիկ տերևներ ունին, իսկ իմ վրաս բան մըն ալ չի կայ ։ Երբ նորէն տերևներ ունենայի, կուզէի որ անոնք ամէնքէն գեղեցիկ ըլլային· կուզէի որ շինուած ըլլային ապակիէ . . .

Նորէն քնացաւ փոքր ծառը և առտուն նորէն արթնցաւ ։ Ի՜նչ տեսնէ աղէկ ։ Տեսաւ որ ծածկուած է ապակիէ նուրբ տերևներով ։

Փոքր ծառը ըսաւ .

— Հիմա ուրախ եմ. անտառին մէջ մինակ ես եմ որ արևին տակ կը փողփողիմ· ինծի պէս ուրիշ ծառ մըն ալ չի կայ . . .

Անցաւ քիչ մը ատեն և յանկարծ երկինքը ամպեց . մեծ փոթորիկ մը արագ արագ անցաւ բոլոր ծառերուն վրայէն, եկաւ ջարդ ու փշուր ըրաւ ապակիէ տերևները և գետին թափեց ։

3

Փոքր ծառը հեծեծեց ու ըսաւ.

— Ապակիէ տերևներս կոտրտեցան ու գետնին հողին հետ խառնուեցան. տես անգամ մը թէ միւս ծառերուն բան մը եղա՞ւ. անոնց կանաչ տերևները մնացին իրենց տեղը և չվնասուեցան։ Ա՜խ, եթէ անգամ մըն ալ տերև ունենայի, կուզէի որ անոնք կանաչ ըլլային...

Նորէն քնացաւ ծառը ու առտուն նորէն արթնցաւ։

Արթնցաւ ու տեսաւ թէ քօղքուած է կանաչ տերևներով։

Ուրախացաւ փոքր ծառը և ըսաւ.

— Վերջապէս ես ալ տերև ունիմ և չեմ ամչնար ընկերներէս։

Բայց ահա մօրուքը երերցնելով, ծերուկ այծ մը մտաւ անտառը. իր խոշոր ծիծերը դատարկ էին և յայտնի էր որ ուտելիք կանաչ կը փնտռէր. տեսաւ թէ չէ փոքր ծառը, սկսաւ կրծելով ուտել անոր տերևները՝ կոթերով մոթերով միասին։

4

Նորէն փոքր ծառը մնաց մօրէ մերկիկ. տրտմեցաւ և հառաչելով ըսաւ.

— Ձէ՛, ա՛լ ոչ կանաչ, ոչ կարմիր, ոչ ալ դեղին տերևի կը փափաքիմ։ Կուզեմ որ իմ հին

փուշերս ունենամ. ա՜խ, ի՛նչ կըլլար որ նորէն բուսնէին անոնք...

Ու փոքր ծառը տխուր տրտում քնացաւ և այդպէս ալ արթնցաւ։ Աչքերը բացաւ և նայեցաւ իր վրայ, նայեցաւ ու խնդա՜ց, խնդա՜ց։

Միւս ծառերն ալ կը ծիծաղէին։ Փոքր ծառը ծածկուած էր իր հին փուշերովը։

Բայց, ինչո՞ւ խնդաց փոքր ծառը և ինչո՞ւ կը ծիծաղէին իր ընկերները։

ՄՐՄՆՋԵՑ — Կամաց ձայնով ըսաւ
ՄԱԽԱՂ — Հովիւին տոպրակը
ԿԸ ՓՈՂՓՈՂԻՄ — Կը փայլիմ, կը փայլփլիմ
ՄՕՐԷ ՄԵՐԿԻԿ — Բոլորովին մերկ

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՛նչ երկու մասէ կազմուած են սա **բարդ** *բառերը.*

1. Երկրագործ
2. Ատաղձագործ
3. Կօշկակար
4. Սալայատակ
5. Մեծապատիւ

Ինչպէս կը տեսնէք, **ա** *գիրը կապ է եղեր և կապեր է երկու բառերը իրարու հետ։ Այս* **ա** *գրին կ'ըսենք յօդակապ։*

ՁՄԵՌԸ ԵԿԱՒ

Տեսէք, տեսէք, երկինքէն ձիւն կու գայ։

Ճերմակ ձիւնը կու գայ թիթեռնիկներու պէս, թեւերը բացած, օրօրուելով, օրօրուելով։

Սուրբ Յակոբ պապան մօրուքը ճերմկցուց։ Ձմեռ է, ալ շիտակ ձմեռ։

Արտաշէս դուրս կը նայի պատուհանէն, կը նայի գետինը՝ որ ճեփ-ճերմակ է, կը նայի իրենց դրան թթենիներուն՝ որ ծածկուած են սպիտակ պատանքով. կը նայի ու կը զարմանայ։

Կառնէ գրքերը ու դուրս կելլէ։ Կը կոխէ գետինը և կակուղ ձիւնը իր ոտքին տակ ճըռ-ճըռ ձայն կը հանէ։

Ձայն կը հանէ ու կըսէ.

— Ես ամպերուն մէջէն կու գամ, տղուս՛ տղայ. հիւր եմ ձեզի։ Շատ պիտի չկենամ ձեր քով. քանի մը ամիս ետքը պիտի անցնիմ երթամ։

«Պիտի բերեմ ձեզի Սուրբ Սարգիսն ու Ծնունդը. պիտի բերեմ Բարեկենդանը։

«Իմ ընկերներէս շատերը նստեր են լեռներուն վրայ, շատերն ալ տեղաւորուեր են դաշտերուն մէջ։ Երբ գարունը մօտենայ, մենք միասաբարով պիտի ըսենք ձեզի. լեռան ընկերներս հեղեղ պիտի ըլլան և վար վազելով գետերն ու գետակները պիտի շատցնեն. դաշտի ընկերներս

Գաղհանք

ալ հալելով հողին տակ պիտի երթան, որ ձեր աղբիւրներուն ջուր տան:

«Քալէ, շուտ քալէ, աղուոր տղայ, մեղք ես, ձեռքերդ կը մսին. քալէ, ձեր դպրոցը տաքուկ է, սերտողութեան ժամը կանցնի»:

Ու Արտաշէս կը վազէ. կը վազէ փափուկ ձիւներուն մէջէն, որոնք ճըզը՛ր-ճըզը՛ր ձայն կը հանեն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բարդ բառերը. ըսէք թէ ի՛նչ երկու առանձին բառերէ կազմուած են և ի՛նչ յօդակապով միացած իրարու.

1. **Ձիւնագնդակ**	6. **Մեծափոր**
2. **Խոտակեր**	7. **Ծովեզր**
3. **Վարժատուն**	8. **Գետեզր**
4. **Ձիւնծաղիկ**	9. **Ծնողասէր**
5. **Ոսկեբել**	10. **Որդեսէր**

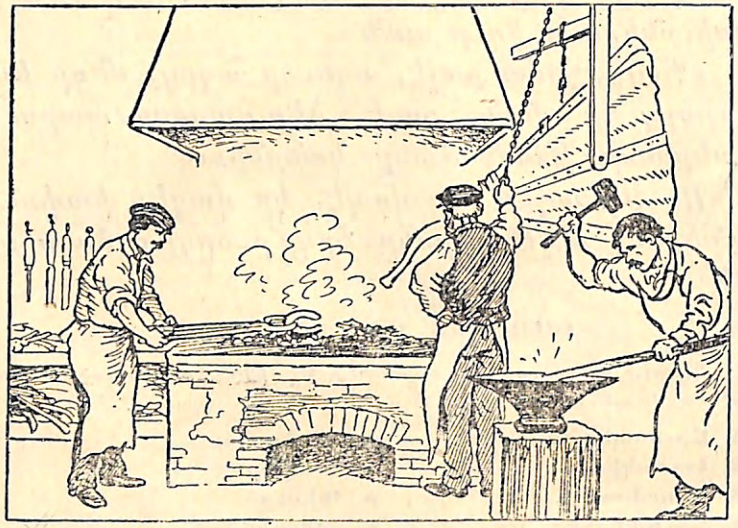

ԴԱՐԲՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Վարպետ ու աշկերտ կեցած դէմ դէմի,
Կրակն են խոթեր ձողերն երկաթի.
Աշկերտ մ'ալ փո՜ւֆ, փո՜ւֆ, կը փչէ փըքոց,
Եւ փառարանէն կելլեն ծուխ ու բոց։

Ծանըր մուրճերով՝ կարմիր երկաթէն
Պէս պէս գործիքներ անոնք կը կոփեն,
Կը կոփեն շուտով, թաքը թիքը թաք,
Մանգաղ, բահ, բըրիչ, գամ, խոփ և ուրագ։

Տես հոն, աշկերտ մը բըռնած է ձեռքին

Յեսանին վըրայ դեռ բութ մէկ կացին.
Շուտ կը դարձնէ անիւը խըռ-խո՜ւռ,
Սըրելու համար գործիքն ամրակուռ։

Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին քով
Քըրտինք կը թափէ փըշալով հեքով.
Կը զարնէ մուրճը անվերջ տանկ ատա՜նկ,
Աստուած վարձատրէ իր ճիգերն ու ջանք։

ՁՈՂ — Բարակ երկար փայտ կամ երկաթ
ՓՐԹՈՑ — Այն գործիքը որ կրակին հով կու տայ (*քէօրիւկ*)
ՊԷՍ ՊԷՍ — Տեսակ տեսակ
ԿԸ ԿՈՓԵՆ — Մուրճով ծեծելով կը շինեն
ԲՈՒԹ — Սուր չեղող
ԱՄՐԱԿՈՒՌ — Ուժով, դիմացկուն

1. *Դուք ալ դիտա՞ծ էք երկաթագործին խանութը։*
2. *Ըսէք թէ դո՛ւք ի՞նչ տեսած էք հոն։*
3. *Եթէ երկաթագործը մանգաղ չշինէր՝ ինչո՞վ պիտի հնձէր երկրագործը. հապա եթէ բա՞հ չշինէր...։*

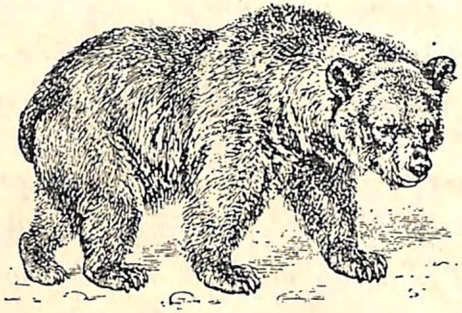

Ո՞Վ Է ԶՕՐԱՒՈՐԸ

— Ես եմ անտառին տէրը, ես եմ ամէնէն զօրաւորը, ըսաւ բրդոտ արջը անտառի գազաններուն ։

— Ո՛չ, մա՛րդն է, ըսաւ աղուէսը ։

— Ի՞նչ պարապ պարա՜պ կը խօսիս, աղուէս. ես մարդը կը ջախջախեմ, ջարդ ու փշուր կընեմ, պատասխանեց արջը ։

— Իսկ ես պատառ պատառ կընեմ զայն, ոռնաց գայլը ։

— Կը տեսնենք, քթին տակէն մրթմրթաց աղուէսը ։

— Ի՛նչ է այդ մարդ ըսածդ, ճչաց արծիւը. կրնա՞յ ինծի պէս բարձր, բարձր թռչիլ ու մինչև ամպերուն հասնիլ. թև ո՞ւնի ։

— Ես ալ կը լողամ, խորունկ ջուրին մէջ կիջնեմ, ըսաւ ձուկը. մարդը չի կրնար ջուրին մէջ իջնել և ինծի հասնիլ ։

— Մարդուն ձեռքէն ինչ կուգայ, մըրմնջեց որդն ալ անդիէն. մարդը ինծի անգամ վնաս չի կրնար հասցնել. ես հողին մէջ կը մտնեմ ու հանգիստ կը պառկիմ հոն ։

Յանկարծ երեւցաւ մարդը՝ հրացանը ուսին, մէկ ձեռքը թակարդ բռնած, միւսովն ալ ուռկան մը ։

Ի՞նչ ըրաւ մարդը ։

ՀԱՑԻ ՏԵՂ

Օր մը, դասի ատեն, Արամ հարցուց իր ուսուցչին.

— Ճի՞շտ է որ գետնախնձորն ալ ցորենի պէս սննդարար է և շատ տեղեր մարդիկ հացի տեղ գետնախնձոր կ'ուտեն ։ Անցած օր այսպէս կըսէր հօրեղբայրս ։

— Հարկա՛ւ, պատասխանեց ուսուցիչը. չէի՞ր գիտեր մինչև հիմա, Արա՛մ ։

— Ո՛չ, ո՛չ, ձայն տուին Արամին հետ՝ իր

դասընկերներն ալ ամէն կողմէ․ մենք ալ չէինք գիտեր։ Մենք այնպէս կը կարծէինք թէ ուրիշ բան մը չի կայ որ հացին տեղը բռնէ։

— Եթէ այդպէս է, լսեցէք ուրեմն, ըսաւ ուսուցիչը։ Գետնախնձորը տունկի մը ուռն է, որ կաճի հողին տակ․ շատ կը սիրէ խոնաւութիւնն ու մթութիւնը։ Ասկէ զատ, քիչ տընկուելով՝ շատ արդիւնք կուտայ։ Այնպէս որ թէ՛ հացի չափ սննդարար է և թէ՛ աժան։

«Դժբախտաբար տակաւին Հայաստանի շատ մը գաւառներուն մէջ չէ ընդհանրացած, որովհետև մեր գիւղացիները գաղափար չունին անոր վրայ։ Անգամ մը որ հայ գիւղացիները հասկնան անոր օգտակարութիւնը՝ պիտի սկսին մշակել զայն․ այն ատեն ցորենին սղութիւնը մեր աչքը շատ պիտի չվախցնէ։

«Գետնախնձորը այսօր ուրիշ երկիրներու մէջ հացին հետ կը մրցի և հացի տեղ կը գործածուի։ Իրա՛ւ, հում վիճակի մէջ քիչ մը դըժուարամարս է, բայց երբ լաւ խաշուի և լաւ եփուի, կըլլայ դիւրամարս և սննդարար։»

Մանուկները շատ զարմացան ուսուցչին այս խօսքերէն և ուզեցին որ գտնեն քանի մը հատ գետնախնձոր և փորձի համար տնկեն հողին մէջ։

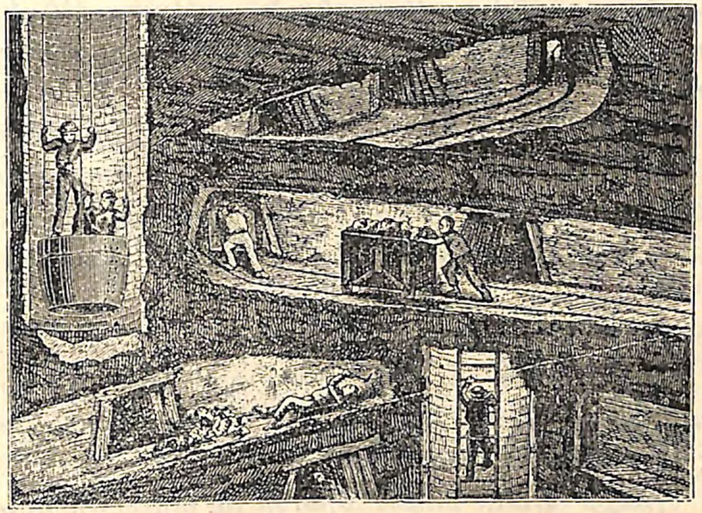

ՋՈ՛ՒՐԸ ՋՈ՛ՒՐԸ

1

Յովհաննէս աղբար հանքագործ էր։ Այդ օրն ալ առտուն կանուխ, ամէն օրուայ պէս, գնաց գործի։

Իջաւ հորին անհամար աստիճաններէն վար՝ լապտերը բռնած իր ձեռքը։ Իջաւ կէս ժամ, հանգչելով հանգչելով, որովհետեւ հորը շատ խորունկ էր։

Դժուար էր անշուշտ մութ ու խոնաւ հանքին մէջ աշխատիլը․ բայց հանքագործը պարտաւոր էր բանիլ, որպէսզի կերակրէ իր զաւակները։

Հասաւ ահա այն նրբանցքը, ուր պիտի աշ-

խատէր։ Հանեց վերարկուն, սոթտեց թեւերը, դրաւ լապտերը իր դէմ, առաւ քլունկը և սկսաւ գործի։

Գո՛րծ, բայց ի՜նչ գործ. պէտք է իր թեւին ուժով քակէ քարի խոշոր կտորները. պէտք է շատ անգամ այդ նեղ տեղը պառկի կռնակի վրայ, որ ուժ առնէ քլունկը ու փրցնէ հանքին կտորները։

2

Յովհաննէս աղբար աշխատեր էր բաւական ատեն, երբ յանկարծ տեսաւ թէ ապառաժներուն մէջէն քամուող ջուրը կը շատնայ։

Ոտքի ելաւ. առաւ ճրագը ու աղէկ մը սկսաւ դիտել իր չորս կողմը։ Չէ՛, տեսաւ որ ջուրը կը կը հոսի ամէն դին ու երթալով կը շատնայ։

Հանքին մէջ կաշխատէին իրեն պէս հազարաւոր բանուորներ։

Յովհաննէս աղբար առաւ լապտերը և սկսաւ քալել դէպի կեդրոնական ճամբան. հազիւ հոն հասած էր, լսեց որ զանազան նրբանցքներէ բանուորները սարսափով կը պոռային.

— Ջո՛ւրը, ջո՛ւրը...։

Այդ աղաղակին հետ ականջին հասաւ ուրիշ խուլ աղմուկ մըն ալ, և երկու վայրկեան չանցած՝ տեսաւ որ վարի նրբանցքներէն մէկուն մէջէն կու գայ հեղեղ մը։ Այդ նրբանցքին մէջ կաշխատէին հարիւրաւոր մարդիկ. Յովհաննէս աղբար հասկըցաւ որ խեղդուած են անոնք։

Այս միջոցին էր որ հանքագործները սկսան լեղապատառ պոռալ.

— Կրցողը թող ազատէ իր հոգին...

3

Հանքագործները զարհուրանքով կը վազէին դէպի սանդուխը, կը մագլցէին դէպի վեր, իրար կը հրէին ու շատեր կը թաւալէին դէպի անդունդը։

Անհագին բազմութիւն խռնուեր էր դէպի վեր քաշելիք բեռի պարանին շուրջը, և ամէքն ալ կախուեր էին անկէ. իսկ ջուրը կատաղութեամբ կը հոսէր, կը լեցուէր ամէն կողմ ու կը բարձրանար։

Վերէն սկսան քաշել պարանը. բայց, պարանէն հարիւրաւոր ձեռքեր էին կախուեր ուստի յանկարծ փրթեցաւ և մարդիկը վար գահավիժեցան զարհուրելի ճիչեր բարձրացնելով։

4

Ջուրը կը վազէր անընդհատ ու հեղեղը կը շատնար։ Բայց դեռ այնքան հազար մարդիկ կային, որ կաշխատէին ընդարձակ հանքին մէջ և լուր չունէին. անշուշտ ամէնքն ալ պիտի խեղդուէին։

Յովհաննէս աղբար նայեցաւ ահազանգին. մտածեց որ քաշէ չուանը, հնչեցնէ ու վտանգը իմաց տայ ամէնուն։ Լաւ է որ մէկ մարդ մեռնի՝

քան թէ հազարաւոր հոգի, խորհեցաւ ազնիւ գործաւորը։

Կեցաւ վայրկեան մը. աչքին առջեւ բերաւ իր կինն ու զաւակները, և ախ մը քաշեց սրտէն։ Չէ, աւելի լաւ է որ հազարաւոր որբերու տեղ միայն իմ զաւակներս որբ ըլլան, ըսաւ ինքնիրեն։

Եւ քաջասիրտ հանքագործը ցատկեց դէպի ահազանգին չուանը, բռնեց զայն, կախուեցաւ և սկսաւ հնչեցնել, հնչեցնել…

5

Զանգակին տխուր ձայնը տարածուեցաւ խորունկ ու մութ հանքին կամարներուն տակ։

Հանքագործները լսելով վտանգին նշանը՝ սկսան վազել չորս կողմէն։ Կը վազէին ու կը բարձրանային սանդուխներէն վեր, սարսափի և փրկութեան աղաղակներով։

Զանգակը կը հնչէր անդադար ու ջուրը կը բարձրանար միշտ։

Ահա արդէն Յովհաննէս աղբար կէս մէջքով ջուրին մէջ է. փախչելու հնար չի կայ, ա՛լ յոյս չունի ազատումի։

Դիւցազն հանքագործին ձեռքերը մինչև վերջը կախուած մնացին զանգակին չուանէն և հնչեցուցին, հնչեցուցի՛ն զայն, մինչև որ ջուրը շատցաւ, անցաւ անոր գլխուն վրայէն և թաղեց զայն իր մէջ։ Ահա այն ատեն միայն լռեց զանգակը։

Հարիւր տարիներ անցեր են անկէ ի վեր, բայց երբեք մոռցուած չէ այս խոնարհ հանքագործին անունը և անոր աննման անձնուիրութիւնը։

ՀԱՆՔԱԳՈՐԾ — Հանքին մէջ բանող գործաւոր
ՆՐԲԱՆՑՔ — Անցնելու նեղ ճամբայ՝ տան մէջ, հանքի մէջ
ԶԱՐՀՈՒՐԱՆՔ — Մեծ վախ, սարսափ
ԳԱՀԱՎԻԺԵԼ — Բարձր տեղէ մը վար իյնալ
ԱՀԱԶԱՆԳ — Այն զանգակը՝ որ կը հնչեցնեն վտանգի մը լուր տալու համար

1. Պատմեցէք այս պատմութիւնը։
2. Ի՞նչ պիտի պատահէր, եթէ Յովհաննէս աղբար ահազանգը չհնչեցնէր։
3. Ինչո՞ւ դիւցազն կըսենք Յովհաննէս աղբօր։
4. Ինչո՞ւ իր անունը մոռցուած չէ՝ հարիւր տարի անցնելէն ետքն ալ։

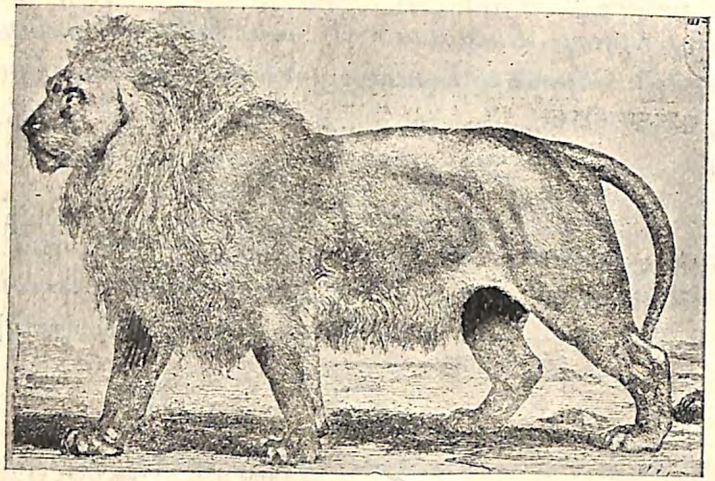

ԿԱՄՈՒՐՋ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

1

Անգամ մը կենդանիները եկան, շարուեցան անտառին մեծ կաղնիին տակ և խորհուրդի նըստեցան։

Խօսք առաւ առիւծը։

— Գիտէ՞ք, ազա՛ներ, այս ժողովը ինչու ենք գումարեր...

Գայլը ոռնաց, արջը մռլտաց. ամէնքն ըսին թէ պատճառը չեն գիտեր։

Այն ատեն անտառին Թագաւորը այսպէս ըսաւ.

— Այսօր հաւաքուեր ենք մեծ գործի համար։ Դուք բոլորդ գիտէք որ այս անտառը նեղ կուգայ մեզի... աղուէսը կը գանգատի որ երկու տարիէ բերանը հաւու միս չէ տեսեր. գայլը բողոքութիւն է առեր և բժիշկները պատուիրեր են որ գառնուկի արիւն լակէ. բայց ի՛նչպէս լակէ, իշխաննե՛ր, երբ անտառին մէջ ո՛չ նախիր կը մտնէ, ո՛չ ալ ոչխար մը հիւր կուգայ... պատճառը շատ պարզ է. սա մեր քովի անիծեալ գետը մեզ աշխարհքէն կտրեր է. այսպէս որ մնայ, մենք ամէնքս ալ կորսուած ենք. պէտք որ ատոր մէկ ճարը գտնենք...

Կենդանիները մռնչեցին, ոռնացին, ճչացին ու ամէնքն ալ իրաւունք տուին Առիւծին։

2

Շատ խորհեցան, քիչ խորհեցան, վերջապէս վճռեցին որ գետին վրայէն կամուրջ մը ձգեն։

— Աղուէսը թող ճարտարապետ ըլլայ, ըսաւ Առիւծը. թող պատրաստէ կամուրջին յատակագիծը... ի՞նչ կըսէք, իշխա՛ններ, Աղուէսին քուէ կուտա՞ք այս պաշտօնին համար...

— Հրամա՛նք է, հրամա՛նք է, մռլտացին ժողովականները։

— Շատ լա՛ւ, ըսաւ Առիւծը, հիմա բաժնենք աշխատութիւնը մէջերնիս. թող ամէն մէկը պաշտօն մը առնէ և սկսինք շինութեան...

Կապիկը ժողովին քարտուղարն եղաւ և գրեց որոշումները։

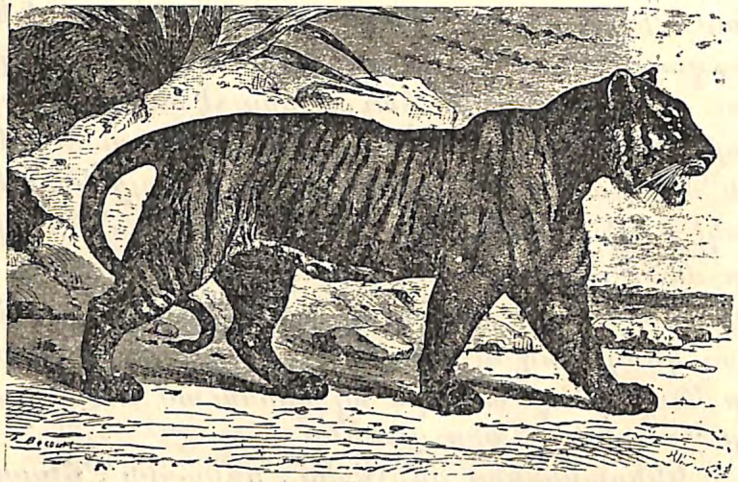

Վագրը ուստա-պաշի պիտի ըլլար և արջն անտառէն գերան պիտի կտրէր. փիղն իր կնճիթով ջուր պիտի կրէր, էշն ալ կռնակովը կիր ու աւազ։

Երբ խորհուրդը լմնցաւ, կենդանիները անտառէն դուրս ելան և խումբով գացին գետին մօտ։

Գացին, որպէս զի որոշեն ձգուելիք կամուրջին տեղն ու պարագաները։

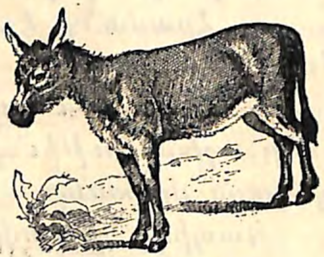

Ահա այդ միջոցին էր որ էշը առաջ անցաւ, խոնարհութիւն մը ըրաւ Առիւծին դէմ, և դառնալով ժողովին՝ հարցուց.

—Աղա՛ներ, շատ աղէկ ըսիք, շատ լաւ որոշեցիք, բայց բան մը կայ որ

դեռ խելքիս չի պառկեցաւ. ըսէք, կաղաչեմ, այս կամուրջը որ պիտի շինենք, գետին երկայնքէ՞ն պիտի ձգենք թէ լայնքէն...

ԲՈՐՈՏՈՒԹԻՒՆ — Տեսակ մը հիւանդութիւն, քոս
ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ — Այն մարդը՝ որ շէնքերու շինութեան ծրագիրը կը պատրաստէ
ՅԱՏԱԿԱԳԻԾ — Ծրագրի մը առաջին գլխաւոր մասերը
ՔԱՐՏՈՒՂԱՐ — Ժողովի մը որոշումները գրի առնող մարդ
ՈՒՍՏԱ-ՊԱՇԻ (*տաճկերէն*) — Գործաւորներուն վրայ հսկող
ԺՈՂՈՎԱԿԱՆ — Ժողովին մասնակցող մարդ

1. *Ի՞նչ կըսէք էշուն հարցումին. խելացի՞ հարցում էր։*

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Սա բառերը իրարու միացուցէք ա յօդակապով և կազմեցէք բարդ բառեր։

1. Նաւ վարող	**6.** Լոյս մտնելու տեղ
2. Բութ մատ	**7.** Գիրք ծախող
3. Ննջելու սենեակ	**8.** Գետի բերան
4. Որթի տունկ	**9.** Արագ խօսող
5. Վանքի հայր	**10.** Լեզու քաղցր

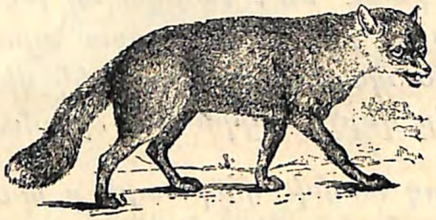

ԱՐԾԻՒՆ ՈՒ ԿԱՂՆԻՆ

Անգամ մը Արծիւն ու խոշոր կաղնին
Անտառի մը մէջ մեծ վէճ ունէին
Թէ ո՛րն իրենցմէ շատ տարի կապրի,
Ո՛րն է դիմացկուն, հզօր աւելի։

Արծիւն ըսաւ՝ ես, կաղնին ալ թէ՝ ես։
Երկուքն ալ յամառ ու հպարտ այսպէս
Մեծ-մեծ պարծեցան, սաստիկ վիճեցան
Եւ վերջը վերջը դըրին սա պայման.

Ըսին թող անցնի հինգ հարիւր տարի
Եւ երբ այն օրը հեղ մ'ալ գայ հասնի՝
Այն օրը դարձեալ գանք զիրար գտնենք
Ու մէկըզմէկու քէֆ հարցընենք մենք։

Արծիւն հեռացաւ կաղնիէն իսկոյն,
Շարժեց թեւերն իր հզօր, գորշագոյն,
Թռաւ ամպերը, դէպի ժայռերը
Ուր կանցընէր իր բարի օրերը։

Կաղնին ալ փռեց ճիւղերն իր երկաթ,
Գետնին մէջ խորունկ ձգեց լայն արմատ
Ու ա՛յնպէս կեցաւ հուժկու և արի՝
Որ ալ վար չիյնայ հինգ հարիւր տարի։
Դարերը անցան։

Եւ ահա մէկ օր
Արծիւը եկաւ ծերացա՛ծ, անզօ՛ր,
Ժիր ձայնը կըտրած, տըկար, հեւալով,
Թոյլ թեւերն ետին հազիւ քաշելով։

Եկաւ, տեղ հասաւ, նայեցաւ վերէն,
Տեսաւ որ կաղնին ինկեր է արդէն,
Ինկեր է ահեղ փոթորկին առաջ՝
Թէև ճիւղերն են դեռ թարմ ու կանաչ։

— Հէ՜յ, պոռաց, գոռո՛զ, պա՛րծենկոտ կաղնի,
Ձիս ու քեզ հիմա լաւ ճանչցա՞ր մի .
Հինգ հարիւր տարուան դեռ մէկ ժամ ալ կայ՝
Ինկեր ես արդէն , անկոտրո՛ւմ հըսկայ . . .

— Հինգ հարիւր տարի ապրեր եմ կանգնած,
Այդքանն ալ կապրիմ այսպէս կէս պառկած՝
Մինչև լըրանայ մէկ հազար տարին ,
Պատասխան տըուաւ ինկած վիթխարին ։

ԿԱՂՆԻ — Վայրի ծառ մը (*մէշէ*)
ԳՈՐՇԱԳՈՅՆ — Մութ գոյն
ՀՈՒԺԿՈՒ — Շատ զօրաւոր
ԱՐԻ — Կտրիճ, զօրաւոր
ԴԱՐ — Հարիւր տարի
ԱՀԵՂ — Ահռելի, սոսկալի
ՀՍԿԱՅ — Շատ խոշոր, դեւի պէս մարդ
ՎԻԹԽԱՐԻ — Շատ մեծ, շատ խոշոր մարդ

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք **դար, հաց, տուն, մուկ, հայր, մայր:**

Կրնա՞նք բաժնել այս բառերն ալ։ Ո՛չ, չենք կրնար, որովհետեւ անոնց վրայ ուրիշ բառ կամ ուրիշ աւելորդ գիր դրուած չէ. ահա այս տեսակ բառերուն՝ **արմատ** *բառ կ'ըսենք։*

Ուսուցիչը թող ձեզի գրել տայ տասը հատ ուրիշ արմատ բառեր ալ։

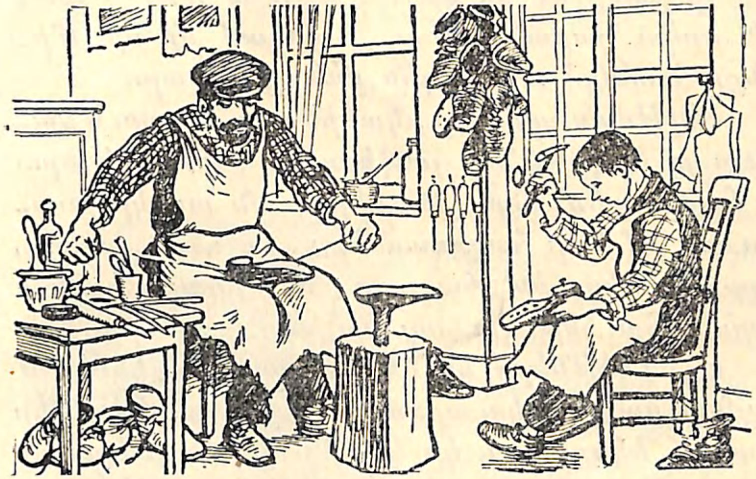

ԱՇԿԵՐՏ ՄԱՐՏԻՐՈՍԸ

Աշկերտ Մարտիրոսը նստեր է վարպետին դէմ ու կը բանի ։

Վարպետը հին կօշիկ մը տուեր է իրեն որ կարկտնէ ։

— Մարտիրո՛ս , գամէ՛ գամերը ու կարէ՛ սա ծակը . լա՛ւ շինէ , տղա՛ս , լա՛ւ շինէ՛ , որ ձեռքդ աղէկ գործ հանել սորվի ։

Մարտիրոսին վարպետը բարի մարդ է. խօսք է տուեր որ Զատկուայ համար ձեռք մը նոր լաթ պիտի առնէ իրեն և զոյգ մըն ալ աղուոր կօշիկ պիտի կարէ ։

Ու Մարտիրոս փոքր մուրճով կը գամէ գամերը , որպէս վի յետոյ հերիւնով ծակէ կաշին ու ասեղով կարէ փրթած տեղերը ։

Կը բանի ու կը մտածէ․ «Ահա Մեծ-Պահքին երկու շաբաթը եւաւ, անգամ մը որ Միջինքը հասնէր՝ ա՛լ անդին բան չէր մնար։

«Խըթման շաբաթը եկածին պէս, առտուն կանուխ կը հագնիմ նոր լաթերս ու նոր կօշիկներս․ կը համբուրեմ մօրս ձեռքերը, ան ալ կը շնորհաւորէ իմ նոր հագուստներս, «շատ ապրիս, տղա՛ս, մէկդ հին՝ հազարդ նոր ըլլայ» կըսէ և կարմիր հաւկիթ կուտայ ինծի։

«Հաւկիթները կը դնեմ գրպանս, կերթամ ժամուն բակը։ Իրկուայ կոչնակը զարկաւ թէ չէ՝ կը մըտնեմ եկեղեցի և կը կենամ դպրը․ Տէրտէրը որ «առէ՛ք, կերէ՛ք» ըսաւ, անմիջապէս դուրս կելլեմ և հաւկիթը կը նետեմ բերանս . . .»

Ու Մարտիրոս ուրախ է, կը գամէ գամերը, կը գամէ արագ արագ։

1. Ի՞նչ կը տեսնէք այս պատկերին մէջ։
2. Ի՞նչ կընէ վարպետը. Ի՞նչ կընէ աշկերտը։
3 Ի՞նչ կը տեսնէք ուրիշ խանութներու մէջ։

ԳԱՐՆԱՆ ՀՐԱՒԷՐ

1

— Ծառե՛ր, ծաղի՛կներ, խոտեր ու բոյսեր, բաւական է որչափ քնացաք, ըսաւ արեգակը․ գարուն է, օրերը տաք են, շուտ, արթնցէ՛ք, դուրս ելէ՛ք։

— Բարե՛ւ քեզ, բարե՛ւ, սիրե՛լի գարուն, ըսին խոտերը և կանչըցան։

Ծառերն ալ իրենց ճիւղերուն վրայ բողբոջներ հանեցին․ բողբոջները մեծցան ու տերև եղան։ Ամէնքն ալ զարդարուեցան ճերմակ ու վարդագոյն ծաղիկներով։

— Տը՛զ, տը՛զ, ըսին մեղուները․ շնորհակա՛լ ենք, նաշխուն գարուն, որ մեզ ազատեցիր ձմեռուան քունէն։

2

Եւ մեղուները խումբ խումբ թռան, գացին

խնձորենիին վրայ, այսպէս ըսին․

Կարմիր ծաղիկ խնձորենի,
Ծաղկըներդ բա՛ց մեզի,
Մեր փեթակը մեղր չունի
Մեր բերանը համ չունի։

Ծաղկըներդ բաց մեզի,
Որ գանք ծըծենք քու հիւթեդ,
Հիւթդ առնենք տուն երթանք,
Երթանք շինենք մեղր ու մոմ։

— Ափսո՜ս, շատ ափսո՜ս, ծաղիկներս դեռ դուրս չեն ելեր, թէ չէ՝ ձեզի պէս հիւրերը իմ գլխուս վրայ, իմ աչքիս վրայ․․․։ Գացէք Բալենիին մօտ, անոր ծաղիկները շուտ կը բացուին, ըսաւ խնձորենին։

3

Մեղուները թռան Բալենիին քով։ Բալենին ճիւղերը շարժեց ու ըսաւ․

— Բարո՜վ եկաք, հազա՜ր բարով, բայց պէտք է որ քանի մը օր ալ համբերէք․ ծաղիկներս երբ որ բացուին, եկէք, ծծեցէ՛ք անոնց հիւթը՝ ինչքան որ կուզէք։

Մեղուները տխրեցան։

— Հրամմեցէ՛ք, հրամմեցէ՛ք, ձայն տուաւ Նշենին անդիէն․ հո՛ս հրամմեցէք․ իմ ծաղիկներս բացուած են, եկէք անոնց վրայ։

Մեղուները ուրախ ուրախ թռան դէպի Նշենին, թափուեցան անոր վրայ, ծծեցին ծաղիկներուն հիւթը, կշտացան և տըզտըզալով վերադարձան փեթակը։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Արմա՞տ *թէ* **բարդ** *բառ է՝*

1. Մեղու	**6. Նուշ**
2. Գոմէշ	**7. Խոտ**
3. Հիւթ	**8. Խոտակեր**
4. Լեռ	**9. Միս**
5. Լեռնագագաթ	**10. Մսակեր**

ՈՒՂՏԸ ԵՒ ՋՈՐԻՆ

1

Ջորին իր կեանքին մէջ դեռ ուղտ ըսուածը չէր տեսեր։

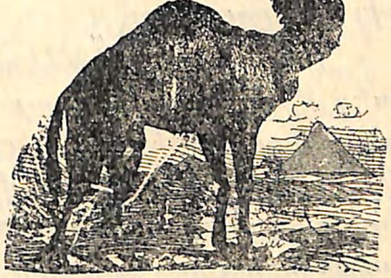

Օր մը որ լեռնէն նոր էր իջեր վար և դաշտին մէջ կարծէր, տեսաւ որ երկար ու կոր վիզով, կռնակին վրայ խոշոր կուզ մը շալկած՝ կենդանի մը կուգայ անդիէն։ Գլուխը վեր վերցուց և ժիր ժիր նայեցաւ․ նայեցաւ ու զարմացաւ։

— Է՛շ, դիմացէն եկող սա բարեկամը կը ճանչնա՞ս ով է։

Էշը զարմացաւ Ջորիին տգիտութեան վրայ ու ըսաւ.

— Չե՞ս գիտեր, հօ՛րեղբայր, ուղտն է, անապատէն կուգայ։

Ջորին որ ուղտին անունը լսեց, փափաքեցաւ հեղ մը երթալ անոր քով, ճանչուորութիւն տալ և բարև – Աստծուբարին մը ընել։

2

Արծելով, արծելով՝ Ջորին կամաց կամաց մօտեցաւ ուղտին.

— Բարև, քե՛ռի, բարի ես եկեր մեր կողմերը։

Ուղտը իր ծուռ վիզը տնկեց, փոքր գլուխը բարձրացուց, սեւ աչքերովը նայեցաւ Ջորիին վրայ և որոճալով առաւ Ջորիին բարեւը։

Ուղտն ու Ջորին սկսան անուշ անուշ խօսիլ իրարու հետ։

Բայց Ջորին մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտէր միշտ ուղտին վրայ գլուխը. հեղ մը կը նայէր անոր ոտքերուն՝ որ լայն լայն կճղակներով կը բացուէին գետնին վրայ. հեղ մը կը նայէր երկայն, մերկ սրունքներուն. կը զարմանար որ այդքան խոշոր հասակին վրայ այդքան կարճուկ պոչ մը կախուած է...

— Է՛, քե՛ռի, ըսէ տեսնենք, ձեր կողմե՞րն ալ առատութիւն կա՞յ. խոտերը ի՞նչպէս են այս տարի։

— Մեր կողմե՛րը, ըսաւ ուղտը. մեր կողմերը տաք արև կայ, տաք աւազ կայ. դուն անապատ չե՞ս տեսեր, զաւա՛կս, որ խոտ կը հարցնես...

— Չէ՛, քեռի. անապատը չեմ գիտեր թէ ինչպէս բան է. շատ կուզէի որ անգամ մը տեսնէի. զիս հետդ չե՞ս տանիր, քու բեռիդ մէկ մասը ես կը շալկեմ։

Ուղտը լաւ մը դիտեց Ջորին և ըսաւ անոր.

— Բայց, տղա՛ս, տե՛ս, դուն ինծի պէս կճղակներ չունիս. դուն չես կրնար քալել աւազին մէջէն և կը թաղուիս կը մնաս։ Դուն չունիս ինծի պէս կուտկէն, և չես կրնար օրերով ու շաբաթներով անօթութեան դիմանալ։

«Անապատին մէջ ո՛չ ջուր կայ և ոչ ալ խոտ. երկու օր որ քալես մեզի հետ, կայրիս, կը պապակիս, կը մեռնիս։

«Եթէ ես ալ չունենայի իմ կճղակներս, եթէ ես ալ չունենայի իմ կուտկէնս՝ որ նեղ օրերուն մէջ ինծի սնունդ տար, ես ալ չէի կրնար անապատին մէջ ճամբորդել։ Չէ՛, տղա՛ս, չէ. դուն քու սմբակներո՛վդ կրնաս լաւ լեռ բարձրանալ, քարուտ ճամբաներէ քալել, նեղ շաւիղներէ անցնիլ, բայց անապատին մէջ բան մըն ալ չես կրնար ընել։ Դուն քու գործիդ, ես իմ գործիս։»

Եւ ուղտը բաժնուելով Ջորիէն, հեռացաւ և սկսաւ ուղտափուշ փնտռել։

Ջորին կեցած էր իր տեղը և անոր ետեւէն նայելով կըսէր.

— Շիտակ կը խօսի քեռին. ես ճուր, անապատը ճուր։

ԿՈՒՏԿԷՆ — Ուղտին կռնակի կուզը, ուրուն մէջ ճարպ կայ

1. Ի՞նչու համար ուղտին ոտքերը կճղակներ ունին։
2. Ի՞նչու համար ուղտը կուտկէն ունի։ Գիտէ՞ք ի՞նչպէս ուղտը սնունդ կառնէ անկէ՝ անօթի եղած ատեն։
3. Ջորիին ոտքերը ինչո՞ւ համար սմբակ ունին։
4. Ջորին ի՞նչ տեսակ տեղերէ կրնայ լաւ բեռ կրել։
5. Ուրիշ ի՞նչ կճղակաւոր կենդանիներ կը ճանչնաք։
6 Ուրիշ ի՞նչ սմբակաւոր կենդանիներ գիտէք։

ԱՅՐԻ ԿՆԿԱՆ ԵՐԳԸ

Մանէ՛, մանէ՛, ճախարա՛կ,
Նատինք բանի, ճախարա՛կ,
Անտէրին տէր, ճախարա՛կ,
Որբերուն հայր, ճախարա՛կ։

Լուսնակը դուրս է եկեր,
Աչքերուս լոյս է եկեր.
Լուսնի լոյսով մանեմ ես,
Ճերմակ կծիկ շինեմ ես,
Աղքատ օրով ու լացով
Որբեր պահեմ մանածով։

Մանէ՛, մանէ՛, ճախարա՛կ,
Նատինք բանի, ճախարա՛կ,
Անտէրին տէր, ճախարա՛կ,
Որբերուն հայր, ճախարա՛կ։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գտէք այս դասին մէջէն արմատ բառեր և տասը հատ ալ անոնց վրայ դուք աւելցուցէք ձեր մտքէն։

ԾԵՐՈՒՆԻԻՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐԸ

1

Օր մը մեր գիւղը ծերունի մը եկաւ. ճերմակ մօրուքով, ճերմակ մազերով ծերունի մը։ Բայց ի՜նչ ծերունի. առո՜ղջ, կարմիր երեսներով և երկաթի պէս զօրաւոր։

Գացի ձեռքը համբուրեցի և նստեցայ իր քովը։

Միւս եղբայրներս ալ եկան և ամէնքս շարուեցանք անոր շուրջը։

Ծերունին շատ երկիրներ էր պտտեր և շատ աշխարհներ էր տեսեր։

Գուրգէն եղբայրս՝ որ շատոնց դպրոց կերթար, անոր հարցումներ կընէր։ Եւ մեր ծերունի հիւրը աղուոր աղուոր բաներ կը պատմէր։

Յանկարծ Գուրգէն հարցուց.

— Հապա, տե՛ս, քաւոր. կըսես որ դուն ութսուն տարեկան ես. իմ մեծ-հայրս ալ վաթսուն տարեկան է, բայց քեզի չափ առողջ չէ. առանց ցուպի չի կրնար քալել, աչքերը լաւ չեն տեսներ, ձեռքերը կը դողդղան. ինչո՞ւ դուն այսպէս առողջ մնացեր ես և մեծ-հայրս այդպէս շուտ ծերացեր է։

Ծերունին շոյեց Գուրգէնին գլուխը, ժպտեցաւ և ըսաւ.

— Տղա՛ս, մարդիկ կրնան շատ երկար ապրիլ և շատ առողջ մնալ, եթէ գիտնան իրենց մարմինին հոգ տանիլ։ Ես ձեզի քանի մը պատուէրներ տամ, միտքերնիդ լա՛ւ պահեցէք։ Եթէ այդ պատուէրներս կատարէք, դուք ալ առողջ կըլլաք, կորիճ կըլլաք և երկա՜ր, երկա՜ր տարիներ կապրիք։

2

Եւ ծերունին այս խրատները տուաւ մեզի։

1. Առաւօտուն երբ արթննաք, չըլլայ, չըլլա՜յ որ անկողնին մէջ մնաք. անմիջապէս ելէք և հագէք ձեր լաթերը։

2. Ձեր մարմինը միշտ մաքուր պահեցէք. մաքուր մորթը թէ՛ գեղեցկութիւն կուտայ, թէ առաջքը կառնէ շատ մը հիւանդութիւններուն։

3. Ճաշի նստելէ առաջ լաւ մը լուացէք ձեր ձեռքերը. աղտոտ ձեռքերով չըլլայ որ հաց ուտէք։

4. Գոնէ շաբաթը անգամ մը բաղնիք գացէք. ամառը աւելի շուտ շուտ լոգցէք։ Բայց երբեք ճաշելէն անմիջապէս ետքը չլոգնաք։ Հիւանդ եղած ատեննիդ լոգնալը վնասակար է։

5. Բերաննիդ ու կոկորդնիդ մաքուր ջրով շուտ շուտ ցողուեցէք։

6. Առաւօտուն և իրիկունը ընթրիքէն ետք խոզանակով մաքրեցէք ձեր ակռաները։

7. Ով որ բերանը մաքուր պահէ՝ ոչ ակռայի ցաւ կունենայ, ոչ ալ շատ հիւանդութիւն։

8. Հազալու ատեն ձեռքերնիդ մի՛ մոռնաք, ձեր բերնին դէմ դնել։

9. Կերակուրը արագ արագ մի՛ ուտէք և շատ ծամեցէք։

10. Քնացէք իրիկունը կանուխ և 8–10 ժամ։

11. Լոյսն ու մաքուր օդը հացի ու ջուրի չափ անհրաժեշտ են մարդուս։ Անոր համար, սենեակներուն օդը միշտ մաքուր պահեցէք՝ շուտ շուտ բանալով լուսամուտները։

12. Ամէն ատեն քթով շունչ քաշեցէք. երբեք բերնով շունչ մի՛ առնէք՝ մանաւանդ երբ օդին մէջ փոշի կայ։

13. Միշտ ուղիղ նստեցէք, ուղիղ կանգնեցէք և ուղիղ քալեցէք։ Զըլլայ որ ծռած նստիք գիր գրած կամ ձեռագործ շինած ատեն։

14. Խաղի ատեն պահպանեցէք ձեր աչքերը. ամէն տարի շատ մը մանուկներ կը կուրնան, որովհետև անզգոյշ կը գտնուին կամ կը խաղան մկրատի, դանակի, սուր երկաթի և քարի հետ։

15. Քրտնած ատեն չըլլայ որ ջուր խմէք կամ հովի դէմ նստիք։

16. Ոտքերնիդ թաց չպահէք. երբ գուլպանիդ կամ կօշիկնիդ թրջի, անմիջապէս փոխեցէք կամ չորցուցէ՛ք զանոնք։

Ծերունիին այս խօսքերը մինչև հիմա միտքըս են և երբեք չեմ մոռնար զանոնք։

Ուսուցիչէն կը խնդրենք երկարօրէն կանգ առնել առողջապահական այս պատուէրներէն իւրաքանչիւրին վրայ և բացատրել պատճառները։

ԳԻՒՂԻՆ ԱՌԱՒՕՏԸ

Ա՜խ, ես ո՜րքան կը սիրեմ գիւղին առաւօտը։

Լոյսը կը բացուի ու աքաղաղը իր թառին

վրայէն կը պոռայ կու–կու–լիկ–կու. կը պոռայ ու իր ձայնին պատասխան կու տան մօտիկ գիւղի իր ընկերները։

Անուշ հովը, խաղալէն խաղալէն, կուգայ կանցնի, երերցնելով ծառերուն տերևները։ Թռչնիկները կը ծխան ու կապոյտ մուխը, սև՜ն սև՜ն, կը բարձրանայ օդին մէջ։

Կը լսուի ահա ժամուն զանգակը, թիքը–թաք, թիքը – թաքը՝ թիքը – թաք։ Աղջիկները, կուժն իրենց ուսը առած, աղբիւրը ջուրի՛ կերթան։

Կովերը կը բառաչեն, ոչխարները կը մայեն, գոմէշները կը մկան, կը լծուին ու կը քաշեն սայլը։ Սայլին վրայ նստած է գեղացի մանուկը, կը յօրանջէ և իր երկայն մահակով կը խթէ գոմէշներուն կողը, պոռալով.

— Հօ՛, հօ՛, Սեւուկ, հօ՛, Պօղօ, առջ վերցուր։

Հնձուորները, մանգաղը անցուցած իրենց վզին, լուռ կը քալեն խումբ խումբ դէպի արտերը։ Կաճապարեն, որպէսզի տաքը չսկսած, առտուան զով օդին քաղեն իրենց քաղը և խուրձ դիզեն մինչև կէս օր։

Ահա արևը ոսկիի պէս կը ցաթի երկայն բարտիներուն գագաթին վրայ և կամաց կամաց սողալով վար կիջնէ։

Կը հաւաքուի նախիրն ալ և հովիւը կը քշէ կովերն ու ոչխարները դէպի արօտավայր։

Կամաց կամաց գիւղը կամայանայ, տունը կը մնան միայն պառաւներն ու տանտիկինները։

Ի՛նչ գեղեցիկ է ամառուան առաւօտը գեղին մէջ։

ARMENIA. The Days Work done.

ԵՐԿՈՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ

1

Օր մը Ջղջիկն ու Ճայն եղան
Երկու խելօք վաճառական։
Խօսքերնին խօսք,
  գըրեցին գիր,
Տըուին առին
  պայմանագիր.
Բայց տեսոր դուն
  գործի համար
Ո՛չ դըրամ կայ,
  ոչ ալ գումար։

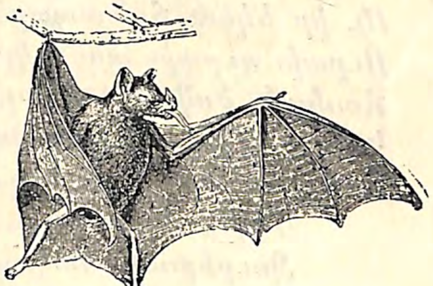

Շատ խորհեցան թէ ի՛նչ ընեն
Որ այս բանին ելլեն տակէն։
Ուստի Փուշին քովը գացին
Երգում ըրին վըրայ հացին,
Ոտքը ինկան, ձեռքը ինկան
Եւ մուրհակով, շահն ալ վըրան,
    Դըրամն առին
    Վաշխառուին։
Ջղջիկն եղաւ խանութպան,
Ճայն ալ ճամբորդ պէզիրկան.
Դըրամն առաւ, նըստաւ նաւ,
Գընաց, գընաց ու հասաւ
Մինչև Մըսըր, Հնդկաստան,
Արաբիա, Պարսկաստան։
Ա՛լ թանկագին գորգ, շալ հազար,

Ա՛լ մարգարիտ, զմրուխտ, գոհար,
Հինդու արմաւ, նուշ համադամ,
Եւ... ո՛ր մէկին անունը տամ,
Ինչ որ տեսաւ, տըուաւ փարան,
Նաւը լեցուց բերնէ բերան։
Նաւը լեցուց հազար բարով
Ու իր եկած ճանապարհով
Ուրախ ուրախ տուն կը դառնար։
Ճամբան ծովն էր մըրրկավար,
Կար փոթորիկ, ալեկոծում.
Ահա յանկարծ, ախ՜ ինչ սոսկում,
Ծովն անյատակ
Ջուրերուն տակ
Առաւ նաւը. Ճայը զօրով
Ազատեցաւ իր թեւերով։
Ազատեցաւ, փա՜ռք իր Աստծուն,
Բայց ի՞նչ սրտով խեղճը գայ տուն.
Գայ ի՞նչ ըսէ պարտատէրին
Որ կուգէ շահն օրը օրին։

2

Ընկերն ասդին, աչքը ճամբուն,
Գիշեր ցորեկ միշտ անքուն
Կըսպասէ ժամ ժամի վըրայ
Թէ Ճայը ե՞րբ պիտի գայ։
Շատ ըսպասեց ինք սըրտադող,
Բայց ո՛չ եկող, ո՛չ գացող.
Տեսաւ բարի ու չար երազ,

Մինչև որ օր մ՚ալ վազնէ վազ
Փուշը մուրհակն իր ձեռք բռնած,
Տընկըռուեցաւ անոր դիմաց.
—«Է՛, բարեկամ, լա՞ւ էք, նայինք,
«Ալ չէք ըսեր թէ պարտք ունինք...
«Գործ բռնեցիք, առիք տըուիք,
«Անցաւ Ծընունդ, եկաւ Զատիկ.
«Փարաս տըուէք, խօսք չեմ լըսեր,
«Իմ բարիքիս դէմը ա՞ս էր...
«Թալա՞ն է, ի՞նչ, մեղք եմ ես ալ...։
«Չէ՛, չեմ կրնար ալ դիմանալ։
«Տէ՛հ, եկուր ու ասկէ ետք դուն
«Բարիք ըրէ աղքատ մարդուն...»
Ձայնն էր ձըգեր ու կոպտաբար
Կը նախատէր, կը պոռպըռար։
Ով որ եղածն այս կը լըսէր՝
Պարտականը կը բամբասէր.
— Ամօ՜թ, ամօ՜թ, Ջղջիկ ու Ճայ,
«Մեղք ձեր պատուին, վա՜յ, հազար վա՜յ...
«Անուննին ալ վաճառական,
«Ի՜նչ խայտառակ, անպատիւ բան...
«Ամօ՜թ, ամօ՜թ, Ջղջիկ ու Ճայ։»

3

Խեղճ Ջղջիկը, գլուխը ծուռ,
Լեզու չունէր, կը մնար լուռ.
Կը գայրանար ինք իր մըտքէն,
Բայց ի՜նչ կուգար խեղճին ձեռքէն.

«Տունը՛դ ուրի, ճա՜յ, ճա՜յ, ու՞ր ես,
«Եղանք երկուքս ալ սևերես.
«Աս ի՞նչ փորձանք բերիր գլխուս . . . »
Եւ տրտմութեամբ, դէմքով անյոյս
Կը կողկողէր. «Մի՛ բարկանար,
«Փա՛ւշ բարեկամ, երէկ թուղթ կար
«Ճայէն որ շուտ ճամբայ ելած,
«Կը համնի հոս. վըկա՜յ Աստուած,
«Կուտանք պարտքդ մենք անարգել
«Եւ դեռ բան մ'ալ էւել էւել . . .»
—«Ես աւելի բան չեմ ուզեր,
«Ազբա՛ր, տըռուած դըրամս բե՛ր.
«Գըրեր էք շահ, պայմանաժամ,
«Տըուէք հախս, գործիս երթամ . . . ։»
— « Զէ՛, աղա՛ Փուշ,
«Թէ վաղ, թէ ուշ
«Փողն իր կարգին, շահն իր կարգին.
«Պատուի խօսք քեզ . . . ո՛ր սև հոգին
«Կուրանայ իր պարտքը հալալ . . .
«Ախը՛ր չէ՞ որ մարդ ենք մենք ալ . . . ։ »

4

Ջըղջիկն առաւ թուք ու մուր, ցաւ,
Շատ յոյս տուաւ, շատ խոստացաւ,
Բայց ընկերը մէջտեղ չի կայ.
— Աս ի՞նչ փորձանք, Տէ՛ր, քեզ մեղա՜յ,
«Իմ ի՞նչ բանս էր մըտնել մէջը,
«Որ խայտառակ ըլլամ վերջը . . .

«Իմ ի՛նչ գործս վաճառական,
«Արաբիա ու Հնդկաստան . . .
«Ո՞ր ջուրն իյնամ, ո՛ր մօտ երթամ.
«Ոչ մոմ մընաց, ո՛չ սուրբ, ո՛չ ժամ . . .»
Շատ մըտմըտաց,
Վայեց, ողբաց,
Ինչ որ ունէր աղէն անդէն,
Լաթերն անգամ իր նոր թէ հին
Ժողվեց տարաւ, տուաւ պարտքին,
Մընաց միայն իր չոր հոգին։
Յետոյ թևեր
Առաւ ու մեր
Ջղջիկն անցաւ, թըռաւ գընաց՝
Սուգի ըզգեստ, սևեր հագած։

5

Ու այն օրէն մինչև հիմա,
Քանի մեր այս աշխարհքը կայ,
Ջղջիկը միշտ ցորեկն անտես,
Գիշերն է որ
կուգայ հանդէս՝
Որպէսզի իր պար-
տատէրին
Զըլլայ տեսնէ
դէմքը կըրկին։
Ճայն ալ ծովուն
Մէջը անհուն
Կը լողայ դեռ
Եւ անհամբեր

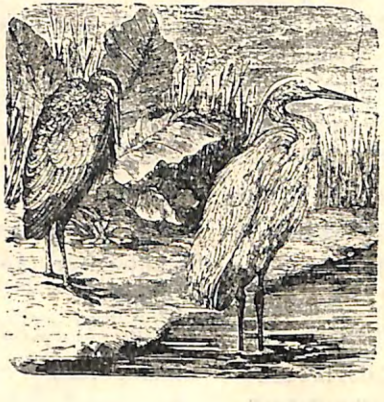

Տարին բոլոր
Կըսպասէ որ
Փոխուի գուցէ բաղդն անկայուն
Եւ յատակէն մութ ջուրերուն
Առնէ կորուստն ու դառնայ տուն։

Իսկ Փուշն արդէն յոյսը կտրած,
Իր սուր ակռան, ժանիքը բաց՝
Քովէն ով որ կանցնի, խելոյն
Կը հարցնէ ամէն մէկուն՝
Թէ չտեսա՞ն փախստական
Երկու սընանկ վաճառական։

Բայց, խաչո՜ր, այն օրէն ի վեր
Դեռ իրարու չեն հանդիպեր։

ՊԱՅՄԱՆԱԳԻՐ — Թուղթ մը որուն մէջ պայմաններ գրուած են երկու մարդու կողմէ
ՄՈՒՐՀԱԿ — Այն թուղթը որ մարդ մը կուտայ, երբ փոխ ստակ կառնէ
ՏԱՀ — Այն դրամն է, որ փոխ առնողը իբր վարձք կուտայ դրամին տիրոջ (*ֆայիզ*)
ՎԱՇԽԱՌՈՒ — Այն մարդը որուն գործն է շահով դրամ փոխ տալ ասոր անոր
ՊԷԶԻՐԿԱՆ (*Թուրքերէն*) — Վաճառական
ԳՈՐԳ — *Խալի*
ԶՄՐՈՒԽՏ — Կանաչ գոյնով թանկագին քար
ԳՈՀԱՐ — Թանկագին քար (*էլմաս*)
ՀԻՆԴ — Հնդկաստան
ԱՐՄԱՒ — Պտուղ մը (*խուրմա*)
ՀԱՄԱԴԱՄ — Շատ անուշ
ՄՐՐԿԱՎԱՐ — Փոթորկոտ, ալեկոծ

ՊԱՐՏԱՏԷՐ — Այն մարդը որ դրամ փոխ տուած է
ՍՐՏԱԴՈՂ — Սիրտը դողի մէջ
ԿԸ ՆԱԽԱՏԷՐ — Կծու խօսքեր կըսէր, նախատինք կընէր
ՊԱՐՏԱԿԱՆ — Պարտք ունեցող մարդ
ԿԸ ԿՈՂԿՈՂԷՐ — Սաստիկ կաղաչէր
ԱՆԱՐԳԵԼ — Առանց արգելքի
ՊԱՅՄԱՆԱԺԱՄ — Որոշուած ժամանակ մը
ՀԱԽ (*Թուրքերէն*) — Իրաւունք
ՎԱՂ — Շուտ
ՓՈՂ — Դրամ
ԿՈՒԳԱՅ ՀԱՆԴԷՍ — Մէջտեղ կելլէ
ԱՆԿԱՅՈՒՆ — Չկեցող, միշտ շարժող
ՍՆԱՆԿ — Այն մարդը որ առեւտուրի մէջ կորուստ ունեցած է եւ իր պարտքը չի կրնար վճարել

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. **Անյատակ** — Յատակ չունեցող
2. **Անքուն** — Քուն չունեցող
3. **Անպատիւ** — Պատիւ չունեցող
4. **Անյոյս** — Յոյս չունեցող
5. **Անարգել** — Առանց արգելքի
6. **Անտես** — Չտեսնուող
7. **Անհուն** — Հուն, յատակ չունեցող
8. **Անհամբեր** — Համբերանք չունեցող
9. **Անկայուն** — Չկեցող, շարժող
10. **Անիրաւ** — Իրաւունք չճանչցող, չար

Երբ որ արմատ բառի մը ծայրը **ան** *մասնիկը դնենք՝ բառին իմաստը հակառակ նշանակութիւնը կառնէ։*

Վերի բառերը ո՛չ արմատ են եւ ոչ ալ բարդ։

Այս տեսակ բառերուն կըսենք **ածանց** *բառեր։*

ՇՈՒՆԵՐԸ

Քանի՜ քանի՜ տեսակ շուներ կան։

Կայ հովուին շունը, գամբռը՝ որ խոշոր է, ահագին հասակ ու մեծ ուժ ունի։ Գամբռը գայլերուն դէմ կը կռուի և ոչխարները կը պահպանէ։

Կայ փոքր շունը, հազիւ թիզ մը մեծութեամբ՝ որ տուներու մէջ կը պահեն։

Կայ որսի շունը, բարակը, որ նիհար է, բայց աշխոյժ, թեթեւոտն և ճարպիկ է։ Բարակը որսի կերթայ, կենդանիներ կը հալածէ ու թռչուններ կը բռնէ։

Կան նաև մեր փողոցին շուները, ծոյլ, անօգուտ և խեղճ։

Շուները խելացի կենդանիներ են և շատ կը սիրեն մարդը։ Անոնք կուզեն ծառայել մարդուն, հաճելի ըլլալ անոր և սիրուիլ։ Այս պատճառով է որ կըսենք թէ շուները հաւատարիմ են։

Շունը երբեք չի մոռնար իր տէրը և երկար տարիներ անցնելէ ետքն ալ կը ճանչնայ զայն հոտառութեամբ։

Շունը երախտագէտ ալ է և իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ՝ քծնելով, պոչը երերցնելով, տիրոջը ոտքերը լզելով և թնծկալով։

Շատ երկիրներու մէջ շուներուն աշխատանք ալ ընել կուտան. փոքր փոքր և թեթև կառքեր կը շինեն ու այդ կառքերուն կը լծեն զանոնք։ Իսկ այն երկիրներուն մէջ, ուր տարուան մեծ մասը ձմեռ կըլլայ, շուները բալխիր կը քաշեն։

Շուները երբ անօթի ըլլան, երբ ցաւ մը ունենան կամ երկինքին վրայ լուսինը տեսնեն՝ կը սկսին ոռնալ։

Շուները մսակեր են։

ԹԵԹԵՒՈՏՆ — Արագ վազող
ՔԾՆԻԼ — Այն ձեւն է՝ որ շունը կընէ՝ մարդուն ոտքերը լըզուըռտելով եւ պոչը երերցընելով
ԹՆԾԿԱԼ — Շանը նուալը

1. Ալ ուրիշ ո՞ր կենդանիները մսակեր են։
2. Հապա ո՞ր կենդանիները խոտակեր են։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. **Դժգոհ** — Գոհ չեղող
2. **Դժբախտ** — Բախտ չունեցող
3. **Ապերախտ** — Երախտիք (*բարիք*) չգիտցող
4. **Ապուշ** — Ուշ (*խելք*) չունեցող
5. **Տգեղ** — Գեղ (*գեղեցկութիւն*) չունեցող
6. **Տկար** — Կար (*կարողութիւն*) չունեցող

Այս ածանց բառերուն մէջ **դժ**, **ապ** *և* **տ** *մասնիկներն ալ՝* **ան** *մասնիկին պէս երբ բառերուն սկիզբը դրուին, հակառակ իմաստ կուտան։*

ՓՈՔՐ ՏՂԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ԱԶԱՏԵՑ ԻՐ ՀԱՅՐԸ

1

Բենիամին աղքատ նաւաստիի մը տղան էր։ Դեռ երեք տարեկան հազիւ կար, երբ հայրիկը սկսաւ անոր ձեռքերը վարժեցնել նաւուն գործերուն։ Հինգ տարեկան եղած ատեն, կրնար ծովուն մէջ լողալ և շատ հեռուները երթալ։

Բենիամին ծոյլ ծոյլ չէր նստեր, կաշխատէր և իր ձեռքերը, թևերը ու մարմինը կը զօրացնէր։ Երբ փոքր հրաման մը տրուէր, անմիջապէս առաջ կը նետուէր, կը մագլցէր կայմերուն գագաթը, կը սողոսկէր երկար պարաններուն վրայէն և ճարպիկութեան մէջ կը կանխէր բոլոր նաւաստիները։

Այնպէս որ, քիչ ատենէն այս փոքր տղան եղաւ յանդուգն, քաջասիրտ և խելացի. աչքը չէր վախնար ոչ ալիքներէն, ոչ ալ ո՛և է վտանգէ։

2

Օր մը իրենց նաւը դարձեալ կը սուրար ծովուն վրայ։ Նաւին մէջ կային շատ ճամբորդներ։

Ճամբորդներէն մէկուն աղջիկը, տեսնելով որ իր դայեակը քնացեր է, դուրս ելաւ սենեակէն և ուրախ զուարթ բարձրացաւ նաւին վերնայարկը։

Մօտեցաւ նաւին եզերքին. սկսաւ ծովը դիտել ու զուարճանալ։ Ալիքները ուժգնութեամբ կը զարնէին նաւին կողերուն և ճերմակ փրփուրը կը ցատկէր մինչև վերը, աղջկան կեցած տեղը։ Աղջիկը ցնծութեամբ կը հաւաքէր փրփուրը և կուրախանար։

Ահա յանկարծ զօրաւոր ալիք մը ցնցեց նաւը. փոքրիկ աղջիկը, որ եզերքէն վար էր ծռած, կորսնցուց իր հաւասարակշռութիւնը և ինկաւ ծովը, սուր ճիչ մը արձակելով։

3

Փոքրիկը աղջիկը չիկար, անհետացեր էր ծովին մէջ։ Բարեբախտաբար, Բենիամինին հայրը տեսած էր անոր իյնալը. կրնա՞ր սպասել. ո՛չ. ուստի, անմիջապէս ծովը նետուեցաւ և սուզուեցաւ ջրին տակ։

Դուրս ելաւ ջրէն և ահա ձախ ձեռքով բռնած էր անխոհեմ մանկիկը, սեղմած էր իր կուրծքին վրայ և աջ ձեռքով ալ կը լողար։ Նաւը բաւական հեռացեր էր։ Բենիամինին հայրը սկսաւ իր հուժկու բազուկով արագօրէն լողալ, որ մօտենայ նաւուն։

Սակայն լուղորդէն քիչ մը հեռու սև առարկայի պէս բան մը տեսնուեցաւ։ Բենիամինին հայրը լեղապատառ ճիչ մը արձակեց, յուսահատական ճիչ մը և պոռաց.

— Շնաձո՛ւկը... շնաձո՛ւկը... օգնութի՛ւն...։

4

Իրաւ որ ահագին շնաձուկ մը լողալով կուգար շիտակ մարդուն վրայ։ Բենիամինին հայրը

արդէն յոգնած էր լողալէն և մանուկին ծանրութենէն. ուստի իր բոլոր ուժը հաւաքեց և սկսաւ կռուիլ ալիքներուն դէմ, որպէսզի շուտ տեղ հասնի և ազատի վտանգէն։

Նաւէն ալ արդէն տեսեր էին վտանգը և ամէնքը հաւաքուած, սարսափով կը դիտէին ահեղ մենամարտը։

Նաւաստիներէն մէկ քանիները առին իրենց հրացանները և սկսան կրակել շնաձուկին վրայ։ Գնդակները կը թռէին, կը քերէին ջուրին երեսը, բայց չէին կրնար վիրաւորել գիշատիչ կենդանին։

Վայրկեանէ վայրկեան շնաձուկը կը մօտենար, իսկ լուղորդը կուժասպառէր։

Բայց այն րոպէին, երբ շնաձուկը պիտի հասնէր մարդուն ու պիտի կլլէր զայն մանուկին հետ, յանկարծ կանգ առաւ և ինք իր վրայ թաւալեցաւ։ Տեսնուեցաւ որ իր շուրջը ծովն ալ արիւնով ներկուեցաւ։

Ի՞նչ պատահեցաւ, ինչո՞ւ շնաձուկը թաւալեցաւ, աս ի՞նչ արիւն է, կը հարցնէին ամէնքը։

— Բենիամի՛նն է, Բենիամինն է, պոռացին յանկարծ։

5

Իրաւ Բենիամինն էր։

Կորիճ տղան ծանր սուր մը առած, աննկատելի կերպով նետուեր էր ծովը, պատրաստ՝ իր կեանքը զոհելու իր հայրիկին փրկութեանը համար։ Սահէր էր ջուրին տակէն դէպի շնաձուկը և ներքևէն հարուածեր էր անոր կողը։

Վիրաւոր կենդանին ուզեց վրէժն առնել զինքը հարուածող ձեռքէն. ուստի թողուց հայրը և յարձակեցաւ Բենիամինի վրայ։

Բենիամինին ուզածն ալ ատ էր. կը փափաքէր վտանգը իր վրայ հրաւիրել, որ ազատի իր հայրը։

Բենիամին սկսաւ նաւին հակառակ ուղղութեամբ լողալ և հեռանալ նաւէն. շնաձուկը հետևեցաւ իրեն։

Երկու հակառակորդները կը լողային իրարու ետևէ։ Բայց ծանր վերքէն հոսող արիւնը ուժասպառ էր ըրած կենդանին. տղան զգաց որ ինք ալ հետզհետէ ուժասպառ կըլլայ։ Գլուխը ետևը դարձուց մէյմը և տեսաւ որ հայրը վերջապէս մօտեցեր էր նաւին և ազատած էր գրեթէ։

Հիմա Բենիամին ինք ալ կրնար վերադառնալ նաւ։ Ճիգ մը ըրաւ, ուժ տուաւ թևերուն և մօտեցաւ նաւին։

Իսկոյն նաւաստիները պարանները նետեցին պատանիին, որ փրկած էր իր հօրը կեանքը։ Պատանին՝ բռներ էր արդէն պարաններէն մէկը։

Շնաձուկը տեսնելով թէ վերջին որսն ալ պիտի ազատի ձեռքէն, հաւաքեց իր յետին ուժը և յարձակում մըն ալ գործեց։

Բայց նաւաստիները ժամանակ չձգեցին. իրենց հուժկու բազուկներով վեր քաշեցին պարանը և պատանին բարձրացաւ նաւուն մէջ։

Ու մինչդեռ Բենիամին կը նետուէր իր հօրը թեւերուն մէջ, շնաձուկը իր ստացած մահացու վէրքէն բոլորովին ուժասպառ՝ պտոյտ մըն ալ գործեց ինք իր վրայ, ցնցուեցաւ և մեռաւ ծովուն մէջ, ջուրը կարմիր ներկելով։

Օր մը երբ հարցուցին Բենիամինին թէ՝

— Կը սիրե՞ս փառքը։

— Անշո՛ւշտ, պատասխանեց տղան։

— Բայց, գիտե՞ս թէ ի՛նչ է փառքը։

— Փառքը այն բանն է որ մարդ լուլի կատարէ իր պարտականութիւնը, ըսաւ տղան։

ԿԸ ԿԱՆԽԷՐ — Ուրիշներէն առաջ կը կատարէր բան մը
ԴԱՅԵԱԿ — Մանուկներուն հոգ տանող սպասուհի
ՍՈՒԶՈՒԵՑԱՒ — Ջուրին տակ մտաւ
ՀՈՒԺԿՈՒ — Զօրաւոր
ԼՈՒՂՈՐԴ — Լողացող մարդ, լողուոր
ԱՀԵՂ — Սոսկալի
ՄԵՆԱՄԱՐՏ — Երկու մարդու կուրծք կուրծքի կռուիլը
ԳԻՇԱՏԻՉ — Բզքտող, մարդու միս ուտող
ԿՈՒԺԱՍՊԱՌԷՐ — Ուժը կը հատնէր
ՀԵՏԱՊՆԴԵԼ — Ետեւէն իյնալ

1. Ի՞նչպէս եղաւ որ Բենիամին դարձաւ քաջ ու ճարտար։
2. Բենիամին ի՞նչպէս կատարեց իր պարտքը՝ իր հօրը նկատմամբ։

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Մայր մը ու որդին պատրաստուեր էին
Ուխտատեղի մը երթալ միասի՛ն։
Բայց երբ մօտեցան օրերը ուխտին՝
Մայրն հիւանդացաւ, ինկաւ անկողին։
Զուգելով որդին իր ուխտէն զրկել,
Աղաչեց մօտիկ դրացիներէն
Որ իրգաւակը հետերնին տանեն։
Դրացիները բարեպաշտ էին,
Խոստացան տղան առնել հետերնին։

2

Երեք օր ետքը ճանապարհ իյնալ
Կը պատրաստուէին երկու կողմէն ալ։
Տասն ոսկի առաւ մայրը ու տղուն
Կարեց թեւին տակ և ըսաւ, «տես, տղուն,
«Զաւա՛կս, հիմա մեծ ուխտի կերթաս,

«Երկու խօսք ունիմ քեզի իբրև դաս.
«Ձըլլա՛յ, չըլլա՛յ որ օր մը սուտ խօսիս
«Եւ հանդիպիս իմ խոշոր անէծքիս.
«Միշտ եղիր շիտակ, խօսի՛ր ճըշմարիտ,
«Հոգիդ թող պայծառ, սիրտդ ըլլայ վըճիտ։»
— «Խօսք կուտամ, մայրի՛կ, մանուկը ըսաւ,
«Որ պիտի ես սուտ չըխօսիմ բընաւ։»
Մայրիկը օրհնեց կըրկին ու կըրկին
Եւ ճամբու դըրաւ հընազանդ որդին։

3

Կարաւանն ահա ուխտաւորներուն
Կերթա՛յ ու կերթայ առտու, իրիկուն։
Մանուկն հեծած է վերջին ուղտը կաղ,
Կերթայ, բայց սիրտը երբեք չէ ուրախ.
Կը յիշէ հիւանդ մայրիկն հեռաւոր
Որ տունը մնաց, եղաւ մենաւոր։

4

Շատ գացին թէ քիչ, ու ահա հասան
Անմարդաբնակ անապատ մը լայն.
Դեռ չէին կտրեր իրենց կէս ճամբան,
Մէյ մ՚ալ ամպի պէս սեւ սիւն մը տեսան
Որ դէմէն փըրթաւ, եկաւ հևիհև
Եկաւ ու կեցաւ քէրվանին առջև։
Աւազակ էին եկողներն այդպէս։
Ուխտաւորները գառնուկի պէս հեզ
Կեցան որ թալեն զիրենք, կողոպտեն,
Տանին բեռ, դըրամ և իրերն ամէն։

Մեծ հայրիկին կտակը

5

Աւազակները գացին ու կըրկին
    Ետ վերադարձան.
    Փոքրիկ մանուկին
    Այս հեղ մօտեցան
    Ու անոր ըսին.
— «Ի՞նչ ունիս քովդ, պատուական տըղայ ։»
    — «Տասն ոսկի ահա,»
    Ըսաւ անմոլար,
Ցոյց տալով թևն ու ոսկիին գումար։
Աւազակները այս որ լսեցին՝
    Վազեցին գացին
    Յայտնեցին պետին։

6

Աւազակապետն ըրաւ հրաման
Որ առնեն բերեն իրեն քով տըղան։

Մանուկն է եկաւ.
--«Ի՞նչ կայ քովդ, հարցուց պետը աւազակ։
—«Դարձեա՛լ ըսեմ. լա՛ւ.
«Տասն ոսկի ունիմ կարուած թեւիս տակ։»
Աւազակն իսկոյն տըուաւ հրաման.
—«Շո՛ւտ, մերկացուցէք, փորձենք այս տղան։»
Մերկացուցին և գումարը գտան։
Բայց պետը ըսաւ որ դնեն նորէն
Դրամն իր տեղը ու լաւ մը կարեն։

7

Ապա դառնալով աւազակը մեծ
Հարցուց մանուկին «ի՞նչ բան ըստիպեց
«Քեզ, ազնիւ տղաս,
«Որ այսպէս ըլլաս
«Ճշմարտախօս և շիտակ, անվեհեր.
«Դուն փոքր էիր, քեզ ո՞վ կը խուզարկէր...։»

—«Ես ուխտի կերթամ իմ քարւանիս հետ,
«Մայրս հիւանդ է, ինկած անկողին.
«Եւ ինձ պատուիրեց, աւազակապետ,
«Որ յոյս չը դնեմ ոչ վատթար սուտին,
«Ո՛չ խաբէութեան վըրայ անպատիւ,
«Այլ խօսիմ միայն ճըշմարիտն ազնիւ.
«Եւ ասոր համար օրհնեց իմ ճամբաս
«Եւ ըսաւ, «որդի՛ս, բարով դուն դառնաս։»
«Մօրս պատուէրը սուրբ է ու արդար
«Եւ ես չեմ սըտեր՝ իր սիրուն համար։»

8

Աւազակապետն ըզգածուած էր խոր.
Բռնեց տղուն ձեռքն ու ըսաւ անոր.
—«Դո՛ւն, անբիծ մանուկ, ինծի յաղթեցիր
«Եւ լոյսի ճամբան առջիս ցոյց տըուիր։
«Մութի մէջ էի ես օր ու գիշեր.
«Չեղաւ մէկը որ իմ թեւէս բռնէր
«Եւ գիս դուրս հանէր ու մըղէր ուժգին
«Դէպի պատուաւոր գործին ու խօսքին։
«Այսօր, ո՛վ տղայ, լեզուդ մանկական
«Ինծի ցոյց տըուաւ փրկութեան ճամբան.
«Ես պիտի ձըգեմ ամէն զազիր գործ
«Ու պիտի ըլլամ դարձեալ հողագործ.
«Մաքուր ձեռքերով, հալալ քրտինքով
«Պահելու համար խիղճս անվրդով։»

Եւ ապա դարձաւ
Իր ընկերներուն
Եւ այսպէս ըսաւ.

«Ձեզ ալ, ընկերնե՛ր, իմ պատուէրս է որ
«Դուք ալ ուխտ ընէք ինծի հետ այսօր,
«Դառնաք ձեր տունը, ձեր արտ ու դաշտին,
«Հողը մըշակէք, փրկէք ձեր հոգին։
«Ով որ հակառակ վարուի իմ խօսքիս՝
«Պիտի հանդիպի իմ տաք գընդակիս...»

9

Հըրաման ըրաւ որ գողօնն առնեն
Եւ կարաւանին տանին ու յանձնեն.

Տանեն ու յանձնեն, և անապատին
Առաջնորդն ըլլան, ցոյց տան այն ուղին
Որ կերթայ դէպի սուրբ ուխտատեղին։
Յետոյ ծընրադրեց, աղօթք մ'ըսաւ ցած,
Եւ ոտքի ելաւ, ու գընաց, գընաց . . .

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրենք սա բառերը.

1. **Հայ — Հայ**աստան
2. **Ռուս — Ռուս**աստան
3. **Ծառ — Ծառ**աստան
4. **Պարսիկ — Պարսկ**աստան

Ըսէք թէ երբ **աստան** *մասնիկը բառերուն վերջը աւելցնենք՝ ի՞նչ իմաստ կուտայ։*

1. **Խարբերդ — Խարբերդ**ցի
2. **Ակն — Ա՛**յնցի
3. **Վան — Վան**եցի
4. **Պոլիս — Պոլս**եցի
5. **Թաղ — Թաղ**եցի
6. **Գեղ — Գեղ**ացի
7. **Եգիպտոս — Եգիպտ**ացի
8. **Բաղաք — Բաղաք**ացի
9. **Նարեկ — Նարեկ**ացի
10. **Տեղ — Տեղ**ացի

Ի՞նչ նշանակութիւն կուտան **ցի, եցի** *և* **ացի** *մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք։*

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Երբ որ Լևոն իր երգը վերջացուց, գնաց իր հայրիկին քով և հարցուց անոր.

— Հայրի՛կ, ըսէ ինծի, ի՞նչ է հայրենիքը. շատ անգամ կը լսեմ որ «հայրենիք, հայրենիք» կըսեն. դեռ քիչ մը առաջ ալ երգիս մէջ «հայրենիք» անունը կար. չեմ հասկնար, ի՞նչ բան է հայրենիքը։

Հայրիկը ժպտեցաւ, վեր վերցուց Լևոնը իր ծունկերուն վրայ և ըսաւ անոր.

— Հայրենիքը, զաւակս, մեր տունն է, մեր փողոցն է. մեր գիւղն է...

«Ահա այս սիրուն դաշտերն են, այս բլուրներն են, այս հողն է՝ որուն վրայ ես ծնած եմ, իմ հայրիկս ծնած է ու իմ մեծ հայրս ծնած է։

«Հայրենիքը մեր գերեզմաննոցն է, որուն մէջ կը գտնուին մեր նախնիքներուն, մեր ազգականներուն ու մեր սիրելիներուն ոսկորները։ Մեր գիւղին աղբիւրն է, մեր գիւղին օդն ու արեգակն է, մեր գիւղին մէջ ապրող մարդիկն են . . .

«Քու հայրենիքդ հիմա շատ փոքր է դեռ. ա՛յ, այս սենեակն է՝ որուն մէջ ազատ կը վազես, կերթաս-կուգաս ու կը ցատկես. քու հայրիկդ է, քու մայրիկդ է, քու մեծ-մայրդ է. քու ընկերներդ են՝ որոնց հետ կը խաղաս, որոնց հետ քու լեզուովդ կը խօսիս ու կերգես։

«Երբ որ մեծնաս, հայրենիքն ալ պիտի մեծնայ քեզի հետ. և ինչպէս որ այսօր սորվեցար,

այն ատեն ալ պիտի գիտնաս թէ որն է քու հայրենիքդ և ինչքան մեծ է անիկա։»

Հայրիկը անգամ մըն ալ համբուրեց Լևոնին երեսները և վար իջեցուց իր ծունկերուն վրայէն։

Եւ Լևոն ուրախութեամբ սկսաւ վազել սենեակին մէջ ու երգել։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք այս բառերը։

1. Երգ — Երգարան   **3. Կրակ — Կրակ**արան
2. Վարժ — Վարժարան   **4. Դաս — Դաս**արան

Արան *մասնիկը ի՞նչ իմաստ տուաւ բառերուն։*

1. Յիմար — Յիմարանոց   **3. Հիւանդ — Հիւանդ**անոց
2. Հիւր — Հիւրանոց   **4. Որբ — Որբ**անոց

Հապա **անոց** *մասնի՞կը։*

ՎԱՂԸ ՎԻՃԱԿ Է

Աղջիկներ, վաղը Վիճակ է, հա՛յ, Վիճակ է։

Եկէք երթանք եօթն աղբիւրէ ջուր բերենք, եօթը թուփէ ծաղիկ քաղենք։

Եօթն աղբիւրին ջուրով կարմիր բղուկը լեցնենք, եօթը թուփի ծաղիկն ալ մէջը թափենք։

Հաւաքուինք մեծ ու պզտիկ՝ անոր մէջ մէկ մէկ բան ձգենք։

Զգածնիս մարդ չի տեսնայ, տեսնողն ալ տեսնայ ու մարդու խապար չի տայ։

Վաղն առտուն լուսնայ, Վիճակը գայ. Վիճակը գայ կարմիր - կանաչ արևով։

Նազլին քօղքն առնէ գլխուն՝ թագուհի ըլլայ, Հոռմերն ալ գուշակ։

Դուռ դրացնի աղջիկներով հաւաքուինք, գանք շարուինք մեր կտուրը, ձայն ձայնի տանք ու երգենք.

Նստեր է թախտը,
Կը հայի բաղդը.
Քաշէ, Նազլի, քաշէ,
Հանէ վիճակը։

Նազլի թագուհին վիճակը հանէ, Հոռմեր գուշակն ալ մեր բաղդը ըսէ.

Ջուրը կուգայ առուրկըներ,
Գրող տանէ պառուրկըներ.
Խոն ու խոնչա աղջիկըներ,
Պաղ ու պաղչա տղաքըներ։

Վաղը Վիճակ է, հա՛յ, Վիճակ է։

Կուժն առնենք, երթանք եօթն աղբիւրէ ջուր բերենք։

Կանաչ լեռն ելլանք, եօթը թփէ ծաղիկ քաղենք։

ԲՂՈՒԿ — Հողէ շինուած փոքր կուժ
ԽԱՊԱՐ (*տաճկերէն*) — Լուր
ԳՈՒՇԱԿ — Գալիք բաները առաջուց գիտցող
ԿՏՈՒՐ — Տանիք
ԹԱԽՏ (*տաճկերէն*) — Գահ
ԽՈՆ ՈՒ ԽՈՆՉԱ (*տաճկերէն*) — Չբացուած ծաղիկ, կոկոն
ՊԱՂ ՈՒ ՊԱՂՉԱ (*տաճկերէն*) — Այգի ու պարտէզ

1. *Ձեր տեղին մէջ ալ Վիճակը այսպէ՞ս կը տօնեն։*
2. *Ըսէք թէ վիճակի տօնին օրը դո՞ւք ի՞նչ ըրիք։*

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ ոց մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք. օրինակի համար.

1. Մատն — Մատնոց   **4 Դարբին — Դարբն**ոց
2. Ձեռն — Ձեռնոց   **5 Դպիր — Դպր**ոց
3. Ակն — Ակնոց   **6. Փուռ — Փռ**ոց

ԵՂՆԻԿ ԱՂԲԱՐԸ

1

Երկու որբեր,
Քոյր ու աղբար,
Մոլորած են, կերթան հեռո՜ւ.
Արևն է վառ,
Ճամբան երկար,
Ո՛չ աղբիւր կայ, ոչ առու։

Քոյրը մեծ էր, կը համբերէր,
Կը դիմանար արևին.
Բայց աղբարը փոքրիկ էր դեռ,
Չէր դիմանար ծարաւին։

Կերթա՛ն ու կերթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
Կովի ոտքի տեղ, մէջը լեցուն ջուր·
—«Քուրի՛կ, իմ քուրիկ, շատ շատ ծարաւ եմ,
Թո՛ղ որ այս ջըրէն խըմեմ ես մէկ բուռ»։

—«Չէ՛, աղբարի՛կ, չէ՛, դուն կով կը դառնաս,
Կովի կըճղակին տեղէն մի՛ խըմեր·
Քըչիկ մ'ալ կեցի՛ր... քի՛չ մ'ալ որ կենաս,
Առջևնիս պաղուկ կուգան աղբիւրներ։»
Երկու որբեր
Քոյր ու աղբար,
Կերթա՛ն, կերթա՛ն դեռ հեռու,
Արևն է վառ,
Ճամբան երկար,
Ոչ աղբիւր կայ, ո՛չ առու։

2

Կերթա՛ն ու կերթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
Ձիու ոտքի տեղ՝ մէջը լեցուն ջուր·
—«Քուրի՛կ, ի՛մ քուրիկ, շա՜տ շատ ծարաւ եմ,
Թող որ այս ջըրէն խըմեմ ես մէկ բուռ։»

—«Չէ՛, աղբարի՛կ, չէ՛, դուն ձի կը դառնաս,
Ձիու սըմբակին տեղէն մի՛ խըմեր·
Քըչիկ մ'ալ կեցիր, քի՛չ մ'ալ որ կենաս՝
Առջևնիս զուլալ կուգան աղբիւրներ։»
Երկու որբեր
Քոյր ու աղբար,
Կերթա՛ն, կերթա՛ն շատ հեռու.

Արևն է վառ,
Ճամբան երկար,
Ոչ աղբիւր կայ, ո՛չ առու։

Կերթա՜ն ու կերթա՜ն, կը տեսնան ճամբան
Եղնիկն է կոխեր, մէջը լեցուն ջուր.
Փոքրիկ աղբարը ալ չի համբերեր,
Քըրոջմէն ծածուկ կը խմէ մէկ բուռ։

Քոյրը մէյմ'ալ կը նայի ետ,
Որ աղբարը Եղնիկ եղեր,
Եղնիկ եղեր ու կը բըբայ,
Վազելով իր ետևն իվեր։

—«Ա՜խ իմ աղբար, որբո՜ւկ աղբա՜ր,
Իմ անլեզու Եղնիկ աղբար.
Հո՞ղը գըլխուս, ի՞նչ ընեմ ես...»
Կը պոռայ խեղճ քոյրը այսպէս։
Ու վա՜յ կուտայ,
Կուլայ, կուլա՜յ։

Երկու որբեր,
Քոյր ու աղբար՝
Եղնիկ, աղջիկ մոլորուած,
Չեն գիտեր ուր,
Կերթան տըխուր,
Կերթա՜ն, կերթա՜ն անդադար։

3

Գիշեր ու ցորեկ, անօթի՜, ծարաւ,
Կերթան ու կերթան, չեն գիտեր թէ ուր։

Շատ գացին թէ քիչ, դէմերնին ելաւ
Անտառ մը մէջն ալ պաղուկ մէկ աղբիւր։

Քոյրն ու աղբարը ծըռեցան առուն,
Կուշտ-կուշտ խմեցին։ Եղաւ իրիկուն։
Մանուշը ելաւ, բարձրացաւ ծառը,
Եղնիկ աղբարն ալ պառկեցաւ վարը։

Երբ գիշերն անցաւ ու եղաւ առտու,
Քուրիկը նըստաւ քէրկէֆ բանելու.
Եղնիկ աղբարն ալ կարծէր, խոտ կուտէր,
Եւ անտառին մէջ կերթար վար ու վեր։

Կէս օրուան առեն մէյ մըն ալ ահա
Ծառերուն մէջէն աղմուկ մը կուգայ.
Կուգայ, կը լսուի խըրխինջ ու քըրքիջ,
Եւ մարդիկ կելլեն երևան քիչ քիչ։

Ծառաներն են որ թագաւորական
Հըսկայ ձիերուն ջուր տալու կուգան.
Հըսկայ ձիերուն ոսկիէ սանձէն
Բռնած աղբիւրին քովը կը բերեն։

Բայց ձիերը որ առուն կը ծըռին,
Չեն խմեր ջուրը, սաստիկ կը խրտչին.
Կը թոթուեն բաշ ու գլուխնին ուժգին,
Կը կանգնին վըրան իրենց զոյգ ոտքին։

Ծառաներն ապշած՝ չորս կողմ կը նային.
Հեղ մ'ալ տեսնեն որ ծառին գագաթին
Աղջիկ մ'է նըստեր աննմա՜ն, անգին,

Քէրվէֆ կը բանի և իր երեսին
Արեն է զարկեր, արևը զարկեր
Ու առուին մէջ շառուեղն է ձըգեր։

4

— «Ո՞վ ես, չըքնա՛ղ, տեսի՞լք ես դուն
«Թէ հողեղէն արարած.
«Տեսիլք որ ես՝ քիչ մ՚ալ կեցիր,
«Աղջի՛կ որ ես՝ իջի՛ր ցած։

«Իջիր տեսնե՛նք, ի՞նչպէս եղաւ
«Որ կըրցար գալ դուն մեր մօտ.
«Ո՞ր երջանիկ հովը բերաւ
«Քեզ մեր անտառն անծանօթ։»

— «Մեզ որբութեան ցաւն է բերեր»
«Ձեր աշխարհքը հեռաւոր.»
Պատասխանեց աղջիկն աղուոր՝
Հառաչելով գըլխիկոր։
«Մենք տուն չունինք, նեղ է մեզի»
«Այս լայնարձակ աշխարհը.»
«Մենք մարդ չունինք, մընաց մեզի»
«Մութ, ամայի անտառը...»

Ծառաները ինչ որ տեսան՝
Գացին պալատ լուր տըւին։
Թագաւորն է խիստ հըրաման
Հանեց որ շուտ մարդ երթայ
Որբերն առնէ՝ տուն դառնայ։

Եւ ծառաները գացին ու բերին
Քոյրն ու աղբարը առջեն արքային։
— «Ո՞վ ես դուն, աղջի՛կ, հարցուց մեծ արքան.
Ո՞վ է հետըդ այս Եղնիկը անբան։»

Կը կենայ աղջիկն ու դարձեալ անոր
Կը պատմէ ինչ որ պատմեցի ես ձեզ,
Թէ ապրա՛ծ կենաս, հըզօ՛ր Թագաւոր,
Մեր գըլխուն եկածն այսպէս է այսպէս...

Լըսեց Թագաւորն ու ըզգաց շատ ցաւ.
Որբուկ աղջկան սըրտով հաւնեցաւ,
Եօթն օր ու գիշեր մեծ հարսնիք բըռնեց
Եւ Մանուշն իրեն Թագուհին ըրաւ։

Քուրիկը շըքեղ զարդարուած հիմա
Բեհեզներու մէջ թաղուած կը մնայ.
Իսկ պարտէզին մէջ աղբարը Եղնիկ
Կարծի, կը ցատկէ ուրա՛խ, երջանիկ։

5

Բայց պալատին մէջ նախանձոտ ու չար
Ջատու պառաւ մը, չար կընիկ մը կար։
Ջատուն կըսէր թէ ինչո՛ւ պէտք է գայ
Որբն ու մեր գըլխուն Թագուհի դառնայ։

Այդ ջատուն օր մը լեզուով կեղծաւոր
Կըսէ Մանուշին. «Ա՛խ, իմ բաղդաւոր,»
«Աղուոր Թագուհիս, եկուր տանեմ քեզ»
«Ծովը որ լոգնաս, ըլլաս վարդի պէս։»

Թագուհին կելլէ ու ծովափ կերթայ.
Ջատու պառաւն է, նըստեր է ահա,
Փըրփուրը կուտայ, փըրփուրը կառնէ,
Օճառով անոր մազը կը լըուայ։

Յանկարծ մէջ մըն ալ կը զարնէ մէջքին,
Կը ձըգէ ծովը սիրուն Թագուհին։
Կառնէ լաթերը անտէր մընացած
Եւ շուտով քաղաք կը դառնայ կըրկին։

Կը դառնայ քաղաք և բերած լաթը
Կը հագուեցնէ իր աղջկանը,
Իր սև ու քըթած աղջըկան անշահ
Եւ զայն կը խրկէ պալատը ահա։

Երեսն է ծածկեր թանձր շըղարշով՝
Պալատն է մըտեր այն սուտ Թագուհին,
Ու Թագաւորն ալ մըտքէն չանցըներ
Թէ ո՛վ է եկեր բազմեր իր գահին։

Բայց ինչ որ կընեն, ինչ որ չեն ըներ՝
Չեն կըրնար կըտրել ձայնը Եղնիկին.
Խղճուկ կը մայէ կեցած ծովափը,
Չի գար, տուն չիգար, կուլայ դառնագին։

Ինչ ընեն ասոր, ինչ չընեն ասոր,
Աղջիկն ու ջատուն շատ մըտմըտացին։

Օր մը սուտ հիւանդ եղաւ Թագուհին,
Տըքալ ըսկըսաւ, մըտաւ անկողին։
—«Վա՜յ, ամա՜ն, մեռա՜յ, հա՜յ, եաման, մեռա՜յ...»

«— Ի՞նչ է, ի՞նչ եղաւ, սիրուն Թագուհիս,»
«Ի՞նչ կուզէ սիրտդ, ըսէ, ի՞նչ ունիս»
Կը հարցընէ իր ամուսինն արքայ։

—«Ախորժակ չունիմ... ես բան չեմ ուտեր...։
Միայն Եղնիկի քիչ մը միս կուզեմ...»
Եւ Թագաւորն է կը մընայ պաղած,
Պաղած, շըուարած, կեցած կընոջ դէմ։

— «Բայց ի՞նչպէս կուզես դուն եղնիկի միս,
«Չէ՞ որ Եղնիկը աղբարդ էր, հոգիս...»
—«Ի՛նչ ընեմ, աղբար մաղբար չեմ ճանչնար,
Կեանքս անուշ է քան ամէն աղբար...
—«Վա՜յ, ամա՜ն, մեռա՜յ.. մեռա՜յ ես, ամա՜ն...»

Ու Թագաւորն է կուտայ հըրաման.
«Կըրակ վառեցէք,»
«Դանակ սըրեցէք,»
«Բերէք մորթեցէք»
«Եղնիկ-աղբարը՝»
«Որ առողջանայ»
«Իր տիկին քոյրը։»
Թագաւորն այսպէս հըրաման կուտայ,
Հըրաման կուտայ ու կելլէ կերթայ.
Կերթայ ծովափը սաստիկ նեղացած
Թէ որքա՜ն Մանուշն անգութ է եղած...

6

Կը մայէ, կուլայ Եղնիկ-աղբարը,
Եւ իր հետ կուլան ծովուն ափերը.

Լեզու ելած է ա՛լ կենդանի չէ
Եւ իր քըրոջը այսպէս կը կանչէ.

— «Քուրի՜կ ճան, քուրի՜կ,»
«Կըրակ են վառեր,»
«Կըրակ են վառեր,»
«Դանակ են սըրեր։»
«Քուրի՜կ ճան, քուրիկ,»
«Լըսէ անդունդէն,»
«Ծովուն յատակէն.»
«Եղնիկ աղբարդ»
«Ահա կը մորթեն։»

Եւ թագաւորը՝ տեղը քար կըտրած,
Ջուրին յատակէն կը լըսէ յանկարծ
Ծանօթ ձայն մը որ ծովէն խո՜ւլ ու խոր
Պատասխան կուտայ տըկար ու անզօր.
«Աղբար ճան, աղբա՛ր,»
«Անհայր ու անմայր,»
«Իմ որբուկ, անտէր,»
«Իմ Եղնիկ - աղբար.»
«Ծովուն ջուրերը»
«Վըրաս են դիզուեր,»
«Ալիքը եկեր»
«Իմ ձայնս է խեղդեր։»
«Դըժուար է տեղըս»
«Ձայնս չի լսուիր,»
«Ձայնս չի լըսուիր,»
«Ձեռքս չի հասնիր.»

«Ա՛խ, չար պառաւը»
«Օրըս սև ըրաւ,»
«Հիմա ալ ելեր»
«Կը մորթէ ազիզ»
«Եղնիկ - Աղբարս։»

Կը լըսէ արքան, կը վազէ պալատ,
Կը պատռէ քօղը սուտ թագուհիին.
Կը նայի դէմքին, կը նայի կըրկին...
Աղջիկն է տըգեղ այն ջատուին վատ...

— Եկէք, ձկնորսնե՛ր, ուռկան ձըգեցէք,
Հանեցէք ծովէն անմեղ Մանուշը.
Եկէք, դա՛հիճներ, ծո՛վը ձըգեցէք
Կախարդ պառաւը և այս հըրէշը։

Այսպէս բարկացած կը պոռայ արքան.
Ժողովուրդն ամէն կուլայ իր ցաւէն.
Ձըկնորսները շուտ կը ձըգեն ուռկան
Եւ Մանուշը ողջ ծովէն կը հանեն։

Կը հանեն ծովէն, պալատ կը տանեն։
Կը յաղթէ ահա անմեղը կըրկին։
Եղնիկ - աղբարն ալ հոգուն խընդուքէն
Կը պատռէ իրեն եղնիկի մորթին,

Դուրս կելլէ անկէ, կըլլայ նորէն մարդ,
Կըլլայ պատանի կայտառ ու զըւարթ.
Մոռցած եղնիկի մայինը տըկար,
Կը խօսի ազատ, կը խօսի ճարտար։

Իսկ չար պառաւին ու իր աղջկան,
Որ խաբեր էին աշխարհ բովանդակ,
Վիզէն կապելով մէկ մէկ ջաղացքար՝
Կը ձըգեն ծովուն անդունդն անյատակ։

Երկու որբեր,
Քոյր ու աղբար,
Առած պատիւ, գահ ու թագ,
Աշխարհք դարձեալ
Արև՛, բարի,
Չարն է թաղուած ծովին տակ։

ԲԲԱԼ — Եղնիկին մայելը
ԽՐԽԻՆՋ — Ձիու ձայնը
ՔՐՔԻՋ — Բարձր ձայնով խնդուք
ՉՔՆԱՂ — Շատ գեղեցիկ
ՇՔԵՂ — Փառաւոր
ԲԵՀԵԶ — Թանկագին լաթ (*ճանֆէս*)
ՔՐԹԱԾ — Ձեռքով երեսով
ՇՂԱՐՇ — Տեսակ մը բարակ լաթ (*թիւլպէնտ*)
ԱԶԻԶ (*տաճկերէն*) — Սիրուն
ԴԱՀԻՃ — Մէկը որուն պաշտօնն է մարդ կախել (*ճէլլատ*)

Պատմեցէք այս պատմութիւնը։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Դառն — Դառնագին　　**3. Տխուր — Տխրա**գին
2. Ցաւ — Ցաւագին　　**4. Լալ — Լալա**գին

Գրեցէք դարձեալ.

1. Մեծ — Մեծագոյն　　**3: Փոքր — Փոքրա**գոյն
2. Լաւ — Լաւագոյն　　**4. Ճիշտ — Ճշտա**գոյն

Գին և գոյն *մասնիկները երբ որ բառերուն ծայրը դրուին՝* **աւելի, շատ** *ցոյց կուտան։ Այս պարագաներուն տակ գինը՝ արժէք, և գոյնը՝ ճերմակ կամ կանաչ չի նշանակեր։*

ԱՄԱՌՆ ԵԿԱՒ

1

Ամառն եկաւ. ինչպէս եկաւ, չի տեսանք։

Արտերը կանաչ էին, դեղնեցան. խոտերը նոր կը բուսնէին, ահա չորցեր են։

Գեղացիները վաղուց մտեր են մանգաղի։

Կը հնձեն ցորենը սուր մանգաղներով, կը հնձեն արագ արագ։ Արտը կը մերկանայ, կը բացուին սև ակօսները և դաշտին երեսը փոքր փոքր խուրձեր միայն կերևնան։

Սարեակները կը թռչին հնձուորներուն ետևէն ու կը ժողվեն թափած հատիկները։

Ո՜ւֆ, ինչ տաք է արեգակը։

Կէս օր է, տեսէք, գոմէշները ինչպէս երկնցեր են տղմուտ ճահիճին մէջ։ Պառկեր են հանդարտ, որպէսզի զովանալով հանգստանան քիչ մը. պառկեր են ու կորոճան անվրդով։

Ահա հնձուորներն ալ կը ձգեն իրենց մանգաղները, կը նստին հանգիստ առնելու և կէս օրուան ճաշն ընելու։

2

Պարապ սայլերը կեցեր են արտերուն մէկ կողմը. կը սպասեն որ իրկուն ըլլայ և դառնան գիւղը։

Եզները կարծին քիչ մը հեռուն. իրենց պոչը աջ ու ձախ շարժելով, կը փախցնեն ճանճերը։

Արտին մէջ ո՛չ ծառ կայ, ոչ ջուր։ Միայն երկու խաչաձև փայտերով շինուած տաղաւար մը կայ, որուն վրայ ճերմակ կտաւ մը ձգեր են հնձուորները։

Տաղաւարին տակ պառկեր է գեղացի մանկիկը և անուշ անուշ կը քնանայ։ Կը քնանայ, որպէսզի մեծնայ և ինք ալ գայ աշխատելու այս արտին մէջ։

Բայց հնձուորները շատ անօթի են, որովհետև աշխատեր են անդադար մինչև կէս օր։

Տանտիկինը փիլաւ է եփեր և թան ու թացան է խրկեր բանուորներուն։

Յոգնած աշխատաւորները ծալլապատիկ կը նստին գետինը։

Պզտիկ Մարկոսը, որ ճաշն է բերեր, վար կը դնէ ձեռքին խոնչա՛ն ու մէջքէն մէկիկ մէկիկ կը հանէ դգալները։

Հեռուէն քէհեան ալ կուգայ, կը նայի խուրձերուն ու բարդին, և դառնալով սեղանի նստած հնձուորներուն՝ կըսէ.

— Պէրէքէթով ըլլայ...

Ամառը եկաւ, բայց ինչպէս եկաւ, չի տեսանք։

1. Ո՞վ է որ կը հասունցնէ հունձքերը և պտուղները։
2. Ըսէք թէ ամառը, դուք ալ արտ գացա՞ծ էք. ինչ՞ էք տեսեր հոն։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ իմաստ կուտայ **ուտ** մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք. այսպէս՝

1. Տիղմ — Տղմուտ
2. Քար — Քարուտ
3. Աւազ — Աւազուտ
4. Ապառաժ — Ապառաժուտ

Հապա **ոտ** մասնի՞կը.

1. Արիւն — Արիւնոտ
2. Ժանգ — Ժանգոտ
3. Կեղտ — Կեղտոտ
4. Քոս — Քոսոտ

Հապա **որդ** մասնի՞կը.

1. Ճամբայ — Ճամբորդ
2. Որս — Որսորդ
3. Ժառանգ — Ժառանգորդ
4. Նաւ — Նաւորդ

ՅԱՆՑԱՒՈՐԸ

Գիշեր մը գողեր եկան Խիկար Իմաստունին տունը բացին։ Սրբեցին սկրդեցին տանը մէջ եղած չեղածը, ելան գացին։

Առտուն կանուխ, դրացիներն հաւաքուեցան խեղճ Խիկար Իմաստունին դրան առջև և ամէն մէկը մէյ մէկ կարծիք կը յայտնէր։

— Նայեցէք, նայեցէք, կը կրկնէր Ջուլհակ Կարօն. տան մը պատերը այսքան ցած կը շինե՞ն ... հարկաւ տանիք մը որ այսքան ցած ըլլայ, գող ալ կը մտնէ ներս, աղուէս ալ ...

— Չէ, կըսէր դարբին Ղազարը, յանցանքը հոն է որ դուռը լաւ կղպանք չունի ... տուն ըսածդ այսպէս անհոգ վիճակի մէջ կը ձգուի՞ ...

— Տանը պատերն ալ ամուր չեն շինուած, աղբա՛ր, կը պնդէր որմնադիր Թորոս աղբարը։ Տեսէք, տեսէք, աղիւսէն զատ ուրիշ բան չի կայ անոնց մէջ . . . ։

Այսպէս, ամէն գլուխէ մէկ մէկ ձայն կելլէր։ Մէկը դրան տախտակը բարակ կը գտնէր, ուրիշ մը տան լուսամուտները շատ լայն կը համարէր։ Վերջապէս, ամէնքն ալ յանցաւոր կը հանէին Խիկարը։

Բոլորն ալ, մէկ բերան, կը դատապարտէին տան տէրը, բայց գողին համար բան ըսող չի կար։

Խիկար Իմաստունը լսեց, լսեց բոլոր ըսուած-

ները, ու յետոյ դարձաւ հարցուց հաւաքուած բազմութեան.

— Շա՜տ լաւ. ձեր բոլոր կարծիքները աղէկ, աչքիս վրա՜յ, գլխուս վրա՜յ. ես յանցաւոր եմ, տունը յանցաւոր է, դուռը յանցաւոր է. հապա այս գողերո՞ւն, ընա՞ւ յանցանք չի կայ . . .

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Թող ուսուցիչը ձեզի ըսէ թէ ի՛նչ իմաստ կուտան սա մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք.

ական *մասնիկը.*

1. **Թագաւոր — Թագաւորական**
2. **Եղբայր — Եղբայրական**
3. **Մայր — Մայրական**
4. **Զինուոր — Զինուորական**

ային *մասնիկը.*

1. **Դաշտ — Դաշտային**
2. **Ցամաք — Ցամաքային**
3. **Գիշեր — Գիշերային**
4. **Հիւսիս — Հիւսիսային**

ենի և ի *մասնիկները.*

1. **Տանձ — Տանձենի**
2. **Հայր — Հայրենի**
3. **Խնձոր — Խնձորենի**
4. **Այծ — Այծենի**

1. **Դեղձ — Դեղձի**
2. **Կաղին — Կաղնի**
3. **Աղ — Աղի**
4. **Ծիրան — Ծիրանի**

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԲ ՈՐ ՍՏԵՂԾԵՑ

1

Աստուած երբ որ ստեղծեց ցամաքին, ծովին ու երկինքին բոլոր կենդանիները, ամէնքն ալ կարգով կեցած էին անոր առջև։

Կանչեց շունն ու գայլը, կատուն ու վագրը, առիւծն ու յովազը, և ըսաւ անոնց.

— Գացէք, բնակեցէք լեռներն ու անտառները. ձեզի տուի սուր ժանիքներ, ձեզի տուի ճիրաններ, որպէսզի գտնէք ձեր կերակուրը և ապրիք...

Շունն ու գայլը, կատուն ու վագրը, առիւծն ու յովազը, և իրենց պէս բոլոր գիշատիչ գազանները, ուրախ ուրա՛խ հեռացան ու գացին որս փնտռելու։

2

Եկան այծն ու գոմէշը, ձին ու էշը։

— Նայեցէք ձեր ոտքերուն, Աստուած ըսաւ կովին ու գոմէշին, ձիուն ու իշուն։

Նայեցան. այծն ու գոմէշը տեսան որ կճղակներ ունին. ձին ու էշն ալ՝ սմբակներ։

— Ձեզի ժանիքներ չեմ տրուած, ըսաւ Աստուած. ձեզի տուած եմ աղորիք ակռաներ, որ խոտ ու գարի ուտէք...

միայն, լաւ լսեցէք. ով որ սմբակ ունի, պիտի չորոճայ. ով որ կճղակ ունի՝ պիտի որոճայ...։ Գացէք, խոտակերներ, ապրեցէք դաշտերուն մէջ։

Ձին առաջ անցաւ, էշը անոր ետևէն, գոմէշն ու այծն ալ, կամաց կամաց, իշուն ետևէն։

Ձին խրխնջեց, վազեց դէպի արօտատեղին և սկսաւ արծիլ իշուն հետ. գոմէշն ու այծն ալ կեցան իրենց մսուրներուն առջև և սկսան հանդարտ որոճալ։

3

Կարգը եկաւ թռչուններուն։

Աստուած ըսաւ.

— Առաջ անցիր, արծիւ. եկո՛ւր դուն ալ, բազէ, ուրո՛ւր, ա՛նգղ։ Ձեզի տուի զօրաւոր թևեր՝ որ թռչիք օդին մէջ ամէնէն բարձրը. ձեզի տուի սրատես աչքեր, և կոր ու սրածայր կտուցներ. ձեզի

տուի մագիլներ, որպէսզի մսակեր ըլլաք և անօթի չի մնաք։ Թռեցէք հիմա և գացէք աշխարհը։

Արծիւն ու անգղը, ուրուրն ու բազէն թափ տուին իրենց թևերուն, սլացան օդին մէջ և բարձրացան ամպերէն վեր։

Ահագին բարձրութենէն, արծիւը գետնին վրայ նշմարեց նորածին գառնուկ մը, ուրուրն ալ՝ հաւին ձագերը։

Արծիւը կայծակի պէս վար իջաւ, գրկեց գառնուկը իր մագիլներուն մէջ ու բարձրացաւ երկինք. ուրուրն ալ խոյացաւ, բռնեց իր կտուցով՝ հաւուն ձագը և թռաւ նոյնպէս օդին մէջ։

4

Աստուած ստեղծեց սողունները, օձն ու կարիճը։

Ստեղծեց հաւերն ու կաքաւները՝ թանձր կտուցներով ու կարճ թևերով, որպէսզի շատ չի թռչին և ցորենի հատիկներ ուտեն։

Ստեղծեց կռունկն ու արագիլը՝ երկայն վիզով ու երկայն սրունքներով. կարապն ու բադը՝ մաշկապատ ոտներով։

Ստեղծեց ծովին ձուկերն ալ կարգ կարգ ու տեսակ տեսակ։ Ամէնքն ալ խրկեց իրենց տեղերը։

Կարծեց թէ ա՛լ կենդանի չի մնաց։

Բայց ահա յանկարծ, ոստոստելով ոստոստելով՝ քարի մը տակէն մէջտեղ ելաւ փոքր, երկչոտ կենդանի մը, և ըսաւ Աստուած-պապային.

— Հապա ե՞ս ո՛ւր պիտի բնակիմ. ինծի համար տեղ մը չորոշեցիր...

Աստուած-պապան աչք մը նայեցաւ այդ կենդանիին վրայ և քիչ մը մտմտալէ ետք, ըսաւ.

— Գո՛րտ, կը տեսնեմ որ շատ խեղճ, շատ վախկոտ ես դուն. անոր համար, լաւ է որ թէ՛ ջուրին մէջ ապրիս, թէ՛ ցամաքին վրայ. հայտէ, փախիր նայիմ...

Գորտը ցատկելով ցատկելով իր ոտքերուն վրայ, վազեց, գնաց նետուեցաւ առուին մէջ։

1. Ուսուցչէն կը խնդրենք բացատրել թէ ինչպէս իւրաքանչիւր կենդանի յարմար կազմուածք ունի՝ իր պէտքերուն և իր բնական միջավայրին համեմատ։

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտան **ուհի**, **անոյշ** և **դուխտ** մասնիկները, երբ բառերուն ծայրը դնենք. այսպէս՝

1. **Ընկեր** — **Ընկեր**ուհի
2. **Աշակերտ** — **Աշակերտ**ուհի
3. **Դրացի** — **Դրաց**ուհի
4. **Տիգրան** — **Տիգրան**ուհի
5. **Հայկ** — **Հայկ**անոյշ
6. **Վարդ** — **Վարդ**անոյշ
7. **Սէր** — **Սիր**անոյշ
8. **Խոսրով** — **Խոսրով**ադուխտ
9. **Սան** — **Սան**դուխտ
10. **Շահան** — **Շահան**դուխտ

ԿԱՐՄԻՐ ՎԱՐԴԸ

Մանուկը մէկ վարդիկ տեսաւ,
Սիրուն վարդն էր մէջը դաշտին.
Եւ սըրտաթունդ շուտ մօտեցաւ
Որ լաւ նայի սիրուն վարդին.
 Ա՛յ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
 Կարմիր վարդն էր մէջը դաշտին։

Մանուկն ըսաւ.— Քեզ կը քաղեմ,
Ա՛յ իմ վարդիկ մէջը դաշտին։
Վարդիկն ըսաւ.— Փուշեր ունիմ,
Դուն չես դպնար կարմիր վարդին։
 Ա՛յ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
 Կարմիր վարդը մէջը դաշտին։

Չար մանուկը վարդը քաղեց,
Սիրուն վարդն որ մէջն էր դաշտին.
Վարդը թէև զայն ծակծըկեց,
Բայց ա՜լ եղաւ անոր գերին։
 Վա՜խ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
 Կարմիր վարդն որ մէջն էր դաշտին։

Ո՞Վ Է ԹԱԳԱՒՈՐԸ

1

Թագաւորին մէկը որսի էր ելեր։ Ինչպէս եղաւ, անտառին մէջ իր հետևորդները մէկ կողմ գացին, ինք միւս կողմ մը։

Երբ այսպէս միմինակ, իր ձիուն վրայ հեծած կանցնէր՝ գեղացի մը տեսաւ։

Գեղացին նստեր էր ճամբուն եզերքը, ծառի մը տակ և կը հանգչէր։

— Բարե՛, ըսաւ Թագաւորը գեղացիին. ինչո՞ւ հոդ այդպէս նստեր ես։

— Լսեցի որ Թագաւորը իր մարդոց հետ որսի է ելեր. անոր համար, նստեր եմ որ երբ անցնի՝ տեսնեմ զինքը, պատասխանեց գեղացին։

— Ըսել է թէ դուն Թագաւորին երեսը չե՞ս տեսեր...

— Ո՞ւրկէ պիտի տեսնեմ, նորէն պատասխանեց գեղացին զարմանքով. մարդ դիւրին դիւրին Թագաւորի երես կրնա՞յ տեսնալ...

— Քանի որ այդպէս է, ըսաւ Թագաւորը, հեծի՛ր ձիուս քամակը. քեզ տանեմ շատ աւելի լաւ տեղ մը, որ աղէկ մը տեսնես Թագաւորին երեսը...

Գեղացին հեծաւ Թագաւորին ձիուն ետև և սկսան երթալ։

2

Երբ քանի մը քայլ առին, գեղացին դարձաւ հարցուց իր ընկերոջ.

— Բարեկամ, շատ աղէկ ըսիր, բայց ի՞նչպէս ճանչնամ թէ թագաւորը ո՛ր մէկն է. հետը ահագին բազմութիւն կայ։

— Դիւրին է, վրայ բերաւ թագաւորը. երբ որ ամէնքը բարեւ կենան և իրենց գլխարկները վար առնեն, տե՛ս թէ ո՞վ է միայն որ իր գլուխը չի բանար. ահա այդ գլուխը չբացող մարդը՝ թագաւորն է։

Քանի մը րոպէ ետքը թագաւորը հասաւ իր աւագանիին քով. ամէնքն ալ անմիջապէս բարեւ կեցան՝ իրենց գլխարկները վառ առնելով։

Այն ատեն, թագաւորը դարձաւ իր հետի գեղացիին և հարցուց.

— Ըսէ նայիմ հիմա, ո՞ր մէկն է թագաւորը։

— Աստուած վկայ, ըսաւ ապշահար գեղացին, կա՛մ ես ըլլալու եմ, կամ դուն. որովհետև, մինակ ես ու դուն մեր գլխարկները վար չառինք։

Գրեցէք սա՛ բառերը և ըսէք թէ **աւէտ** *մասնիկը ի՛նչ իմաստ կուտայ անոնց.*

1. **Հող** — **Հող**աւէտ
2. **Խոտ** — **Խոտ**աւէտ
3. **Ծաղիկ** — **Ծաղկ**աւէտ
4. **Պտուղ** — **Պտղ**աւէտ

Գրեցէք սա բառերն ալ.

1. **Հայր** — **Հայր**իկ
2. **Մայր** — **Մայր**իկ
3. **Թռչուն** — **Թռչն**իկ
4. **Փոքր** — **Փոքր**իկ

1. **Նաւ** — **Նաւ**ակ
2. **Գետ** — **Գետ**ակ
3. **Լիճ** — **Լճ**ակ
4. **Հիւղ** — **Հիւղ**ակ

1. **Գառն** — **Գառն**ուկ
2. **Աչք** — **Աչ**ուկ
3. **Տաք** — **Տաք**ուկ
4. **Սեւ** — **Սեւ**ուկ

Ի՞նչ իմաստ տուին **իկ, ակ, ուկ** *մասնիկները։*

ՊԵՏ. ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Гос. Библиотека
ՀՍՍՌ-Арм ССР

Հ.Ս.Խ.Հ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ
Публичная Библиотека
7/XI—1922

Այս հատորին, ինչպէս եւ Տարրական Ա. տարիի պատրաստութեան միջոցին՝ Հեղինակը օգտուած է նաեւ եւրոպական եւ կովկասահայ հրատարակութիւններէ։

2013
3611
ՀՀ Ազգային գրադարան
NL0061967

ԳԻՆԸ 5 ՂՐՇ.

ԼՈՒՍԱՂԲԻՒՐ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

1. — ՄԵՂՐԱԳԵՏ, տարրական ընթացք Ա. Տարի, 128 էջ, 60-65 նկարներ — Գին 4 ղրուշ

2. — ՄԵՂՐԱԳԵՏ, տարրական ընթացք Բ. Տարի, 144 էջ, բազմաթիւ նկարներ — Գին 5 ղրուշ

Անցեալ Հրատարակուեցաւ «Արծիւ» գրավաճառատան կողմէ.

3. ՄԵՂՐԱԳԵՏ, բարձրագոյն ընթացք, հատուածով հայ եւ օտար էջերու, պատկերազարդ — Գին $12^1/_2$ ղրուշ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ ԵՆ՝

ՄԵՂՐԱԳԵՏ, միջին ընթացք Ա. Տարի եւ Բ. Տարի, պատկերազարդ:

☞ **Դիմել մեր հասցէի՝**

ՊՈԼԻՍ — Սամսա-Ակըր ճամբը խան — **Օննիկ - Ժիրայրի**
» ԲԵՐԱ — Համալ-Պաշի, թիւ 74, »

Կը վաճառուի նաեւ Պոլսոյ գրավաճառներուն մօտ